

Franc Rozman

Človek sem - ustvarjam

Iz vsebine

<i>O avtorju</i>	2
<i>Uvod</i>	5
Človek – od kod ?	13
<i>Ustvarjalnost</i>	22
<i>Ljubezen</i>	35
<i>Zavedanje</i>	43
<i>Svoboda</i>	52
<i>Dostojanstvo</i>	63
<i>Materialnost</i>	75
Človek - kam ?	86

O avtorju

Franci Rozman se je rodil leta 1949 v vasi Brezje pri Trziču na pobočju Dobrče. Osnovo šolo je obiskoval v Trziču.

Želja po spoznavanju skrivnostnega in neznanega ga je vodila na Fakulteto za elektrotehniko Univerze v Ljubljani, kjer je diplomiral leta 1973.

Poklicni usmeritvi ostaja zvest, saj večino časa namenja razvoju računalniških sistemov in je avtor številnih inovativnih rešitev.

Avtorju se je, tako kot mnogim drugim v času študija, porodila želja po spoznavanju skrivnosti bivanja in stvarstva. Odgovore na zahtevna vprašanja je iskal v literaturi in razpravah z vrstniki.

Življenjske resnice še vedno raziskuje, le da razpravljalce vse pogosteje išče med poznavalci filozofije in teologije.

Delo "Človek sem - ustvarjam" je zbir osebnih, pogosto inovativnih spoznanj, ki na več področjih kažejo nove smeri razmišljanja, kar bralca včasih zmede, pogosto pa potegne v vrtinec lastnih razmišljanj.

Ali ima moje bivanje smisel ?

Ali je možno spoznati smisel življenja ?

Ali se smisel mojih dejanj v čem odraža ?

Zakaj me nekatera dejanja osrečujejo ?

Ustvarjalnost je poplačana s srečo!

*Velika ustvarjalnost prinaša veliko srečo.
Srečni smo tudi ob majhni ustvarjalnosti,
kadar nam uspe skuhati dobro kosilo, urediti vrt, ...*

*Ne morem si misliti drugega, kot da je
ustvarjalnost
eden od pomembnejših smislov našega bivanja.*

Predgovor

Ko sem se pred leti sredi študija bolje zavedel samega sebe, sem se tako kot mnogi drugi spraševal, **zakaj živim**, kakšen smisel ima stvarstvo in jaz v njem, čemu sem tu, ali ima moje bivanje kakšen namen. Mogoče pa je obstoj vseh nas nesmisel, mogoče se bo naše bivanje že v naslednjem trenutku sesulo v nič nesmisla ?

Spraševal sem se in opazoval okrog sebe, ali si ta vprašanja zastavlja še kdo.

Opazoval sem znanstvenike, kako raziskujejo galaksije, “veliki pok” ob nastanku vesolja, genetske in živčne sisteme živih bitij, inteligenco človeka in še kaj. Opazil sem tudi verstva, ki razglašajo, da poznajo odgovore na ta zahtevna vprašanja.

Pričakoval sem, da verstva z zanimanjem spremljajo znanost pri svojem delu ter na osnovi znanstvenih izsledkov skušajo globlje doumeti skrivnostne dokumente. Ravno tako sem pričakoval, da znanstveniki berejo skrivnostne zapise in svoja iskanja usmerjajo v področja, ki jih nakazuje Sveto pismo.

Ugotovil sem, da verstva ne kažejo navdušenja nad znanstvenimi odkritji. Obratno pa tudi znanstveniki poredko uporabljajo skrivnostne verske zapise. Na prvi pogled je videti tako, kot da se znanost ukvarjala z nečim drugim kot religije, čeprav se oboji ukvarjajo s proučevanjem smisla človeka in stvarstva.

V začetku sem tudi sam verjel, da so odgovori na moja vprašanja bodisi v znanosti bodisi religijah. Kot naravoslovec sem domneval, da bom našel vse smiselne odgovore v znanosti, pa jih nisem. Začel sem proučevati verska sporočila, in bolj ko jih proučujem, bolj se mi zdijo povezljiva z znanostjo. Osebna spoznanja mi potrjujejo, da je sodelovanje med znanostjo in religijami najuspešnejši način iskanja odgovorov na zahtevna vprašanja.

Religiozna in znanstvena dvojnost dojemanja stvarstva povzroča naše dvojno življenje. Enkrat živimo religiozno – »sveto« življenje, ko gremo naslednji dan v službo, pa posvetno življenje. Domnevam, da ima naše življenje en sam smisel, dvojnost pa je le posledica našega nerazumevanja lastnega smisla in obstoja.

Osnovni namen tega teksta ni poučevanje ali dokazovanje, ampak odpiranje vprašanj in domnev, ki naj bi pri bralcu vzpodbudile lastna ustvarjalna razmišljanja ter iskanja.

Uvod

Ljudje smemo trditi, da o nečem nekaj vemo takrat, ko tisto nekaj znamo preprosto in razumljivo povedati.

Tekst je napisan tako, da razumevanje teksta zahteva le nekaj preprostih srednješolskih znanj in sposobnost bralca, da zna razmišljati.

Lahkotnost pogovora o sicer zahtevnih vprašanjih je poudarjena tako, da je vsebina knjige podana v obliki sproščenega počitniškega pogovora med očetom in sinom.

V uvodu želim bralca seznaniti z načinom in pravili razmišljanja, kakršen sledi v nadaljevanju teksta.

Oče, ali si že bil v samostanu Kostanjevica pri Novi Gorici? S šolo smo bili tam na ekskurziji. Opat nam je predstavil samostansko knjižnico. Ogledovali smo si velike police starih knjig. Ogromno truda je izžarevalo iz njih, napisanih na roko s tušem. Večina knjig je bila stara sto let in več.

Sin, ali veš o čem pišejo te knjige?

Učitelj je opata vprašal, čemu v današnjem času služijo te knjige in če te knjige še kdo bere? Izvedeli smo, da teh knjig ne bere nihče več. Knjige so le še priča nekega časa, ki

je minil. Poredkoma te knjige prelistava kak znanstvenik, ko iz originalnih zapisov želi občutiti utrip minulega časa.

Večina knjig je res zastarelih, tako neuporabne pa najbrž niso, saj so med temi knjigami tudi Prešernove pesmi, Shakespearove drame, Dantejeva Božanska komedija in Homerjeva Iliada. Te knjige so aktualne tudi danes.

Res pa je, da nekatere knjige hitro zastarevajo. Ko sem študiral na Fakulteti za elektrotehniko, smo uporabljali knjige o računalništvu, ki po desetih letih niso več uporabne. Računalništvo je v tem času napravilo velik napredek; tako te knjige lahko služijo le še spominom na začetke računalništva.

Katere izmed aktualnih starih knjig so najbolj zanimive?

Dantejevo Božansko komedijo, Homerjevo Iliado in Odisejo sem bral v šoli kot obvezno domače branje. Božanska komedija je razumljiva izobraženim ljubiteljem poezije. To ni knjiga, ki bi jo vsevprek brali mladi in stari, neuki in izobraženci.

Mene najbolj privlači Sveto pismo, in odkar se ga zavedam, mi vzbuja spoštovanje. Dolgo nisem vedel, kako naj se lotim branja. Zapleteni zapisi so se mi včasih zdeli nelogični, včasih otročji, največkrat pa nerazumljivi. Nekajkrat sem se skušal pogovarjati s prijatelji, pa tudi ti pogovori niso razjasnili dilem. Včasih so se mi odgovori sogovornikov zdeli nesmiselni in zašel sem v še večjo krizo.

Mogoče pa so teksti v Svetem pismu res slabi in nesmiselni?

Ta misel je v nasprotju s popularnostjo Svetega pisma. Velike naklade, prevodi v večino svetovnih jezikov, tisočletno branje, tako s strani neukih kot izobražencev, nama govori kvečjemu o izjemni kvaliteti Svetega pisma. Spoštovanje do veličine in popularnosti Svetega pisma ter navidezna nasprotja so me vse bolj privlačila, tako da sem se še bolj vneto lotil razkrivanja skrivnosti zapisov.

Ali misliš, da so v Svetem pismu res nasprotja?

Rekel sem navidezna nasprotja. Če bi bila v Svetem pismu dokazljiva nasprotja, bi jih nasprotniki religije kaj hitro razkrili ter jih uporabili kot orožje proti religiji.

Navidezna nasprotja so na prvi pogled nerešljiva. V Svetem pismu nastopata vsemogočni Bog in zli duh Satan, ki ga Bog bodisi noče bodisi ne more uničiti. Obstaja pekel, ki ga je ustvaril Bog. V peklu trpijo grešniki. Zakaj trpijo? Pekel nima niti vzgojnega niti maščevalnega namena. Kaj bi torej lahko bil namen njegovega trpljenja? Pred kom nas je Jezus odrešil? Takšna vprašanja sem zastavljal celo poznavalcem Svetega pisma in nisem dobil zadovoljivih odgovorov.

Nato si bral, pa nič razumel, pa zopet bral in zopet nič razumel in to kar ponavljal in ponavljal?

Nekaj časa sem res delal tako. Kasneje pa sem se reševanja problema lotil drugače. Zadal sem si nalogo:

Napiši, kako deluje parna lokomotiva. Zapis naj bo v takem stilu in izrazoslovju, da bo delovanje lokomotive razumljivo znanstveniku, mizarju, gospodinji in pesniku. Pa ne le to; zapis naj bo razumljiv danes, čez sto let in čez tisoč let. Navedene zahteve si je moral postaviti tudi zapisovalec tekstov v Svetem pismu, če je hotel, da bodo zapisi Svetega pisma razumljivi več tisoč let tako nešolanim kot izobražencem.

To sploh ni težko. Vzameš enciklopedijo in iz nje prepíšeš podatke o lokomotivi. Zakaj opis iz enciklopedije ne bi bil dober?

Prvi razlog je ta, da branje zapisov v enciklopediji zahteva določeno znanje. Lokomotivo želim opisati tako, da bo za branje potrebno čim manj znanja. Tako bo opis razumljiv tudi neukim.

Le kako se da parno lokomotivo opisati preprosteje, kot je opisana v enciklopediji?

Opis lokomotive v enciklopediji je preveč podroben in vsebuje preveč podatkov. Vseh podatkov vsi ljudje niti ne razumejo, niti za vse ljudi niso zanimivi. V opisu so nekateri podatki zelo pomembni, drugi manj. Lokomotive bom torej opisal le z najpomembnejšimi podatki.

Kateri podatek pa je najpomembnejši? Da je lokomotiva železna? Da vozi po tirih? Da se iz nje kadi? Meni se zdijo vsi podatki enako pomembni.

Podatke, ki jih naštevaš, niso pomembni. Najbolj pomemben podatek lokomotive je ta, da je lokomotiva del vlaka, ki vleče vagone.

Pomen preprostosti, jedrnatosti in razumljivosti zapisovanja sporočil Svetega pisma mi je razumljiv.

Naslednja zahteva se nanaša na izbor besed. Skozi stoletja se pomen nekaterih besed spreminja. Besedi "Führer" se je v drugi svetovni vojni spremenil pomen.

Če se besedam spreminja pomen, potem je zelo težko zapisati tekst, ki bo pomensko enak čez nekaj tisoč let.

Različnim besedam se pomen s časom različno spreminja. Tistim besedam, ki so vezane na lahko predstavljive naravne pojave: dan, ogenj, korak in podobnim, se pomen s časom skoraj ne spreminja.

Če hočem torej parno lokomotivo opisati v stilu Svetega pisma, se moram omejiti le na besede, ki se jim pomen s časom ne spreminja, uporabiti besede, ki jih razume veliko ljudi ter opisati le najpomembnejšo lastnost.

Ali misliš, da kaj takega lahko uspe tudi nama? Predlagam, da poizkusiva.

Opis delovanja parne lokomotive po teh načelih bi bil takle:

Ognjena moč je omogočala potovanje množici ljudi s takšno hitrostjo, ki je človeški korak ne zmore.

Primer bi se dalo tudi bolje povedati, res pa je, da sva uporabila izraze: ogenj, moč, potovanje, človek, hitrost in korak. Ti izrazi so poznani v vseh jezikih in s časom se jim pomen skorajda ne spreminja. Razumljivi so. Pri opisu sva poudarila le bistvo: z lokomotivo (vlakom) je omogočeno hitro potovanje množici ljudi.

Ta miselni poizkus sva naredila zato, da se bova v Svetem pismu znala osredotočiti na bistvo vsakega zapisa in skušala pravilno doumeti vsebino vsakega sporočila.

Predlagam, da iz zgledov preideva na prave zapise Svetega pisma. Začniva kar pri stvarjenju vesolja. V Svetem pismu piše, da je Bog ustvarjal vesolje šest dni, sedmi dan pa je počival. Kaj nam Sveto pismo s tem zapisom sporoča?

Poizkusi sam razložiti pomen tega zapisa.

Za začetek bi podvomil o tem, da je Bog ustvarjal vesolje ravno sedem dni.

Zapis nedvomno govori o tem, da Stvarnik ni ustvaril vesolja naenkrat, ampak po korakih ter za vsak korak ustvarjanja porabil nekaj časa. Dan je zelo nazoren primerek časovnega obdobja. Na Zemlji je dan dolg štiriindvajset ur, dan na Luni je dolg osemindvajset zemeljskih dni. Na vsakem planetu je dolžina dneva drugačna. V kolikor bi zapis v Svetem pismu razumela le po dolžini dneva na Zemlji, bi ga razumela preozko.

Ali je sporočilo o stvarjenju vesolja sploh možno prevesti v sodoben jezik? Rekel si, da zapisi v Svetem pismu podajajo le bistvo sporočila in še to prilagojeno našim sposobnostim dojetja stvarstva.

To pomeni, da smemo od svetopisemskih zapisov pričakovati le preprosta sporočila, brez podrobnosti. Več kot osnovnih sporočil nama zapisi v svetopisemskem stilu ne morejo sporočiti.

Ali obstaja način za preverjanje, ali sva posamezno prebrano sporočilo pravilno razumela?

Tekstov iz Svetega pisma ljudje še nismo v celoti dojeli. Dojemanje posameznih tem se lahko od bralca do bralca razlikuje. Kadar se dojemanje nekega sporočila lepo ujema z drugimi sporočili in nudi logično dopolnjevanje vseh tekstov Svetega pisma, je precejšnja verjetnost, da sva zapis pravilno razumela. Kadar pa naletiva na protislovja, morava biti zelo previdna.

Kako veva, da sva odlomek o sedemdnevem stvarjenju vesolja pravilno razumela?

Zapis nedvomno govori o tem, da je Stvarnik ustvarjal vesolje po fazah ter za vsako fazo ustvarjanja porabil nekaj časa. Prva faza je vsebovala ustvarjanje materije in energije. Sledile so ji druge faze do pojava človeka na Zemlji. Te faze razvoja vesolja opazajo tudi znanstveniki. Znanstveniki opazajo, da je vsaka od teh faz trajala precej dolgo. Ker zapis ni v nasprotju z znanstvenimi odkritji in najinimi domnevami, ga lahko oceniva kot nama razumljivega in verjetnega.

Seveda je razumljiv, saj v tem tekstu ne opazim nič posebnega. Tudi brez tega zapisa bi si stvarjenje vesolja predstavljal podobno.

Kaj pretresljivega niti ne smeva pričakovati. Ugotavljala sva, da morava v svetopisemskih tekstih pričakovati le preprosta in temeljna sporočila.

Če pa si že želiš presenečenj v svetopisemskih sporočilih, bo zate bolj zanimiv drugi del sporočila, ki pravi, da je Bog sedmi dan počival. Razmisli, kdaj človek običajno počiva?

Človek počiva po napornem delu. Kadar človek počiva, ne da bi se pred tem utrudil, je bolj upravičeno reči, da človek lenari.

Strinjam se. Poizkusiva združiti prvi del sporočila, ki pravi, da je Stvarnik ustvarjal vesolje po fazah, z drugim delom, ki pravi, da je na koncu počival.

Pravzaprav mi ne ostane nič drugega kot ugotovitev, da je bilo stvarjenje vesolja tudi za Boga naporno. To je res presenetljiva ugotovitev.

Kako si ti predstavljaš utrujenega Boga?

Zanesljivo nama Bog ne sporoča, kako je bilo stvarjenje naporno zato, da bi se nama smilil. Takšno sporočilo bi bilo nepomembno. Domnevam, da je sporočilo o ustvarjanju vesolja po fazah in božjem trudu namenjeno pojasnjevanju naslednje osnovne dileme:

Ali je vesolje samo po sebi dano dejstvo, ali pa obstoji Stvarnik vesolja, ki je vesolje načrtoval in postopno ustvaril iz nič.

Mislim, da se za najino počitniško razpoloženje izražáš preveč zapleteno. Ali se ne bi potrudil in mi stvar razložil preprosteje, tako da bom stvar razumel brez pretiranega miselnega naprežanja.

Predstavljaš si pomivanje posode. Ko greva od kosila, je vsa kuhinja polna umazane posode. Čez pol ure je vsa posoda pomita in pospravljen.

Seveda je pomita, ker jo je mama pomila.

Primer ti dajem zato, da bova ločevala, kakšno vlogo imava midva pri pomivanju posode, kakšno pa mama. Mama po kosilu vzame v roke vsak kos posode, ga s krpo zdrgne, splakne, osuši ter shrani v omaro; kos za kosom. Kakšno vlogo pa imava midva? Po kosilu vidiva umazano posodo, čez pol ure pa opaziva pomito posodo.

Seveda ne bova trdila, da je pomivanje posode zelo naporno. Mama to opravi mimogrede, kljub temu pa posodo pomije ona; ne pomije se ji sama. Mami pripada počitek že samo zato, ker je ona pomila posodo.

Sporočilo o božjem počitku nama torej govori o tem, da je bilo vesolje načrtovano in del za delom zavestno ustvarjeno. Bog naj bi ustvarjal kemijske, fizikalne, elektrotehniške in druge zakone, jih usklajeval ter tako postopno ustvarjal vesolje. Kdor nekaj počne, mu po človeškem razumevanju stvari pripada počitek. Delo in počitek sta v človeškem dojetju stvari tesno povezana.

Zakaj poudarjaš "v človeškem dojetju"? Ali v resnici ni tako?

Božje dimenzije delovanja lahko tako močno presegajo naše sposobnosti dojetja, da midva ne bi ničesar razumela, če bi nama Stvarnik govoril v svojem jeziku. Tako kot se midva trudiva dveletnemu otroku nekaj dopovedati primerno njegovim sposobnostim dojetja, tako se Stvarnik trudi, da nam govori v našem jeziku in primerno našim sposobnostim.

Prej si rekel: "naj bi Bog ustvarjal te zakone". Zakaj uporabljaš pogojnik? Ali je lahko tudi drugače?

Midva se zaenkrat trudiva le razumeti sporočila zapisov iz Svetega pisma, ne ocenjujemo pa še, ali ti zapisi opisujejo resničnost.

Predlagam, da nadaljujemo postopno. Najprej se potrudiva čim bolje dojeti sporočila. Ko bova izrabila vse najine sposobnosti in možnosti za to, da sporočila čim bolje dojamemo, pa se bova posvetila ocenjevanju, ali so vsebine sporočil možne in verjetne.

Postopno dojetje tekstov mi je zelo všeč. Preden si ustvariva mnenje o vsebini tekstov, jih morava najprej razumeti.

Mogoče bova vsebino nekaterih sporočil lahko celo dokazala. Za sedaj pa predlagam, da ostaneva le na preverjanju, ali razumeva, kaj nama je zapisovalec teh zapisov želel povedati.

Razumevanje tekstov je včasih res prav naporno. Zahtevnost in zapletenost tekstov sem občutil že na svoji koži. Ko sem hodil v četrti razred osnovne šole, sem se polotil branja Cankarjevih črtic. Ničesar nisem razumel. To me je kot vnetega bralca tako jezilo, da sem ob knjigi skoraj jokal. Šele po nekaj letih dojemam veličino Cankarja in njegovih črtic.

Tudi midva se bova ukvarjala z ocenjevanjem verjetnosti vsebine Svetega pisma šele potem, ko bova napravila vse, da bi bila za branje Svetega pisma usposobljena. Ne smeva ga dojemati naivno. Do tedaj pa predlagam, da bereva in skušava le dojeti, kaj nama zapisovalec želi sporočiti.

V Svetem pismu sva torej prebrala, da je Bog ustvaril vesolje z načrtnim delom in trdom. Bog naj bi bil torej ustvarjalna sila v vesolju, ki svoje ustvarjanje načrtuje, izvaja, dodal pa bom še naslednjo domnevo: Bog preverja rezultate svojega dela.

Zakaj naj bi Bog preverjal rezultate svojega dela? Človek preverja rezultate svojega dela zato, da po potrebi tudi ukrepa, v kolikor rezultati niso skladni s pričakovanji. Ali Sveto pismo piše o preverjanju rezultatov božjega dela? Ali Bog po potrebi tudi ukrepa?

Tudi o božjem ukrepanju ob nenačrtovanih dogodkih piše Sveto pismo. V primeru Babilona, Noeta, Sodome in Gomore se je človek obnašal drugače, kot je Bog od njega pričakoval. Podobno se je Bogu dogodilo že pri hudobnih angelih, ki jih je izgnal iz nebes, zato sklepam, da Bog nadzira proces stvarstva ter po potrebi s posegi preusmerja nenačrtovane procese.

O teh stvarih sem nekajkrat govoril z babico. Babi je verna in pravi, da je prebrala že veliko verskih knjig. Rekla mi je, da vse, kar Bog napravi, napravi popolno, tako da ne potrebuje niti preverjanja niti korigiranja.

Če bi o povedanem govorila zelo splošno, tako da bi zanemarila podrobnosti, bi bilo sprejemljivo tudi takšno razmišljanje. Babi najbrž nima potrebe, da bi razmišljala poglobljeno o tekstih Svetega pisma, zato je sprejemljivo, da tako misli. Midva o zapisih razmišlja dosledno, zato se trudiva, da v Svetem pismu ne spregledava tudi tistih sporočil, ki za babico niso pomembna.

Ali bi napravila veliko napako, če bi predpostavila, da Bog napravi vse popolno in ne korigira ničesar?

V Svetem pismu sva opazila nekaj nazornih sporočil, kako je Bog posegel v dogajanje na Zemlji in ga korigiral. Omenila sva Babilon, Noeta, Sodomo in še katera bi se našla. Vsa ta sporočila so tako jasna, da imava le dve možnosti:

- da navedena sporočila vključiva v najina razmišljanja,
- da sporočilom iz Svetega pisma ne pripisava pomena.

Kaj pomeni, da sporočilu ne pripisava pomena? Ali to pomeni, da se je zapisovalcu Svetega pisma nekaj zapisalo kar tako, kot rezultat takratnih naključnih razmer, kar ne nosi pomembnega sporočila?

Če v Svetem pismu najdeva le eno sporočilo brez pomena, ki je nastalo kar tako, po pomoti, je v Svetem pismu takšnih sporočil lahko veliko. Nobene resnosti ne bo v najinih razgovorih, če bova po najini želji in presoji izbirala le nekatere zgodbe, primerne za najine domneve; tiste zgodbe, ki ne govorijo v prid najini domnevi, pa označila, da so bile napisane po pomoti.

Predlagam, da najine nadaljnje domneve gradiva na mnenju, da so Sveto pismo pisali zapisovalci pod navdihom Boga in da v njem ni ničesar po pomoti ali po naključju. V kolikor najina razmišljanja ne bodo dopuščala vključevanja vseh sporočil iz Svetega pisma v najine razgovore, pa predlagam, da Sveto pismo popolnoma izključiva iz najinih pogovorov.

Ali bi izključitev Svetega pisma iz najinega razmišljanja pomenilo, da ne vsebuje kvalitetnih tekstov?

Ni nujno. Poleg tvoje domneve bi to lahko pomenilo, da najine intelektualne zmožnosti niso dorasle tem zapisom.

Izbajajva torej iz mnenja, da je Sveto pismo božje sporočilo. Če najdeva v njem le eno sporočilo, ki se ne bo skladalo z najinimi domnevami, se bova morala odločiti, ali zavrževa najine domneve ali Sveto pismo.

Vsako sporočilo bova skušala poglobljeno, dosledno in objektivno dojeti in vključiti v najino razmišljanje. Paziti pa morava, da v tekstih ne bova brala nekaj, pri tem pa prebrala čisto nekaj drugega. Tudi to je razlog, zakaj bova sporočila o Noetu, Sodomi in Babilonu resno vključila v najina razmišljanja.

Strinjam se, da navedeni teksti iz Svetega pisma govorijo o posegu Boga v dogajanje na Zemlji ter s tem predstavljajo božje nadziranje in usmerjanje. Ne razumem pa, zakaj tega babici ne poveš.

Babica se zanima za mnoge druge stvari, zato niti nisem prepričan, da bi jo takšni dokazi zanimali. Za stvari, ki jih ona počne, ji tega najbrž niti ni potrebno dokazovati in logično razumeti.

Za nekatere stvari babica trdi, da jih niti ni možno logično pojasniti.

Domnevam, da so vse stvari logične. Včasih naše umske sposobnosti ne omogočajo dojetanja sporočil, to pa še ne pomeni, da niso logična.

Babi pravi, da nekatere stvari preprosto občuti, kadar jih ne more logično dojeti. Pravi, da ji to omogoča božja milost.

Mogoče jih res občuti. Sam moram priznati, da se na občutke ne morem zanesti, ker se mi prehitro spreminjajo.

Naj ti pojasnim na primeru. Pred nekaj leti sva na nedeljsko popoldne s prijateljem na odročni župniji obiskala župnika. V župnišču sva izvedela, da je župnik v cerkvi. Napotila sva se tja in ga našla, kako na koru v betonski strop s kladivom in dletom prebija luknjo za dovod zraka orglam. "S hlapčevskimi deli na nedeljo pohujšuje farane!" sem si mislil. Ko sem spregovoril z njim in ko sem spoznal njegovo stisko, sem mu brez pomisleka pomagal pri njegovem delu.

Iz povedanega je očitno, da se ti je ta župnik resnično zasmilil. Iz začetnega očitanja si res korenito spremenil svoje občutke. Mogoče se takšni miselni prevrati dogajajo le tebi, ki nimaš posebne milosti. Župniki mogoče res čutijo božjo voljo.

Ko sem bil v Medjugorju, sem opazil zelo predane duhovnike, ki so častili simbole Medjugorja in naj bi po tvoje imeli božjo milost in usmeritve "od zgoraj". Po drugi strani pa je mostarski škof tudi "po božji milosti" čutil, da je Medjugorje prevara. V najinem razmišljanju ne bova ugotavljala, kdo se je zmotil. Pomembno je, da se zelo zmotijo tudi tisti, ki razglāšajo, da imajo posebne milosti.

Najbrž si iz gornjega primera tudi sam opazil, da je neresno in nevarno graditi sklepe na občutenjih. Kadar svoje mnenje gradimo na občutenjih, kaj hitro lahko iz realnosti zaidemo v sanjarjenje in blodnje. Midva bova razpravljala le o stvareh, ki jih bova lahko logično utemeljevala.

Mogoče so občutki izgovor za tiste, ki se ne potrudijo stvari logično dojemati. Mnogo udobneje se je predati občutkom, kot o stvareh kvalitetno logično razmisliti. Rezultat predajanja občutkom pa so razni samooklicani "preroki" in dvomljivi "božji poslanci".

Pustiva dvomljive metode spoznavanja stvarstva in se vrniva k najini bolj zanesljivi metodi spoznavanja stvarstva, ki sloni na logičnem razmišljanju.

Vsi ljudje najbrž ne znajo ali ne zmorejo uspešno razmišljati?

Najbrž so res razlike med ljudmi v sposobnosti za razmišljanje in dojetanje, kar pa ni tragično, saj je stvarstvo možno dojemati na različnih nivojih. Najbolje boš razumel, če ti pojasnim na primeru.

Pomisli, kako vozim avto. Ali opažaš, kako med vožnjo nadziram stanje avtomobila na cesti in z volanom popravljam pozicijo avtomobila?

Meni se ždi, da avto lepo teče po cesti, da lepo voziš in nič ne popravljaš.

Iz poenostavljenega gledišča, to je na primer iz gledišča babice, je tvoje opažanje točno. Če pa stvar pogledava bolj natančno, bova opazila, da stalno opazujem stanje avtomobila na cesti in popravljam njegovo pozicijo, vendar tako neopazno, da večina ljudi tega ne opazi.

Tudi Bog zelo vešče in neopazno nadzira in usmerja stvarjenje vesolja, zato je za večino ljudi vseeno, če božjega nadziranja in usmerjanja stvarjenja ne opazijo. Če pa stvari pogledava natančno, pa morava tudi to opaziti in upoštevati.

Opažam, da daješ razumevanju Svetega pisma velik pomen. Ali brez razumevanja zapisov Svetega pisma ne bi mogla raziskovati nastanka vesolja in drugih skrivnosti našega bivanja?

Med znanstveniki velja prepričanje, da so raziskovanja uspešna, kadar znanstvenik prečita, kaj so o nečem zapisali drugi, se z lastnim razmišljanjem dokoplje do svoje ocene teh zapisov ter nadaljuje raziskovanje od tam, kjer so drugi končali. V znanosti ne bi napredovali, če bi vsak začel raziskovati prav od začetka.

Predlagam da nehava le brati in razumevati zapise, ampak začniva raziskovati in preverjati, katerim zapisom lahko verjameva.

Človek – od kod ?

V tem poglavju se sprašujem, ali je obstoj človeka slučaj oziroma pomota narave ali pa ima stvarstvo in naše bivanje v njem smisel in namen.

Predlagam, da poskušava odgovoriti na vprašanje, kdo smo ljudje, kaj smo, zakaj smo, ali ima naše bivanje smisel? Ali misliš, da bi se lahko dokopala tudi do takšnih odgovorov.

Takšna vprašanja so zelo smiselna. Naše bivanje v tem trenutku je tisto, kar nas najbolj zanima, bolj kot tisto, kar je bilo, ali tisto, kar bo.

Kako bova ugotovila, kakšen smisel ima najino bivanje tu na Zemlji?

Najprej morava ugotoviti, ali je stvarstvo kot celota smiselno ali nesmiselno?

To so najbrž za naju pretežka vprašanja.

Prehitro ne smeva obupati. Vzemiva nekaj primerov smiselnih stvari ali dejanj iz vsakodnevnega življenja in skušajva ugotoviti, v čem se razlikujejo smiselne stvari od nesmiselnih.

Hm ...?

Vidim, da nimaš prave ideje. Smiselne stvari izražajo red in so predvidljive. Stenska ura je stvar, ki izraža smisel. Njen smisel je v kazanju časa in dokler se ne pokvari, z lahkoto napovedujemo njeno obnašanje. Nobenega naključja ni v premikanju urinih kazalcev.

Stvari, ki jih za določen namen izdelata človek, se da že na prvi pogled ločevati od bolj naključnih tvorb, kot je kamen, oblak, ...

Naključne in nesmiselne stvari so nepredvidljive. Tudi če v nekem trenutku nesmiselna stvar izraža kak smisel, se že v naslednjem trenutku sesuje v nesmisel, v negacijo prejšnjega stanja. Če v stvarstvu vidiva le prehajanje enega nesmisla v drugega, potem

lahko oceniva, da je stvarstvo ples nesmislov, če pa v stvarstvu opažava red in predvidljivost, pa morava biti previdna in dopustiti možnost smiselnega dogajanja v stvarstvu.

Tvoja razlaga je preveč zapletena. Naj skušam na primeru preveriti, ali tvoje razlage razumem.

Do podobe nečesa, na primer "podobe človeškega obraza", lahko pridemo na dva načina; po smiselni poti, tako da podobo obraza naslika slikar, ali preko naključja, tako da podobo obraza oblikujejo naključni oblaki na nebu.

V primeru risanja slike bo podoba trajna in si ogledovanje podobe lahko načrtujemo, v primeru oblaka, pa se bo podoba tako hitro razblinila v nič, kot je nastala.

Odličen primer. Iz tega lahko sklepava, da so naključni procesi podvrženi hitremu razkroju in kot taki dokaj neobstojni. Če je stvarstvo rezultat naključja, bo manj obstojno, kot v primeru, da je stvarstvo smiselno. Za naključno stvarstvo lahko pričakujemo, da se že jutri lahko sesuje v nič.

Muha, ki živi le nekaj minut, vidi oblak kot nekaj trajnega in stalnega. Ljudje živimo tudi do sto let, vendar tudi ljudem se lahko dogodi, da bomo spreminjajoče se stvari lahko videli kot trajne.

Znanost zna ugotoviti dogajanje v vesolju za zelo daleč nazaj, zato nismo vezani na opazovanje dogajanja le v enem stoletju.

Stvarstvo se že milijarde let zelo smiselno razvija in nič ne kaže, da se bo jutri sesulo v nič.

Ta ugotovitev pa naju že obvezuje, da možnosti smiselnosti stvarstva ne smeva zanemariti.

Kaj pa pravzaprav pomeni, da je vesolje smiselno?

To pomeni, da je vesolje rezultat navdih nekoga - načrtovalca vesolja. To pomeni, da obstaja nekdo, ki si je vesolje zamislil in ima možnost usmerjanja vesolja.

Vem, na kaj napeljuješ. Dopovedati mi hočeš, da je vesolje ustvaril Bog.

V Svetem pismu je Stvarnik osrednja oseba stvarstva. Pomisli, kako neuspešna bi midva bila z najinim razglabljanjem, če bi v primeru, da Bog res obstoja, midva hotela dokazati njegov neobstoj. Če Stvarnik obstaja, bi bila razlaga vesolja brez njega nesmiselna in napačna. Predlagam, da ne delava prezgodnjih zaključkov in skušava korak za korakom ugotavljati smiselnost vesolja in s tem obstoj Stvarnika.

Kako *naj raziskujemo stvarstvo in spoznavava Stvarnika? Nobene ideje nimam, kakšen bi Stvarnik lahko bil.*

V kolikor si pod besedo Stvarnik ali Bog predstavljava materialno bitje, ki ima roke, noge in glavo in se nahaja nekje v prostoru, si ga ne bova prav predstavljala. Če je Bog stvarnik in s tem avtor materije in prostora, je moral Bog obstajati prej; torej takrat, ko še ni bilo materije in prostora. Bog torej ne more biti materialno bitje.

Ta trditev je logična, vendar težko predstavljiva. Razumljivo je, da povzročitelj materije in prostora ne more biti materialno bitje. Če bi bil Bog materialno bitje, bi to pomenilo, da je materija obstajala prej, preden jo je Bog ustvaril.

Kadar si želim ustvariti predstavo o Bogu, iščem pojme, ki niso vezani na materijo in prostor. To bi lahko bili: logika, zavedanje, ustvarjalnost, ljubezen, svoboda.... Boga je najbrž možno opisovati le s temi pojmi. Predstave o Bogu na osnovi materialnih lastnosti, kot so velikost, barva, kraj, pa bi bile zanesljivo zgrešene.

Bojim se, da bo najino razumevanje Stvarnika na osnovi nematerialnih pojmov zelo skromno.

Predstava bo res skromnejša, imava pa upanje, da bo pravilna.

Kako si lahko predstavlja nekaj izven prostora, nevezano na materijo? Vse, kar si nazorno predstavljam, je materialne narave in v prostoru.

Čeprav je privlačnost Zemlje in drugih nebesnih teles prostorska lastnost, se nam v vsakodnevnem življenju zdi drugače. Morda nama bo ponazoritev težnosti olajšala razumevanje nematerialnega in neprostorskega. Napraviva naslednji miselni poizkus: Kjerkoli na zemeljski obli vržemo kamen v zrak, ta pade nazaj na Zemljo. Ta poizkus bi lahko v svetopisemskem stilu opisala takole:

Okrog Zemlje deluje neka sila, ki nadzoruje, da predmeti ne uidejo z Zemlje. Ta sila "opazi" vsak predmet, ki bi ga kdorkoli hotel vreči z Zemlje v vesolje in ga potegne nazaj. Ta sila opazi vse predmete neodvisno od tega, koliko jih na različnih koncih Zemlje istočasno vržemo v zrak in vse pritegne nazaj, pa naj si bo to še tako skrit kotic zemeljske oble. Privlačnosti Zemlje se ne moremo skriti.

Po analogiji s privlačnostjo Zemlje si Stvarnika predstavljam kot vseprostorsko ustvarjalno energijo ali silo, podobno gravitaciji, ne pa kot materialno bitje, podobno človeku.

Gravitacija je lahko le delna ponazoritev Boga, saj se gravitacija sebe ne zaveda. Če je stvarstvo ustvarjeno smiselno in zavestno, mora biti Stvarnik zavestno bitje.

Res je, gravitacija se sebe ne zaveda. Z gravitacijo si ponazarjam le način božjega delovanja. Nobenega razloga pa ni, da takšen način delovanja ne bi mogel biti usmerjan zavestno.

Skušal sem vprašati, kje je Bog, od kod Bog usmerja vesolje? Ker si Boga predstavlja vseprostorsko, moram priznati, da niti ne znam zastaviti vprašanja.

Neuki ljudje bi odgovorili, da je Bog v nebesih, in si pri tem predstavljali kak kraj. Ker si midva Boga predstavlja vseprostorsko, je vprašanje "kje?" nesmiselno. Za najino dojetje bi bil najboljši odgovor: povsod, kjerkoli; to je tudi od tu, kjer sva midva.

Bojim se, da bova morala končati najino razmišljanje o Bogu, zaradi preskromne predstave o Njem.

Poznati le skromne osnovne lastnosti o Bogu ne pomeni konca razmišljanja. Ravno nasprotno! Konec razmišljanja bi pomenilo, če bi o Bogu vedela vse. Najino raziskovanje je možno le dotlej, dokler česa ne veva. Ker o Bogu še marsičesa ne veva, imava še veliko priložnosti za raziskovanje.

Pomembno pa je še nekaj. Pri raziskovanju si o Bogu ne smeva ustvariti napačne predstave. V primeru napačne predstave bi nama nadaljnje raziskovanje Stvarnika in stvarstva postalo nelogično. Napačni sklepi pa resnično onemogočijo nadaljnja razmišljanja.

Zakaj se tako bojiš napačnih sklepov?

Pogosto srečujem ljudi, ki si Boga predstavljajo kot človeka. Predstavljajo si, kako Bog ponoči spi, kako gre opoldne na kosilo, podnevi pa hodi po nebesih in skozi luknjo gleda na Zemljo, kaj kdo dela. Takšna predstava o Bogu je seveda smešna in nesmiselna, odziv ljudi na tako naivno videnje Boga pa "ugotovitev", da Bog ne obstaja. Z napačno predstavo si resnično zaprejo pot do nadaljnjega spoznavanja stvarstva.

Veliko ljudi ne verjame v smiselnost stvarstva in Stvarnika. Ali misliš, da bi verjeli, če bi si Boga pravilno predstavljali?

Ljudje poznamo predvsem materialni svet, iz materialnega sveta pa o Bogu lahko le sklepamo. Bog presega materialni svet, zato ga z materialnimi dokazi ni možno dokazovati. Izven materialnega sveta pa smo ljudje zelo nebogljeni in se počutimo tako kot riba na suhem. Zaenkrat so naše sposobnosti in znanje nematerialnega sveta preveč omejene, da bi Stvarnika dokazali. Iz dejstev, ki jih vidimo, zaenkrat lahko le domnevamo in verjamemo, da Stvarnik obstaja.

Pred *kratkim sem bil v družbi, ki je bila prepričana, da je vesolje posledica neke vesoljske sile in srečnega naključja v velikem kaosu.*

Tudi midva trdiva, da je vesolje ustvarila vesoljska sila, ki jo midva imenujeva Bog.

Že, toda ateisti so prepričani, da se vesoljska sila ni zavedala sebe in svojega početja, ampak je delovala popolnoma kaotično in naključno.

Tudi sam ne bi verjel v zavestno ustvarjanje vesolja, če se ne bi z gotovostjo prepričal, da v vesolju zanesljivo obstaja bitje, ki se sebe zaveda in je sposobno ustvarjati.

Zelo samozavesten si s to izjavo. Kje in kako si se o tem prepričal?

Midva sva del vesolja in se sebe zavedava; torej midva sva bitji iz vesolja, ki se sebe zavedava. Res je, da ne moreva ustvariti vesolja, kaj malega pa lahko ustvariva. Torej, če to zmoreva midva, najbrž to zmore še kdo drug v vesolju?

Zavedanje je čudovita stvar.

Zelo samovšečno bi bilo, če bi si domišljala, da ima edino človek sposobnost zavedanja. Možno in verjetno je, da v vesolju obstajajo tudi druga takšna zavestna bitja in da je takšno zavestno bitje, ki ga midva imenujeva Bog, ustvarilo vesolje.

Kljub temu pa obstaja možnost, da je nastanek vesolja rezultat naključja v neredu, ki se ga nihče ni zavedal?

Če te verjetnosti ne bi bilo, bi to pomenilo, da sva Boga dokazala, zato ta verjetnost vsaj teoretično obstaja. Ateisti so mnenja, da je ta verjetnost velika, ortodoksni ateisti pa vidijo le to možnost.

Preden nadaljujeva z ocenjevanjem verjetnosti, ali je nekaj naključno ali zavestno, napraviva še en poizkus. Našteval ti bom nekaj stvari, ti pa poizkusi ugotoviti, ali jih je napravil človek ali jih je izoblikovala narava.

Ko mi pokažeš radijski sprejemnik, kovanec, knjigo bom brezpogojno verjel, da jih je izdelal človek. Ko vidim skalo, verjamem, da jo je izoblikovala narava.

Ta tvoja odločnost pri prepoznavanju zavestno izdelanih predmetov naju prepričuje, da predmeti zelo nazorno izkazujejo način nastanka. Tudi če najdeš predmet, ki ga še nikoli nisi videl in ne veš, čemu služi, boš hitro ugotovil, ali so predmet izoblikovali naključni pojavi narave ali ga je izdelal človek.

Če bi v divjini, ki ni poseljena z ljudmi, našel lepo in urejeno hišico, bi imel vsaj dve možnosti sklepanja:

- da so jo izoblikovali naključni pojavi narave
- da jo je kljub divjini in odsotnosti ljudi izdelal človek

Oba bi prisodila veliko verjetnost, da je hišico izdelal človek, četudi ne bi vedela, kako in kdaj, zelo majhno verjetnost pa možnosti, da je posledica naključnih naravnih pojavov.

Kadar *govoriva o hišici v divjini, prepoznavava človekova smiselna dejanja. O verjetnosti obstoja Stvarnika bi lahko sklepala, če bi znala na podoben način ločevati Stvarnikova zavestna dela od resnično naključnih pojavov v vesolju.*

Imela bova nekaj težav. Ljudje smo razumsko omejeni zaradi naše vloge v stvarstvu. Ljudje nismo ustvarili vesolja, ampak smo bili v to vesolje na poseben način povabljeni oziroma smo se v njem znašli. To pomeni, da smo v podrejenem položaju, saj nimamo mi stvarstva v posesti, ampak smo mi v posesti stvarstva.

Ko razmišljam o nastanku vesolja, se iz razloga, ki ga navajaš, počutim podobno kot nekdo, ki je našel dobro zaprto skatlo, v kateri nekaj tiktaka. Škatle ne more odpreti, zato mora iz skromnih podatkov sklepati, kaj je v škatli. Ker tiktaka, je v škatli verjetno, ni pa nujno, kak mehanizem. Na osnovi tako skromnih podatkov opazovalec ne more v podrobnosti prepoznati vsebine škatle. Seveda pa bi bil opazovalec smešen, če bi trdil, da v škatli ni ničesar, medtem ko bi poslušal tiktakanje.

Mnogo ljudi vsaj včasih razmišlja o stvarstvu. Vsi pri tem naletimo na spoznanje o omejenosti lastnega razuma. Odzivi ljudi na to spoznanje pa so zelo zanimivi in dokaj različni.

- Nekateri so tako ponosni in zaverovani v vsemogočnost lastnega razuma, da se s spoznanjem o omejenosti lastnega razuma ne morejo sprijazniti. Ker se jim stvarstvo noče razjasniti in pokoriti, "samozavestno določijo", da je stvarstvo nesmiselno naključje.
- Drugi se sprijaznijo s svojo nevednostjo in se z nastankom vesolja nehajo ukvarjati.
- Tretje prevelika želja po spoznanju stvarstva ter nekritičnost ocenjevanja lastnih miselnih zmožnosti zavede, zato delajo neosnovane zmotne sklepe brez podkrepitev. Zabredejo v naivno in iluzionistično razlaganje vesolja.

Kako se bova izognila tem miselnim pastem?

Tako, da se bova sprijaznila z omejenostjo najinega razuma in si ne bova »razbijala glave« s stvarmi, ki presegajo najine intelektualne sposobnosti. To pa ne sme biti opravičilo, da ne bi pozorno opazovala vsega, kar je možno spoznati. Vsemu, kar je v dosegu najinih intelektualnih sposobnosti, pa bova namenjala ustrezno pozornost.

Če Stvarnik obstaja, bi v vesolju morala opaziti stvar, ki je ni izdelal človek in izkazuje smiselnost.

Naravni zakoni izkazujejo smiselnost. Proučevanje naravnih zakonov me pogosto preseneti z usklajenostjo le-teh. Pri kemiji me najbolj preseneča trdnost vodikove vezi. Molekule se medsebojno povezujejo različno trdno, opazil pa sem, da se vodik izven vseh pričakovanj trdno povezuje v molekulo vode. Izjema je vidna že na prvi pogled.

Napraviva miselni poizkus in vodikovo vez razrahljavja na podobno trdnost, kot so trdne ostale podobne vezi. Voda bi v tem primeru vrela že pri sto stopinjah pod ničlo. Vsa morja bi vrela pri hudem mrazu in se spreminjala v mrzle oblake. Na Zemlji bi zavladovala popolna tema in mraz, v povprečju več kot sto stopinj pod ničlo. Ob takih pogojih si ne morem predstavljati nobenega življenja.

Verjetno bi se pod spremenjenimi pogoji pojavilo drugačno življenje, saj naša oblika življenja ni edina, ki je mogoča.

Mogoče. Sam si ne morem predstavljati, kakšno bi bilo življenje v popolni temi, pri sto stopinjah pod ničlo in stalnim oblivanjem s superledenim dežjem. Takšni življenjski pogoji bi bili na vsak način manj prijazni kot sedanji. Za spremembo iz prijaznega v nevzdržno okolje nisva naredila drugega, kot odpravila eno od izjem v naravnih zakonih.

Nisem mislil le manjše kozmetične spremembe vesolja. Stvarstvo bi lahko temeljilo na popolnoma drugih osnovah in dajalo enako udobne pogoje bivanja, kot so sedanji.

Res je. Najbrž je možnih več različnih stvarstev. Mogoče ta čas celo obstoji več stvarstev, le da jih mi nismo sposobni opaziti. To pa ne pomeni, da vsaka kombinacija naravnih zakonov pomeni smiselno stvarstvo. Zavedati se morava, da sprememba vodikove vezi ali ukinitve kateregakoli izmed več tisočih mehanizmov za uravnavanje našega življenja ne pomeni nič drugega, kot takojšnje izginotje našega življenja iz stvarstva.

Naj ti to trditev skušam prikazati na drugem primeru. Če vzameva knjigo "Vinetu" in črke v knjigi smiselno in pravilno premešava, bova dobila knjigo Prešernove "Poezije". Če ponovno smiselno premešava te črke, bova dobila Marksov "Kapital". Iz istih črk lahko dobiva tudi Sveto pismo in na milijone različnih tekstov, tako kot imamo lahko na milijone različnih stvarstev. Ne glede na veliko število možnih tekstov iz istih črk, pa vsaka kombinacija črk ne pomeni smiselnega literarnega dela. Če bi črke v knjigi razporejali naključno, bi bila večina kombinacij črk nesmiselna. Med ogromno nesmiselnimi kombinacijami črk bi redka naključna kombinacija predstavljala literarno delo.

Priznam, da je pogostost smiselnih kombinacij v primerjavi z vsemi kombinacijami zelo majhna, kar nama bo olajšalo ocenjevanje, ali je kakšna stvar rezultat naključja ali smiselnega posega. Meni se zdi brezupno pisati romane s poskušanjem vseh kombinacij črk, čeprav bi kakšna od kombinacij črk lahko predstavljala literarno delo.

Stvarstvo si predstavljam kot (eno) knjigo, v kateri morajo biti vse črke na svojem mestu. Če v tej knjigi začnemo med seboj naključno mešati črke, ne dobimo novega literarnega dela, ampak le izničimo obstoječe sporočilo knjige.

Tudi stvarstvo ima na milijone mehanizmov, ki omogočajo naš obstoj. V kolikor ukinemo ali izničimo nekaj mehanizmov, ne dobimo nove smiselne oblike stvarstva, ampak le pokvarimo tega.

Mislím, da pretiravaš. Obstajajo tudi izjeme naravnih zakonov, ki jih brez škode odpravimo. Ena od izjem stvarstva je specifična teža vode. Voda ima največjo specifično težo pri štirih stopinjah Celzija. Če bi odpravili to izjemo bi imeli nekaj težav, najbrž pa ne bi bilo nič pretresljivega.

Ko pozimi pritisne mraz, površino jezer in rek prekrije led, ki napravi toplotno izolacijo za vodo, ki ostane pod ledom. Voda pod ledom je zaščitená pred mrazom in živali v njej lahko prezimijo. Pomladi se tanka ledena plošča hitro stopi.

Pomisli, kakšno bi bilo življenje v Tržiški kotlini, v kolikor bi odpravili to izjemo. Reka Bistrica, ki izvira nekaj kilometrov nad Tržičem, bi se na poti proti Tržiču ob hudem mrazu ohlajevala in v Tržiču začela zmrzovati. Led bi nastajal na dnu struge, zato bi se pred mrazom nezaščitená voda še naprej hitro hladila in zmrzovala. Vsa voda bi zmrznila nekaj kilometrov od izvira. Po nekaj tednih hudega mraza bi led na desetine metrov prekrival vse hiše Tržiča, stlačenega med hribovje.

Ker je led dober toplotni izolator, bi taljenje ledu potekalo bolj počasi kot nastajanje. Sredi junija bi se zato pokazale na površini ledu prve strehe tržiških hiš.

Četudi sem zaradi nazornosti pretiral s slikovitostjo opisa, primer kaže, da so v naravi vsi zakoni najbolj primerni ravno takšni, kot so. Že manjša sprememba vsakega naravnega zakona lahko pomeni katastrofo življenja.

Stvarstvo izraža veliko premišljenost. Tako nesmiselno, kot se mi zdi z naključnim postavljanjem črk pisati literarno delo, tako nesmiselno se mi zdi naključje kot izvor stvarstva. V stvarstvu vidim veliko genialnost in veličino Stvarnika.

Stvarstvo *primerjaš s knjigo. Pisec knjige nikoli ne piše knjige tako, da bi napisal prvo besedo ter razmišljal, katero besedo bi dodal, da bi bila povezljiva s prvo. Pisec knjige vedno sestavlja tekst na osnovi predhodnega navdiha, ki je vse od začetka pisanja vodilo celotnega teksta v knjigi.*

Tvoja primerjava je čudovita. Tudi midva razmišljava, ali je stvarstvu vesolja botroval predhodni navdih ali je stvarstvo vesolja naključje. Če ugotoviva, da je nastanku vesolja botroval navdih, sva že odgovorila na najino vprašanje, saj tej ugotovitvi sledi le še preprosto vprašanje: čigav navdih? Tako kot vidiš nesmisel v tem, da lahko knjiga nastane kot naključje zaporedja črk, brez navdiha, tako sam ne vidim smisla v domnevi, da so naravni zakoni in vesolje rezultat naključja.

Tudi meni se zdi naključje kot način nastanka vesolja vse manj verjetno. Najbolj zvesti pristaši naključja nastanka vesolja bodo sicer rekli, da tudi zadetek na loteriji ni zelo verjeten, pa se kljub temu dogodi.

Nastanek vesolja ni enkratno dejanje, tako kot zadetek na loteriji. Nastanek vesolja je proces. Najprej je nastala materija z vsemi genialnostmi vodikove vezi, specifične teže vode in drugimi. Naključje - ali ne? Materiji je sledil sistematični razvoj rastlinskega sveta

s še več genialnostmi. Naključje? Rastlinskemu svetu je sledil razvoj živalskega sveta z mnogimi mehanizmi genetike, nagonov in drugih mehanizmov, od katerih so vsi smiselni in nobeden ne manjka. Živalim je sledil človek, in naše zavedanje. Takšno zaporedje naključja za naključjem bi lahko primerjala z naključjem, ki bi omogočal istemu človeku celo življenje teden za tednom zaporedoma zadevati na loteriji glavni dobitek.

Mislím, da takšno naključje tudi teoretično ni možno.

Mi živimo v stvarstvu, ki nam na vsakem koraku ponuja razumnost in sistematičnost, zato si pravega nereda in naključij niti ne znamo predstavljati. Pomisli, ali ni v naključnem nizanju črk že sistematičnost in red, ker je vsaka črka sama po sebi sistematičen znak, sistematika pa ni lastnost nereda ali kaosa. V kolikor hočeva izključiti red in sistematiko kot vodilo stvarstva, morava resnično odmisliť vse, kar stvari osmišlja. Bolj naključno in kaotično bi torej pisala knjigo tako, da bi delala packe in vsaka packa bi po naključju nastala črka in iz teh črk bi nastala knjiga. Pa tudi v delanju pack je že sistematika.

Strinjam se, da vsako pravilo izraža sistematiko. Strinjam se tudi, da bova prišla v stanje, ko je nesmiselno predpostaviti naključje kot izvor stvarstva, le zadržati pravil in zakonitosti morava odmisliť. Iz tega nedvomno lahko sklepava, da vesolje odraža sistematičnost. Na tem mestu mi skoraj ne ostane drugega, kot da nedvomno sistematičnost stvarstva pripišem Stvarniku.

Kljub *vsemu pa me zanima, ali sistematika ne bi mogla obstojati kar tako, sama od sebe.*

Seveda obstoja izhodiščna sistematika in temeljna pravila. Imenujemo jih **logika**. Logika zagotavlja red in smiselnost dogajanja v vesolju. Če bi želela prepoznati popolni nered, bi morala odmisliť tudi logiko. Tu pa bova imela težave, kajti logike si ne znava odmisliť.

Za lažje razumevanje predstavo o logiki lahko poenostaviva. Del logike predstavlja matematika. Pa še bolj jo poenostaviva in iz matematike vzemiva le seštevanje v desetiškem sistemu. Tudi seštevanje je del logike.

Logika zagotavlja, da je dva plus tri vedno pet. Če bi bilo dva plus tri lahko karkoli; sedem, nič, sto, deset, potem najina matematična logika ne bi delovala. Naše življenje je tako povezano z logiko, da si logike ne znamo odmisliť. Izostanek logike bi dovoljeval vse smiselne in tudi nesmiselne kombinacije. Dovoljeval bi logično sklepanje: mislim - torej sem in istočasno tudi nevzdržno povezavo mislim - torej nisem. Šele izostanek logike bi povzročil popolno zmedo.

Domnevam, da tisto pravo zmedo, katero morava predpostaviti ob nastanku vesolja, v kolikor želiva odmisliť Stvarnika.

Logika pomaga reševati probleme materialnega sveta, ker pa logika sama ni vezana niti na prostor niti na čas, z njeno pomočjo lahko rešujemo tudi nematerialne probleme.

Praviš, da je logika nekaj, kar presega stvarstvo in ni vezana na materijo?

Če odmislimo celotno vesolje, logika še vedno ostane. Podobno kot Bog zase pravi: Sem, ki sem, za logiko lahko rečemo: Je, ki je.

Logika je prairzvor stvarstva in osnova vsega smiselnega dogajanja. Če bi logika naenkrat ne delovala več, bi se v trenutku sesulo celotno vesolje.

Logiki posvečaš takšno pozornost, kot bi bila Bog.

Predlagam, da napraviva miselni poizkus. Vzemi svinčnik in papir. Narekoval ti bom tekst o logiki, ki ga zapisuješ. Po končanem zapisovanju ga bova nekajkrat prebrala.

Logika je prapočelo vsega dogajanja v vesolju. Če bi logika odpovedala, bi na Zemlji v trenutku zavladal nepojmljiv nered. Brez logike najin današnji razgovor ne bi bil mogoč. Skratka, logika je izvor vsega in brez logike se ne more ničesar smiselnega dogoditi.

Tako, zapisala sva. Sedaj pa najin zapis preberiva tako, da bova besedo logika nadomestila z besedo Bog. Ali opažaš, da sva dobila tekst iz Svetega pisma.

Že res, da obstaja neverjetna podobnost med logiko in svetopisemskim opisom Boga. Še vedno pa dvomim, da je logika del Boga.

Ali se strinjaš, da logika ni bila ustvarjena, tako kot je bilo ustvarjeno vesolje, ampak je obstajala pred stvarstvom in je osnova stvarstva.

Ker brez logike tudi logike ni možno ustvariti, domnevam, da je logika večna izven časa in prostora.

Če bi trdila, da logika ni ena od razsežnosti Boga, bi to pomenilo, da priznavava izven časa in prostora obstoj logike, nočeva pa jo prepoznati kot Stvarnika, čeprav Sveto pismo tisto, kar obstoji izven časa in prostora, imenuje Bog. V Svetem pismu piše, naj tisto, kar je obstajalo pred stvarstvom in je osnova in povzročitelj stvarstva, imenujemo Bog.

Mislim, da imaš prav. Vendar pa se mi zdi Bog v obliki logike preskromen glede na veličino stvarstva in dosedanje predstave o Bogu.

Rekel sem, da je logika le ena od razsežnosti Boga. Bog je seveda mnogo več kot logika. Boga skušava opisovati z besedo logika, pa tudi z besedo ustvarjalnost, ljubezen, zavedanje in drugimi. Boga ljudje skozi logiko vidimo zelo omejeno. Seveda pa je tudi omejeno gledanje Boga neprimerno več, kot če ga sploh ne bi videli.

Še malo razmisli o logiki.

Logika je popolna. Logika nima izjem tako, kot izjeme nastopajo v naravnih zakonih. Logiki nič ne manjka. Nimam predstave, kaj bi se pri logiki sploh dalo spremeniti.

Ali veš, kaj sem v tvoji zadnji misli napravil. Besedo logika sem tudi tu v mislih spreminjal v besedo Bog in tudi dobil zanimivo zgodbo o Bogu.

Ugotovitve kažejo stvarstvo kot rezultat smiselnega početja. Kot vidiš za naključje kot izvor nastanka vesolja ostaja zelo malo miselnega prostora.

Po vsem tem, ko ugotavljava, da obstoji nekaj, kar je večno in presega stvarstvo, ko prepoznavava, da stvarstvo na vsakem koraku odraža genialni navdih, s tem pa zavedanje in ustvarjalnost, bi se sam sebi zdel smešen, če bi trdil, da tega, in s tem Stvarnika, ne opazim.

Ustvarjalnost

Vesolje je torej smiselno. Jaz sem del vesolja, zato je tudi moj obstoj smiseln, če že ne pomemben. Smiselnost mojega obstoja zahteva smiselnost mojih dejanj. V tem poglavju skušam doumeti, katera moja dejanja so smiselna.

Sprašujem *se, zakaj se lotevava raziskovanja Stvarnika in drugih nama oddaljenih stvari. Zakaj se ne pogovarjava o nečem, kar se dogaja danes in naju bolj zadeva?*

Preden si ustvariva končno sodbo o staromodnosti zapisov Svetega pisma, predlagam da se ne prenaglava in da si jih podrobneje ogledava. Eden od zapisov, ki bi ti lahko zveneli staromodno, je zapis, da je Bog ustvaril človeka šesti dan stvarjenja. Menim, da je človek v stvarstvu prisoten šele malo časa.

Milijoni let pa res ni tako malo !

Koliko je milijon let, bova ocenila na naslednji primerjavi. Znanstveniki znajo oceniti starost vesolja. Če skrčiva starost vesolja na en dan, bi človek po tej primerjavi na Zemlji obstajal šele nekaj sekund. Človek je stvaritev vesolja. Če je bil v primerjavi s starostjo vesolja ustvarjen ravnokar, se je moralo stvarjenje vesolja ravnokar tudi končati, še bolj verjetno pa je, da se stvarstvo vesolja še ni končalo, ampak še vedno traja.

Če stvarjenje vesolja še traja, bi morala to na nek način opaziti.

Stvarjenje vesolja je lepo opisal Darwin v evoluciji živih bitij. Ustvarjalna sila v vesolju, ki jo midva imenujemo Bog, ustvarja naravne zakone in vpliva na življenjske razmere tako, da se živa bitja prilagajajo okolju. Ustvarjajo se nova in nova živa bitja z zelo zanimivimi lastnostmi. Evolucija seveda ni edini način ustvarjanja sprememb.

Spremembe povzročajo tudi mutacije in modifikacije v kromosomskem sistemu ter verjetno tudi druge oblike kvalitativnih sprememb v razvoju živih bitij.

Škoda, da evolucija živih bitij poteka prepočasi, da bi to lahko opazila. Ali lahko nastajanje vesolja opaziva še na kak drug način?

Seveda. Poglej, Mozart je ustvaril čudovito glasbo. Govorimo, da jo je ustvaril, ker je ta glasba zares nastala iz nič; kot posledica Mozartove genialnosti in ustvarjalnosti. Tudi njegova glasba je del vesolja. Pred Mozartom te glasbe ni bilo, po Mozartu pa na delčku vesolja, na Zemlji, ta glasba razveseljuje Zemljane. Dejstvo je, da Mozartova glasba obstaja in da je bila ustvarjena. Sklepava lahko, da je delček vesolja ustvaril tudi Mozart.

Vprašajva se, ali si ni mogoče Bog izbral Mozarta za svojega pomočnika. Ali ni Mozart Bogu pomagal pri ustvarjanju delčka vesolja, ki mu pravimo Mozartova glasba? Mogoče sploh ni bil izbran edino Mozart za božjega pomočnika, lahko je bil tudi Einstein, Prešeren in še kdo. Mogoče smo vsi ljudje ustvarjeni z namenom, da bi bili ustvarjalni.

Skoraj neverjetno je, da bi nekdo, na primer Bog, od nas nekaj pričakoval, pri tem pa nam ne bi sporočal, kaj od nas pričakuje. Smiselno bi bilo, da bi nam Bog sproti tudi sporočal, ali je z našim početjem zadovoljen.

Strinjam se. Poglejva nekaj primerov vsakodnevnega ustvarjanja. Ustvarjanje je, ko opravimo zahteven izpit, ko nam uspe skuhati dobro kosilo, kadar prispemo na vrh gore. Čim večji je naš napor v smislu doseganja ustvarjalnega cilja, večja je naša sreča v ustvarjalnosti. Ob vsakem doseganju ustvarjalnih rezultatov smo srečni. Sreča je božje plačilo za naše ustvarjalne dosežke. Ugotovila sva, da je Bog nematerialno bitje, zato od Boga ne moremo pričakovati materialnih pohval.

Če je ustvarjalnost smisel našega življenja, bi morali ljudje svoje napore usmerjati predvsem v ustvarjalnost.

Pred časom sem bil na odprtju telovadnice v Škofijski klasični gimnaziji v Šentvidu. Proslava je name napravila veličasten in nepozaben vtis. Skušal sem razumeti zakaj. Prireditev je bila polna ustvarjalnosti. Profesor telovadbe je ustvaril pred nami čudovit vzpon na umetno steno za plezanje. Profesor glasbe je z lastnim petjem poustvaril čudovito operno arijo. Celoten učiteljski zbor je ustvarjal čudovito zborovsko glasbo. Celotna prireditev je bila eno samo ustvarjanje.

Strinjam se, da Bog ustvarjalnost nagraduje s srečo. Vendar to božje plačilo še ne more biti dokaz, da ustvarjalnosti daješ tak pomen. Če bi imel veliko denarja, bi bil verjetno še bolj srečen kot ob ustvarjalnosti.

Lahko bi bil tako srečen, kot Ludvik Bavarski, ki si je lahko privoščil graditev več, zelo bogato opremljenih gradov.

Ludvik Bavarski je bil nesrečen, zato ni dobra primerjava za mojo trditev. Mogoče je biti slaven boljši primer za osrečevanje ljudi.

Filmske igralko so slavne. Če pogledava statistično, med nobeno drugo populacijo ljudi ni toliko življenjskih tragedij kot ravno med slavnimi filmskimi igralkami.

Tvoje trditve držijo. Res pa je tudi, da pozna tudi mnogo srečnih ljudi med bogatimi in slavnimi ljudmi.

Če bi bilo bogastvo vir sreče, bi bilo srečni vsi bogati ljudje. Če pa je osnova sreče ustvarjalnost, so srečni le tisti bogataši, ki so tudi ustvarjalni. Iz tega vidiš, da so bogati ljudje seveda lahko srečni, zavedati pa se morava, da izvor njihove sreče ne izhaja iz bogastva ampak iz ustvarjalnosti.

Če se hočeva izogniti civilizacijskim vplivom in neobremenjeno ugotavljati smisel bivanja, se morava preseliti v rusko tajgo, kjer so ljudje naseljeni tako poredko, da ima vsak do svojega prvega soseda štirinajst dni hoje. Tam ni časopisov, ni radia, ni televizije, zato ljudje niti ne vedo, da nekje obstoji Moskva, kjer tudi v njihovem imenu volijo oblast. Tudi ta oblast zaradi velikih razdalj nima nobenega vpliva na te samotarje.

Prepričan sem, da Bog na te ljudi ni pozabil in da ima smisel tudi rojstvo in obstoj teh odmaknjenih ljudi. Kdo tem ljudem sporoča smisel njihovega bivanja in na kakšen način so ti ljudje usmerjani na smiselna dejanja?

Osrečevanje bi bil res labko primeren mehanizem oziroma način za nagrajevanje in obenem usmerjanje ljudi. Bog zanesljivo ni ustvaril teh odmaknjenih ljudi zato, da bi jih prepustil pozabi. Božji veličini primerno je edino to, da Bog usmerja in nagrajuje tudi te ljudi podobno kot nas.

Sreča pa ni edino božje sporočilo, naj bomo ustvarjalni. Bog poleg tega, da našo ustvarjalnost nagrajuje, nas k ustvarjalnosti tudi vabi. Kaj misliš kako?

Nobene ideje nimam, kako naj bi me Bog vabil k ustvarjalnosti.

Pomisli, kakšna je razlika med tabo in žirafo? Ko se žirafa naje in napije, se zlekne v senco in nikamor se ji ne mudi. Kaj pa počneš ti? Ko se naješ, hodiš na treninge košarke, razmišljaš, kako bi prišel do gorskega kolesa, ustvarjaš na računalniku. Ves čas te preganja neke vrste ustvarjalni nemir. Živali tega ustvarjalnega nemira nimajo. Ustvarjalni nemir je božje vzpodbujanje naše ustvarjalnosti.

Nimam občutka, da bi naju sedaj grabil pretiran ustvarjalni nemir.

To, da raziskujeva smisel našega bivanja, je ravno tako ustvarjalno, kot če bi plezala na goro, kuhala kosilo ali se ukvarjala s kakšno drugo obliko ustvarjalnosti.

Ko sem bil pri vojaki, sem po končani uvajalni dobi predvsem lenaril. Nobenih pogojev ni bilo, da bi bral ali delal kaj ustvarjalnega. Ob pol sedmih zjutraj smo z drugimi vojaki sedeli pred vhodom v zgradbo ter čakali, da mine dan. Takrat se me je loteval tak ustvarjalni nemir, da bi bil neskončno hvaležen tistemu, ki bi mi dal ustvarjalno delo.

Domislil pa sem se še enega primera. Pred nekaj leti smo te peljali na počitnice k dedku in stari mami. Že po nekaj dneh si se naveličal ter želel nazaj. Dedek je tarnal, da ti ni potrebno delati, da hodite na sprehode, pa kljub temu nisi hotel ostati tam.

Na začetku je bilo zelo dolgočasno.

Res je, le da sva midva z mami to imenovala neustvarjalnost. Dedku in omici sva svetovala, da se lotite kakršnegakoli ustvarjalnega dela. Po krajšem posvetovanju smo ugotovili, da imata dedek in omica "razmetano" klet, ki bi jo bilo potrebno "pospraviti". Domenili smo se, da ti napraviš načrt, kako jo boste pospravili.

Že nekaj let med počitnicami z dedkom in staro mamo pospravljamo klet. Najprej napravimo načrt, potem odnesemo v smeti vso šaro, vse uporabne stvari pa zložimo na police tako, da se dedek pošali, da bo najel fotografa, ki jo bo fotografiral, da bodo tudi drugi videli, kako lepo je urejena.

Odkar vsako leto po tvojem načrtu ustvarjate red v kleti, rad hodiš na počitnice. To je le še dodatno potrdilo, da je Bog človeku vgradil ustvarjalnost kot naravno potrebo, podobno kot potrebo po hrani.

Tega, da me veseli pospravljanje kleti, ne bova govorila nikomur, ker nama ne bi nihče verjel.

Zelo pomembno je, da si imel pri pospravljanju kleti ustvarjalno vlogo. Če bi pospravljanje kleti načrtoval dedek, bi bilo to pospravljanje zate dolgočasno.

Vsako delo je sestavljeno iz ustvarjalnega in rutinskega, v Svetem pismu imenovanega hlapčevskega dela. Običajno si ljudje želimo ustvarjalnega dela ter se izogibamo monotonega rutinskega dela. Prejšnji rodovi so imeli veliko rutinskega dela, celo težaškega, zato je bilo življenje bolj dolgočasno, v sodobnem svetu vse več rutinskega dela prevzemajo stroji in roboti, zato imamo vsi vse večje možnosti za ustvarjalno delo.

Imam drugačno izkušnjo. Za nekatere ljudi je grozna muka, če se morajo odreči rutini. Mnogo ljudi za tekočim trakom bi bilo zelo nesrečnih, če bi jih premestili na ustvarjalno delovno mesto.

Vsi ljudje občutimo popolno brezdelje in lenobo kot nekaj slabega. Ker je za mnoge ljudi biti ustvarjalen dokaj naporno, le ti ustvarjalni nemir skušajo potešiti z rutinskim delom. Ker rutinsko delo slabo poteši njihov ustvarjalni nemir, z delom pogosto pretiravajo.

Pretiravanje lahko še bolj opaziva pri ljudeh, ki svoj ustvarjalni nemir želijo potešiti s tekom, pretiranim hribolazenjem ali kolesarjenjem. Sosedova Anica vsak dan preteče desetine kilometrov, tudi v mrazu, dežju ali hudi vročini, pri tem pa se niti ne vprašuje, čemu takšno tekaje koristi. Še bolj nesmiselna je bila prijateljev sklep, da bo v enem letu sto krat šel po isti poti na Dobrčo, kamor je več kot dve uri hoda v eno smer. Po nekaj mesecih vsakodneвне hoje na goro, po službi seveda, je spoznal blaznost svoje odločitve.

Veliko filozofskih razprav je bilo napisanih na temo smisla življenja, mnoge brez velikih uspehov, ti pa kar mimogrede ustvarjalnost razglasiš za smisel življenja. To se mi zdi neodgovorno, celo samovšečno.

Ko bomo spoznali smisel življenja, bo to nekaj zelo samoumevnega, tako kot so logična in samoumevna vsa Stvarnikova dela, ki jih že razumemo.

Raje si postaviva drugo vprašanje. Ali ne bi bilo čudovito, če bi jasno spoznali smisel našega bivanja? Bilo bi konec do onemoglosti obremenjujočega pehanja za zgrešenimi cilji; denarjem, slavo, ..., ki po končanem naporu človeka sploh ne osrečijo.

Ali Bog tem nesrečnikom ne sporoča zadosti jasno, kaj je njihovo poslanstvo?

Tudi njihovo delovanje se običajno prične z ustvarjalnostjo in Bog jih za njihovo ustvarjalnost nagraduje. Veliko ljudi ne zna ločevati med ustvarjalnostjo in vabljevimi rezultati ustvarjalnosti, kot sta denar ali slava. Takoj ko posameznik da prednost denarju ali slavi pred ustvarjalnostjo, ga doleti razočaranje.

Veliko razočaranje povzroči spoznanje, da smo vse življenje svojo energijo vlagali v stvari, za katere se izkaže, da so nesmiselne. Že zmerni napor v pravo smer pa nas osrečujejo. Ko spoznamo smisel življenja, delamo le smiselna dejanja in ob majhnih naporih dosegamo uspehe.

Ne vem, zakaj bi morale biti iste stvari smiselne za vse ljudi. Jure se je rodil kot glasbenik in njega osrečuje le glasba. Za Andreja že danes vsi govorijo, da bo uspešen

arhitekt. Prepričan sem, da ljudi osrečujejo različne stvari, torej so za različne ljudi smiselna različna dejanja.

Razmisliva, kaj si mi hotel povedati. Našteval si različne oblike ustvarjalnosti in povedal, da vsakogar osrečuje druga oblika ustvarjalnosti. S tabo se popolnoma strinjam. Tudi tvoje mnenje ne govori nič drugega kot to, da je ustvarjalnost tista, ki osrečuje vse in vsakogar. Res pa različne ustvarjalnosti različne ljudi.

Bog sam se nam predstavlja v ustvarjalnosti. Bog od mene verjetno pričakuje isto; to je ustvarjalnost. Če me Bog za mojo ustvarjalnost sproti nagrajuje s srečo, si ne morem predstavljati, da ustvarjalnost ne bi bilo pomembno življenjsko vodilo. Velja pa tudi obratno. Kadar bi bil lahko ustvarjalen, pa nisem, takrat imam občutek krivde, ki je kazen za lenarjenje, oholost ali podobne neustvarjalne navade.

Če je sreča božja pohvala in plačilo za ustvarjalnost, razočaranje pa kazen za neustvarjalnost, kakšno vlogo imajo druga nagnjenja? Ali so jeza, samovšečnost, lakomnost, lenoba, strah in druga nagnjenja tudi božje smernice za naša dejanja.

Zdelo se ti bo neverjetno, toda tudi vsa ta nagnjenja so namenjena povečevanju naše ustvarjalnosti. Stvar ni preprosta, zato si jo ogledajva postopoma.

Bog je ustvaril vesolje, Zemljo in živa bitja. Ljudi takrat še ni bilo. Živim bitjem je vgradil vzorce za način obnašanja v obliki nagonov, kot jih vidimo pri živalih. Levi se tisočletja obnašajo na podoben način. Gazele imajo drugačen način obnašanja, želve tretjega, čebele četrtega itd. Vzorci obnašanja se zaradi zunanjih vplivov ter nagona po ohranitvi počasi in deloma menjajo. Kadar se menjajo, se menjajo pri celotni čredi.

Življenje je takrat potekalo urejeno po božji volji. Vsi do zadnjega so v vsem ubogali božjo voljo.

To je moralo biti idilično življenje.

Seveda. Živa bitja so živela kot v raj, vse je bilo na svojem mestu, vse se je dogajalo po božjem načrtu. Idilično življenje je simbolizirano v Svetem pismu v poglavju o Adamu in Evi, dokler nista grešila. Bog pa je bil s takim idiličnem življenjem na Zemlji vse manj zadovoljen.

Zakaj?

Živa bitja niso bila ustvarjalna. Vsa bitja so se obnašala enako, po vzorcih obnašanja, ki so jim bili vnaprej dani v nagonih.

Toda, zakaj niso bila ustvarjalna in kaj sploh je ustvarjalnost?

Pomagajva si še z nekaj primeri. Predlagam, da kar ti našteješ, kaj te v življenju najbolj osrečuje.

Mene osrečuje spoznavanje novih stvari, navsezadnje tudi študiranje; osrečuje me, kadar izpolnim kakšno poslanstvo, ki sem si ga zadal ali mi je bilo zadano.

Vse, kar naštevaš, so tipični primeri ustvarjalnosti. Ustvarjalnost pomeni napraviti nekaj novega, izvirnega.

Opažam, da se najini pojmovanji ustvarjalnosti razlikujeta. Sam sem pojmoval ustvarjalnost kot nekaj nedosegljivega velikega, kar se le redko dogodi. Ti pa pojmuješ

za ustvarjalnost vsakodnevnih stvari, kot so priprava družinskega zajtrka, študiranje za izpit, plezanje po steni in druge vsakdanje stvari.

Res obstajajo veliki ustvarjalni podvigi, ki so dosegljivi le redkim. Zaradi redkosti takšnih podvigov je velika ustvarjalnost za naju manj zanimiva. Nama ostaja veliko drobne ustvarjalnosti, ki naju tudi osrečuje. Pot do velikih ustvarjalnih dosežkov je vedno preko majhne ustvarjalnosti, kar pa je drugi razlog, da bova cenila tudi to drobno ustvarjalnost.

V čem pa se razlikujejo veliki ustvarjalni dosežki od majhnih?

Čim bolj nenavadno in izvirno je dejanje, toliko bolj je ustvarjalno. Božja ustvarjalnost presega vse ustvarjalnosti, za naše razmere pa je velika ustvarjalnost Mozartova glasba, literarno delo, navsezadnje tudi domače branje, ko prebereš literarno delo in napišeš obnovo.

Kaj pa, če zapišeš o domačem branju prepíšeš od sošolca?

Tudi prepisovanje domačega branja je lahko ustvarjalno. Če bi veljali zakoni iz raja, v katerem sta živela prva človeka, simbolizirana v Adamu in Evi, bi vsi učenci vzeli knjigo, jo prebrali, napisali podobno obnovo in dobili podobne ocene. To je neustvarjalno in dolgočasno.

Bog je verjetno razmišljal: "Če hočem, da bodo ljudje ustvarjalni, jim ne smem dopuščati odločanja po enem vzorcu. Vsak človek naj ima ob vsakem dejanju čim več možnosti za odločanje. Pa ne le to. Tudi miselni vzorci razmišljanja se morajo med ljudmi razlikovati. Ljudi naj k različnim odločitvam vzpodbujajo različna nagnjenja: lenoba, zavist, nevoščljivost, požrešnost in druga."

Dopušča nam lenobo, da bi nekateri učenci čtiva prepisali, častihlepnost, da bi nekateri napravili najboljše čtivo, nevoščljivost, zavidljivost in druga nagnjenja zato, da bi bila čtiva čim bolj različna in s tem ustvarjalna.

Poleg teh nagnjenj nam je Bog dal še nekaj. Dal nam je možnost izbiranja - svobodno voljo ter nam s tem omogočil odločanje. Vsak človek se pod različnimi pogoji odloča na svoj izviren način.

Zakaj pa nam Bog ni dal le pozitivnih nagnjenj? Zakaj Bog dopušča toliko slabih nagnjenj?

Poleg slabih nagnjenj nam je Bog dal veliko dobrih nagnjenj. S pestrostjo je Bog najbrž želel vključiti čim več človekovih ustvarjalnih možnosti. Pomisli, z vsakim nagnjenjem, četudi slabim, ki bi nam ga Bog odvezel, bi zmanjšal pestrost naših možnih odločitev ter s tem naše možnosti za ustvarjalnost.

S *slabimi nagnjenji se je na Zemlji začelo zlo in z njim gorje.*

Takoj, ko je Bog dal človeku svobodo in s tem možnost delati slaba dela, je človek to možnost tudi izkoristil. Simbolično je to v Svetem pismu opisano v izgonu Adama in Eve iz raja. Svobodna volja človeka je začela delovati, s tem tudi zlo, vse pa zaradi zelo pomembnega cilja, rojstva naše ustvarjalnosti.

Stvari mi postajajo jasne. Bog dopušča zlo, da bi dosegel pričakovano stopnjo ustvarjalnosti v človeku.

Bog je s tem, ko je človeku dal svobodno voljo, ustvaril pogoje in možnosti za delanje zla, kar pa je Eva takoj izkoristila. Tudi njeni potomci to učinkovito izkoriščamo.

Še vedno me nisi prepričal, da je dobri Bog ustvaril zlo. To se nikakor ne ujema z mojim videnjem dobrega Boga.

Bog ni ustvaril zla, zlo delajo ljudje. Takole morava razmišljati: Ko mati kupi sinu kolo, se zaveda nevarnosti, ki otroku grozi ob divjanju s kolesom. Zaveda pa se tudi, da bo otrok prikrajšan za mnoge radosti, če mu kolesa ne kupi. Mati kupi kolo otroku z namenom, da ga razveseli, obenem pa upa, da mu bo kolo predvsem v veselje, ne pa v nesrečo.

Mislim, da Bog razmišlja na podoben način. Človek bi bil brez svobodne volje osiromašen ustvarjalnosti. Osiromašen bi bil sreče in drugih duhovnih radosti. Bog je dal človeku svobodno voljo v upanju, da ga bo s tem predvsem osrečil. Če človek svobodno voljo napačno koristi in se onesreči, to žalosti tudi Boga, tako kot nesreča s kolesom onesreči mater, ki mu je kolo kupila.

Če je Bog dal človeku s svobodno voljo možnost delanja zla, ga tega zla lahko tudi osvobodi oziroma nam prepreči delati zlo.

Na žalost le tako, da človeku odvzame svobodno voljo. Človek brez svobodne volje bi se obnašal skladno z nagoni, podobno kot žival, brez ustvarjalnosti. Čeprav bi bila ta dejanja le pozitivna, bi bila enolična, dolgočasna in nevredna božje veličine.

Ustvarjalnost je nujno povezana z mnogimi možnimi odločitvami. Pri prodajalcu sadja se lahko odločaš, katero sadje boš kupil, če ti ponuja več vrst sadja. Če prodaja le jabolka, nimaš prav veliko možnosti za odločanje.

Na misel mi je prišla anekdota o prodaji Fordovih avtomobilov v tridesetih letih tega stoletja v Ameriki. Pri Fordu si takrat lahko naročil avto katerekoli barve, le da je bila zahtevana barva avtomobila črna, ali z drugimi besedami, odločil si se lahko le za črno barvo avtomobila.

To pravzaprav sploh ni bila odločitev, če si lahko dobil le črn avto!

Točno. Ford je sicer razglašal možnosti nakupa avtomobila z barvo po lastni izbiri, vendar tega v praksi ni izvajal. Bog je na tem področju dosleden. Če se je Bog odločil in dal človeku svobodno voljo, potem je to storil dosledno in učinkovito. Človeku je dal izobilje možnosti odločanja, s tem pa tudi odločanja o slabem.

Moram priznati, da mi zlo nikoli ni bilo jasno. Vedno sem se spraševal, zakaj se vsemogočni Bog tako neuspešno bori proti zlu. Sam nikoli ne bi pomislil, da ima tudi zlo lahko svoj smisel in ga Bog kot smiselnega dopušča.

Če hočemo biti ljudje ustvarjalni, moramo imeti možnost delovati v vseh mogočih, pozitivnih in negativnih smereh.

Ali ne obstoji nevarnost, da bodo ustvarjalni le nekateri ljudje, drugi pa bodo le posnemali dejanja teh ustvarjalnih ljudi?

Tudi o tem je Bog razmišljal. Človeku je dal željo po drugačnosti od drugih, to je željo po originalnosti. Vsi želimo biti originalni in drugačni od drugih. Ženska je zelo nesrečna, če sreča enako oblečeno žensko. Moški izražajo svojo enkratnost z avtomobili, ki jih vozijo.

To lahko izražajo le bogatejši ljudje, kaj pa revnejši?

Naj navedem nekaj primerov želje po enkratnosti revnejših ljudi, ki si jih verjetno že opazil. Včasih si kdo nasuje v juho pretirano količino popra, pogosto ne zato, ker mu je toliko do popra, temveč zato, da bi opozoril na svojo drugačnost. Ekstremni primeri izkazovanja drugačnosti so tisti, ki se imenujejo za sataniste (privržence Satana), da bi dovolj nazorno prikazali drugačnost od drugih.

Željo po enkratnosti, originalnosti, oziroma drugačnosti od drugih je Bog dal človeku zato, da zmanjšuje posnemanja in tudi tako poveča ustvarjalnost ljudi.

Prav zanimivo bi bilo vedeti, kako so naša nagnjenja izgledala na začetku, preden nam je Bog dodelil svobodno voljo ter nam s tem določil vlogo ustvarjalca.

Bog ljudem nekaterih nagnjenj (Adamu in Evi) ni spremenil. Spremenil nam je le tista nagnjenja, ki vplivajo na ustvarjalnost, ne pa nagnjenj, ki ne vplivajo na ustvarjalnost.

Bog nam ni dal nagnjenja oziroma želje po veliki lastni pameti. Večina ljudi je z lastno pametjo zadovoljna, čeprav objektivno pri marsikom ni na zavidljivi ravni. Malokdo se pritožuje nad pomanjkanjem lastne pameti. Inteligenca nam je običajno dana in si je sami pomembneje ne moremo izboljšati. Ker na lastno inteligenco nimamo velikega vpliva, bi bilo nesmiselno človeku vgraditi hrepenenje po njeni rasti. Naše mišljenje v zvezi z lastno inteligenco je brez škode takšno, da vsakdo misli, da je dovolj inteligenten in pameten. Ko se je Bog odločil, da ustvari ustvarjalnega človeka, mu je spremenil predvsem tista nagnjenja, ki mu povečujejo ustvarjalnost.

V Svetem pismu piše, da nas je Bog ustvaril, Jezus pa nas je s svojim prihodom na Zemljo in s svojim trpljenjem odrešil. Kaj je reševal? Pred kom nas je odrešil? Ali poleg Boga v vesolju deluje nekdo, ki nas želi pogubiti? Če je Bog popolni gospodar vesolja, ali nas je Bog odrešil pred samim seboj?

Odgovor ni preprost. Iskati ga bova začela v Sodomi. Spomniva se, da Sveto pismo na nekaj mestih govori o tem, kako sta si prišla Bog in človek navskriž.

Če natančno pogledava Sveto pismo, vidiva, da pri stvarjenju vesolja ni bilo navedenih posebnih težav, razen pri ustvarjanju naše svobodne volje in ustvarjalnosti. Izgleda, da je bilo stvarjenje ustvarjalnega človeka, ki se zaveda samega sebe in ima možnost odločanja, tudi za Boga zahtevna naloga. V primeru Sodome ali Noeta so se ljudje obnašali razuzdano in vse drugače kot ustvarjalno. Bog se je odločil najbolj razuzdane skupine ljudi usmerjati tudi s katastrofami.

Teh ljudi res ne bi bilo potrebno uničiti. Enostavno bi jim vzel možnost svobodnega odločanja, jim dal pozitivna nagnjenja in vsi bi bili zadovoljni.

Če bi bila možnost svobodnega odločanja in ustvarjalnost človeka manj pomemben cilj božjega stvarstva, bi se s teboj strinjal. Vprašajva pa se: kaj pa, če je človekova ustvarjalnost zelo pomemben cilj božjega stvarstva? V tem primeru bi nam Bog z odvzemom svobode odvzel ustvarjalnost ter uničil ključni namen stvarjenja.

Ljudje v Sodomi so bili lahko razuzdani zato, ker so namenoma delali proti božji volji, še bolj verjetno pa božje volje niso razumeli. Ne verjamem, da so takrat znali razmišljati o ustvarjalnosti tako, kot danes razmišljamo.

Strinjam se. Če listava Sveto pismo, bova ugotovila, da se je slabe osveščenosti človeka zavedal tudi Bog. Videl je, da občutek sreče ali nesreče, ustvarjalni nemir in drugi občutki niso ljudem dovolj razumljiva sporočila.

Česa se je Bog zavedal razlagaš tako prepričljivo, kot da bi bil tudi ti takrat prisoten.

Razmišljanje se mi zdi logično. Poleg tega pa je nekaj tisoč let pred mano zelo podobno razmišljal tudi prerok Izaija. Poslušaj, kaj je zapisal v prvem poglavju svoje knjige: “., kajti Gospod¹ je govoril: Čemu naj bi vas še tepel, ko le bolj in bolj odpadate...”

Da bi bila božja volja ljudem bolj razumljiva, je na gori Sinaj, ko je človeštvo že obvladalo pisno komuniciranje, dal napisana pravila obnašanja - Deset zapovedi.

Ali misliš, da je bil Bog z desetimi zapovedmi bolj uspešen?

Pisana beseda je boljša kot nič, ima pa omejeno izrazno moč. Bog se je zavedal, da bi človeštvo bolj nazorno opozoril na božje načrte, če bi ljudem poslal vzornika. Pokazal naj bi nam vzorec smiselnega obnašanja na Zemlji.

Prav zanima me, kako bi tak vzorec idealnega človeka izgledal in kako bi ga v različnih družbenih ureditvah sprejeli.

Bog je to že napravil. Vidim, da se čudiš, ampak takoj ti bo jasno, da veš za tega vzornika. Bog se je odločil in enemu od ljudi, namesto da mu je dal svobodno voljo, kar sam usmerjal njegove odločitve. Temu človeku, ki je bil s tem obenem Bog in človek, je dal ime Jezus.

Kako je Bog usmerjal človeka ne smeva preveč poenostavljati. Jezus naj bi bil pravi Bog in pravi človek.

Kako naj bi takšno usmerjanje potekalo, za nas ni niti pomembno niti potrebno za nadaljnje razumevanje. Pomembno je le to, da je Jezus imel neokrnjene lastnosti človeka in neokrnjene božje lastnosti.

Kot vidiš, si Bog prizadeva usmerjati človeka v ustvarjalnost preko ustvarjalnega nemira, sreče ob ustvarjalnosti, pisnih sporočil v desetih zapovedih, vzorca bivanja v Jezusu, pa tudi drugih sporočil, ki jih nisva omenjala.

In ti domnevaš, da je Jezus živel zato, da bi ljudje videli vzorec obnašanja po božji volji?

Jezus je imel več poslanstev.

Eno poslanstvo je bila njegova govorjena beseda, ki je osnova za celotno Sveto pismo nove zaveze. Na ta način je Bog človeku namesto skromnih desetih zapovedi poslal celo knjigo - Sveto pismo.

Drugo poslanstvo je bilo Jezusovo delo z ljudmi ter organiziranje Cerkve kot institucije. Organizirani ljudje smo bolj uspešni pri doseganju ciljev kot nepovezani posamezniki.

Nenazadnje pa je bilo Njegovo poslanstvo tudi zgledi obnašanja, ki sva jih že omenila.

Pogovarjava *se, zakaj je Jezus prišel na Zemljo, še ničesar pa nisva rekla o tem, zakaj je Jezus trpel in pred kom nas je s svojim trpljenjem reševal?*

Če pri Jezusu vidiva le telesno trpljenje, njegovega trpljenja ne bova razumela. Ugotovila sva, da Bog z načinom življenja ljudi pogosto ni bil zadovoljen. Slaba dejanja ga motijo. Lahko bi rekli, da Bog trpi zaradi naših slabih dejanj. Trpi zato, ker si človeka želi predvsem kot ustvarjalca, ne pa kot razuzdanca. Če bi nam Jezus razlagal o svojem

¹ Bog

duhovnem trpljenju, ga verjetno ljudje ne bi razumeli. S telesnim trpljenjem je verjetno skušal ljudem nazorno dopovedati, da mu človeška slaba dejanja povzročajo bolečino in trpljenje.

Kako si predstavljaš, da nas je Jezus s trpljenjem odrešil?

Bog se ob človekovi razuzdanosti, nasilju, vojnah in drugih velikih pregrehah verjetno sprašuje, ali je smiseln nadaljnji razvoj naše ustvarjalnosti na osnovi našega svobodnega odločanja. Mogoče Bog celo razmišlja, da bi nam preprosto zmanjšal ali vzel možnost svobodnega odločanja ter nam s tem preprečil delati slaba dejanja. Z odvzemom svobodne volje pa bi nam vzel ustvarjalnost in srečo.

Bog bi nas lahko z odvzemom svobodne volje ter pozitivnimi nagnjenji usmeril v dobra dejanja, vendar tega noče. Bog hoče našo ustvarjalnost tudi za ceno lastnega trpljenja, ob gledanju naših slabih dejanj.

Bog se torej odloča med tem, da nam vzame svobodo in ustvarjalnost ali za dodatno "investicijo" v izgradnjo ustvarjalnega človeka.

Odločil se je za "dodatno investicijo" v boljšega človeka tako, da je na Zemljo poslal Jezusa, ki je s pisano besedo nove zaveze Svetega pisma, z zgledi ter organizacijo cerkve poizkušal usmeriti človeka v pozitivna dejanja.

Če mu je to uspelo, nas je resnično **odrešil** pred izgubo svobodnega odločanja, odrešil je našo ustvarjalnost, srečo in navsezadnje rešil našo človečnost.

Zakaj dvomiš o tem, ali nas je Bog odrešil? V Svetem pismu piše, da nas je odrešil.

Če pomislim na vojno v Bosni, imam občutek, da Bog še vedno kdaj pomisli, da je napravil napako, ko nam je dal svobodno voljo. Mogoče še vedno razmišlja, da bi nam jo vzel.

Babi pravi, da je Jezus trpel le kot človek. Pravi, da mu kot popolnemu bitju niti ni bilo treba niti ni mogel trpeti.

Naj bom malo provokativen. Ti verjetno misliš, da je Jezus prišel na Zemljo z namenom, da bo v udobju brez trpljenja preživel življenje, pa je imel smolo in so ga križali.

To bi bilo v nasprotju z božjo popolnostjo.

Tako je. Jezus je bil na Zemlji po božjem scenariju, v katerem je Bog človeka želel zelo jasno opozoriti na svoje trpljenje in bolečino.

Kaj pa, če je božje izražanje trpljenja nekaj manj pomembnega, nekaj, kar se je zgodilo kar tako mimogrede, ob bolj pomembnih Jezusovih dejanjih.

Vse krščanske cerkve imajo na stenah križ s križanim Jezusom. Tudi večina krščanskih družin ima v stanovanju križ, ki simbolizira Jezusovo trpljenje. Če križani Jezus ni najprimernejši simbol Jezusovega bivanja in delovanja na Zemlji, moramo križe odstraniti ter jih nadomestiti z drugačno podobo Jezusa, na primer s podobo Jezusa kot učitelja, kot voditelja in organizatorja ali podobo Jezusa kot veseljaka.

Prepričal si me, da je Jezusovo trpljenje zelo pomemben del njegovega bivanja na Zemlji ter človeštvu prinaša pomembno sporočilo.

Razmišljajva naprej. Jezusovo telesno trpljenje je manj pomembno od tistega, kar nam Bog s tem trpljenjem sporoča. Meni sporoča, da z mnogimi mojimi dejanji ni zadovoljen in da ga ta dejanja tako motijo, da zaradi tega Bog trpi.

Če natanko pomislim, je to Božje sporočilo jasno. Zakaj nam Bog tako nazorno sporoča svoje nezadovoljstvo nad nami? Bog bi bil lahko nezadovoljen tudi brez tega, da nam svoje trpljenje tako nazorno prikazuje.

Ljudje smo tisti, ki mu njegov dar - našo ustvarjalnost in možnost svobodnega odločanja vračamo tako, da mu povzročamo trpljenje. Ljudje smo tisti, ki ga trpljenja lahko rešimo, ne da bi nam Bog moral vzeti svobodo ter s tem povezano ustvarjalnost in srečo.

Zakaj pa babi pravi, da Bogu ni treba trpeti?

Bogu prav zares ne bi bilo treba trpeti. Če Bog ne bi ustvaril človeka, mogoče tudi drugih bitij s svobodno voljo, potem Bog zares ne bi trpel. Bog se sam odloča, ali bo trpel ali ne. Bog se je odločil in dal človeku možnost svobodnega odločanja, ustvarjalnost ter srečo za ceno lastnega trpljenja.

Babi je prepričana ne le v to, da Bogu ne bi bilo treba trpeti, temveč tudi v to, da Bog resnično ne trpi.

Bog na svoj način opaža tako naša pozitivna in dobra dejanja, kot tudi naša slaba dejanja.

S tem se strinjam. V nasprotnem primeru ne bi mogli biti niti kaznovani niti nagrajeni za svoja dejanja.

Naša pozitivna dejanja Bog odobrava, negativna pa odklanja. Bog tako močno duhovno presega človeka, da ne moremo ugotoviti, na kakšen način Bog odobrava naša dejanja. Po človeško bi lahko rekli: veseli se jih, osrečujejo ga, odobrava jih in tako naprej. Ravno tako bi le po človeško lahko sklepali, da Boga slaba dejanja žalostijo, jezijo, zaradi njih trpi, jih ne odobrava in podobno. Iz tega stališča babi lahko razmišlja tako, da Bog ne trpi, ampak naša slaba dejanja dojema na drug način, podoben trpljenju. Ker Bog svojega neodobravanja in občutkov človeku ne more razlagati v božjem jeziku, je Jezus to sporočil v jeziku, ki ga človek razume. Jezus je človeštvu sporočil, da je beseda trpljenje prava za razumevanje božjih občutkov ob človekovi neustvarjalnosti in pregrehah.

Vrniva *se k vsakodnevnim življenjskim ciljem in ustvarjalnosti. Moj največji cilj je, neglede na najino razpravljanje, da bi že enkrat uspešno končal šolo in maturiral. Profesorji nas s spraševanjem in kontrolkami presenečajo na vsakem koraku. Mislim, da se mi bodo z maturo izpolnile želje in takrat pričakujem, da se bo zame začelo srečno in sproščeno življenje.*

Spomniti te moram na nekaj dogodkov iz tvojega zgodnjega otroštva. Ko si bil star pet let, smo ti kupili avto na daljinsko upravljanje. Preden si ga dobil, si zatrjeval, da je to tvoja edina in zadnja želja v življenju. Na avto si pozabil v nekaj dneh. Ko si malo odrasel, je bila tvoje edina želja gorsko kolo, pa smuči in tvoje "edine želje" so se vrstile do danes.

Vse priznam. Takrat sem bil še manjši in nisem znal oceniti položaja.

Tudi sam sem hodil v srednjo šolo, zato ti lahko povem, kaj se dogaja po maturi. Mislim sem, da je matura moj največji življenjski cilj, vendar pa je kmalu po maturi postal moj življenjski cilj fakulteta, pa stanovanje, pa napredovanje v službi, pa družina in še in še bi lahko našteval.

Ali to pomeni, da bo sreča maturanta zbledela že po prvih mesecih študija na fakulteti?

Tako je. Najbrž ne bo treba čakati niti do začetka predavanj na fakulteti, zbledela bo že med počitnicami, ko boš razmišljal, ali se ti bo uspelo vpisati na zeleno fakulteto.

Zelo kruta je ta tvoja teorija. Vse neskončne želje, brepenenje, garanje se bo po maturi preprosto spreverglo v garanje na fakulteti, v službi, ... , do upokojitve. Kje pa je sreča, o kateri ves čas razpravljava?

Dokler nisem dojemal pomena ustvarjalnosti, sem delal in živel za neke končne cilje. Zmotno sem mislil, da me bo osrečila matura, diploma, avto, hiša. Garal sem in se odrekal življenju, ko pa sem dosegel cilj, je bil le ta votel in prazen. Zagnal sem se v osvajanje drugega cilja in tudi ta se je razblinil, ko sem se mu približal.

Ko te pogledam, vidim zadovoljnega in uspešnega človeka. Nič pesimizma ni v tebi. Domnevam, da tvoj optimizem in vedrost izbaja tudi iz razumevanja smisla ustvarjalnosti. Kaj te danes osrečuje?

Danes me osrečuje študij, ne le diploma, osrečuje me zidanje oziroma ustvarjanje hiše, ne le hiša kot zgradba, osrečujejo me problemi in uspešno reševanje le-teh. Problemi mi predstavljajo izzive za mojo ustvarjalnost.

Za začetek bom nezaupljiv do tvojih trditev. Če pa je res, da te osrečuje doseganje življenjskih ciljev, ne pa le doseženi cilji, potem moraš ti biti nenehno srečen. Ni ti treba brepeneti po sreči leta in leta, da se veseliš nekaj dni ali tednov, ampak se ti sreča stalno rojeva.

Dojemanje

ustvarjalnosti nama omogoča takšen stil življenja, ki naju stalno osrečuje. Da pa odpraviva tvojo nezaupljivost, si oglejva še nekaj primerov iz vsakdanjega življenja. Včeraj sem v službi ugotovil, da dela na projektu računalniške komunikacije ne napredujejo, ker sodelavci ne razumejo projekta.

Nemogoči pogoji dela človeka lahko spravijo v bes in jezo.

Tragika večine ljudi je v tem, da razmišljajo podobno kot ti. Slabi rezultati jih spravijo brez potrebe v obup in nesrečo.

Porazno stanje na projektu je zame izziv in prava ustvarjalna poslastica. Takoj se lotim ustvarjalnega razmišljanja, zakaj sodelavci projekta ne razumejo. V mislih preigravam različne predpostavke: kaj bi se dogodilo, če bi sodelavci več vedeli o projektu, kako bi se sodelavci odzvali, če bi vsakemu jasneje določili njegove odgovornosti, če bi za zahtevnejše naloge sodelavce pohvalili, se o nalogah posameznikov podrobneje pogovorili, če bi obiskali podjetje, kjer je takšen projekt uspel.

Običajno še isti dan napravim načrt, kaj bom napravil, da sodelavce pridobim za delo na projektu. Načrtovano opravi in opazujem, kako so se razmere spremenile. Ugotovim, da sta bila rešena dva problema, nastali pa so trije novi problemi, ki mi dajejo nove možnosti za novo ustvarjalnost.

Problemi, ki jih sam raje imenujem izzivi in priložnosti za ustvarjalnost, se pojavljajo povsod, sam pa se z »gurmanskim užitek« lotevam reševanja drugega za drugim.

V svojem pripovedovanju si prav prepričljiv. Kje pa so tvoji končni cilji: avto, hiša, ugledno mesto v službi? Ne omenjaš jih.

Tudi ti občasno prispevajo k moji sreči. Pojavljajo pa se preveč redko, da bi svojo srečo gradil le na njih.

Strinjam se, da je uspešno reševanje vsakodnevnih problemov lahko pravi užitek. Je pa tudi res, da nas lahko osrečuje le reševanje izzivov, ki smo jim kos. Kaj pa problemi, ki jih ne obvladujemo, ki jim nismo kos?

Človeku so včasih problemi navrženi, še večkrat pa človek sam izbira izzive, s katerimi se bo spopadal in jih reševal. Tu seveda človeku pomaga modrost v ocenjevanju zahtevnosti izziva. Človeku se običajno ponuja obilica različnih izzivov in priložnosti; od zelo nezahtevnih do ekstremno zahtevnih, od katerih jih človek običajno rešuje le nekaj. Za vse enostavno nimamo energije in možnosti. Za vsakogar je dovolj manj zahtevnih izzivov. Če svoje sposobnosti precenimo in se lotimo prezahtevnega izziva, ga ne bomo uspešno reševali, s tem pa nas bo neuspeh kvečjemu onesrečil.

Kaj pa, kadar življenje od nas zahteva, da se soočimo z nekim problemom, ki mu nismo kos.

Marsikateremu zahtevnemu problemu se je možno izogniti, če imamo modrost in voljo za to. Naj ti navedem past v katero se ujame veliko ljudi. Včasih sosed sosedu poižkuša dokazovati, da je le-ta bolj neumen od njega, kar je pogubno saj problem nima rešitve. Ljudje se zelo pogosto ukvarjajo z reševanjem nesmiselnih problemov, čeprav se je takšnim problemom možno izogniti.

Neverjetno, koliko nesmiselnih nerešljivih problemov si ustvarjajo ljudje sami. Prepiranje s sosedi je res eden od takšnih. Imamo pa tudi probleme, ki se jim objektivno ni možno izogniti, obenem pa so za nas nerešljivi. Znajdemo se v vojni, zgodi se nam nesreča in še mnogi drugi.

Tudi o tem sva že razpravljala. Preveč preprosto bi bilo, če bi mi v celoti usmerjali našo ustvarjalnost. Življenje od nas včasih zahteva ekstremno ustvarjalnost na ta način, da nas postavi v ekstremne situacije: smrt, nasilje, vojna, bolezen.

Opažam, da je filozofija lahko zelo uporabna. Ob tem najinem razgovoru sem prišel do spoznanja, da je neživljenjsko sanjariti in čakati na brezmejno srečo ob mojem maturiranju. Pred maturo mi je podarjenih še veliko dni, od katerih nobeden ne sme miniti v jalovem in sanjskem pričakovanju, ampak v ustvarjalnosti in vsakodnevni sreči. Sreča mi je dostopna vsak dan posebej, ne le na maturantskem plesu.

Ljubezen

Ljudje smo duhovno povezani. Duhovne vezi nas tako usodno povezujejo, da o teh vezeh želim podrobneje razmišljati.

Glede sreče, povezane z ustvarjalnostjo, imam še eno vprašanje. Rekel si, da je sreča božja nagrada za ustvarjalnost. Dva zaljubljenca sta srečna, pa nista ustvarjalna. Mati je srečna, če sin opravi izpit, pa je ustvarjalen predvsem sin, ne pa mati. Navijač košarkaške reprezentance je srečen, ko moštvo da koš, pa ni ustvarjalen navijač, ampak košarkaško moštvo.

Mogoče se ti bo zdelo čudno, ampak na tvoja vprašanja bova lahko odgovorila, ko bova razvozlala in razumela troedinost Boga.

Meni je vseeno, ali je Bog troedini ali enoedini. Mislim, da je božja troedinost eden od odvečnih podatkov v Svetem pismu.

Na prvi pogled morda izgleda tako. Domnevam, da je sestavljalcev Svetega pisma, kdorkoli je že bil, tehtno izbral tiste stvari, ki so za ljudi pomembne in smo jih ljudje sposobni dojeti, od tistih stvari, ki jih človek ne more razumeti. Božje troedinosti verjetno ni upal izpustiti zato, ker se mu je zdelo pomembno, da jo ljudje razumejo.

Morda je pomembna za Boga, ne pa za nas Zemljane.

Veličine stvarstva ljudje res ne moremo dojeti, zato nam Bog v Svetem pismu sporoča le tisto, kar je človek sposoben dojeti. Če bi bila v Svetem pismu nerazumljiva ali nepomembna sporočila, bi ta sporočila povzročila zmedo in zmanjševala veličino Svetega pisma.

Sporočilo o Sveti trojici je torej namenjeno ljudem in za nas pomembno, zato Bog od nas pričakuje, da se bomo to sporočilo potrudili razumeti.

Čemu naj bi bili v Svetem pismu zapisi, ki niso namenjeni ljudem?

Če misliš, da je sporočilo božje troedinosti namenjeno tudi nama, predlagam, da ga skušava razumeti.

Težko sem se dokopal do bistva troedinosti, ko pa sem si troedinost končno uspel predstavljati, sem ugotovil, da je to nekaj preprostega, seveda pa pot do spoznanja zahteva nekaj miselnega napora. Svoj pogled ti bom skušal razložiti.

Najprej pogledja prvi dve božji osebi: Boga Očeta in Boga Sina. Sveto pismo nikjer ne poudarja pomembnih razlik med Očetom in Sinom. Oba sta sposobna stvarstva in drugih božjih dejanj. Ko se je Jezus preselil na Zemljo, je opravljal božja dejanja na Zemlji, Bog Oče pa božja dejanja v nebesih.

V tem ni nič posebnega in omembe vrednega, razen to, da sta dva, Oče in Sin. V prvem delu sem dojel, da Bog ni nedeljiva celota, ampak ga lahko sestavljata najmanj dva podobna subjekta.

Ključ razumevanja troedinosti je v tretji božji osebi - v Svetem duhu. V Svetem pismu ima tretja božja oseba vlogo povezovalca. Sveti duh povezuje Boga Očeta in Sina. Vež med Očetom in Sinom je tako pomembna, da si je v obliki tretje osebe v troedinosti našla mesto v Svetem pismu.

Morda je res smiselno iskati razlago v tej smeri, vendar mi nikakor ni jasno, zakaj bi lahko duhovna vež med Očetom in Sinom imela tak pomen.

Za lažje razumevanje pogledja, če kaj podobnega obstaja na Zemlji. Grobi približek Svete trojice vidimo v zakonski zvezi; to je v družini. En član družine je mož, drug član družine je žena. Če vzamemo analogijo iz opisa Svete trojice, je tretji član trojice njuna medsebojna ljubezen. Družina torej kvalitetno obstaja takrat, ko imamo moža, ženo in njuno medsebojno ljubezen, ki ju trdno povezuje. Ljubezen med zakoncema je tako pomembna za kvaliteto družine, da jo imenujemo kar tretjega člana družine, ki nikakor ne sme manjkati. Lahko bi rekla, da je za srečen zakon ljubezen enako pomembna kot sta pomembna mož in žena.

Tvoje razmišljanje je zelo zanimivo. Medsebojni ljubezni daješ tak pomen, da jo imenuješ kar tretjega člana družine. Moti pa me to, da na isti seznam daješ popolnoma različne stvari; osebe in povezave kot nematerialne pojme.

Spomniva se, da je Bog duhovno bitje, ki se ga da opisati z nematerialnimi pojmi, kot so sreča, ljubezen in podobnimi. Bog Oče sam je torej bitje, ki se ga da opisati z besedo ljubezen. Bog Sveti Duh naj bi bil vež med Očetom in Sinom, kar pa je tudi možno opisati kot ljubezen. Kot vidiš uporablja podobne pojme tako za opisovanje Očeta, kot Svetega Duha, ki spadajo na isti "seznam".

Oče in Sin sta medsebojno povezana s tako pomembno vezjo, da to njihovo medsebojno vez pojmuje kot tretjega člana - Svetega Duha. Vsi trije skupaj pa predstavljajo novo celoto - Boga.

Razlaga se mi zdi sprejemljiva. Še vedno pa mi ni jasno, zakaj moramo ljudje na Zemlji vedeti, kako je Bog sestavljen. Mar ni dovolj, da vemo, da obstaja.

Poskušajva nadaljevati. V Svetem pismu se tretja božja oseba, Sveti duh ne javlja le kot povezovalca Boga Očeta in Sina ampak tudi kot povezovalca apostolov. Sveti duh se je v obliki ognja naselil tudi nadnje. Domnevam, da je v troedinosti nakazan način povezovanja mnogih duhovnih bitij v enotno duhovno bitje - Boga.

Stvari postajajo zapletene. Ali imava še kakšen primer, ki bi nama olajšal razumevanje troedinosti?

Navijač košarkaškega kluba je z duhovno vezjo tako močno vezan na svoj klub, da se uspehi in ustvarjalnost kluba prenašajo na navijača in ga neizmerno osrečujejo, neuspehi in porazi pa ga neizmerno žalostijo. Podobna vez je tudi med materjo in sinom, kadar je sin uspešen ali neuspešen pri izpitu. Najbrž primeri, ki jih navajava, niso le prispodobe, ampak so že kar primeri medsebojne duhovne povezanosti.

Mislim, da te razumem. Če si pomagava z zgodbo o Romeu in Juliji, vidiva, sta postala nesmrtna šele, ko se je rodila njuna medsebojna ljubezen. Njuna ljubezen je pravzaprav slavnejša, kot sama Romeo in Julija.

Rekel si: "se je rodila njuna ljubezen". Besedo "roditi" običajno uporabljamo za subjekte. Ljudje podzavestno čutimo ljubezen kot subjekt, zaradi duhovnosti pa tega nismo sposobni jasno prepoznati.

Ali *imajo te povezave tudi širši pomen kot to, da obstajajo in jih Bog nagraduje?*

Namen povezav je v ustvarjanju pogojev za ustvarjanje v skupinah. Bog od ljudi pričakuje, da bodo ustvarjali posamezno, pričakuje pa tudi, da bodo ustvarjali v skupinah.

Zakaj pa v skupinah?

Ljudje, povezani v skupine, bodo ustvarjalno bolj uspešni, kot bi bili ustvarjalni kot samotarji. Veliko razlogov govori v prid tej domnevi. Povezani ljudje lahko svoja spoznanja medsebojno nadgrajujejo, pri primerjanju dosežkov hitreje odkrijejo in zavrzijo nesmisle. Še bolj pomembno pa je to, da nekaterih stvaritev, kot je na primer izdelava podmornice, posameznik ne bi mogel ustvariti. Pri taki ustvarjalnosti je nujno ustvarjanje v skupinah. Ustvarjalnost ljudi v skupini se lahko zelo poveča glede na ustvarjalnost posameznika, zato Bog z duhovnimi vezmi daje pogoje za skupinsko ustvarjanje in povezovanje, s srečo pa povezovanje nagraduje enako kot samo ustvarjalnost.

V tem se s tabo popolnoma strinjam. Večkrat sem sam skušal priti do kakšne dobre ideje, pa se mi ni posrečilo. Takoj ko sem o svojih razmišljanjih začel razpravljati s katerim od prijateljev, so začele ideje kar same od sebe nastajati.

Tudi meni se pogosto dogaja, da ne morem in ne morem priti do dobre ideje. Pogosto tudi prijatelj ni nič bolj ustvarjalen. Ko pa se srečava in začneva o problemu razpravljati, kaj hitro prideva do mnogih idej. Izgleda tako, kot da nisva midva avtorja idej ampak najina medsebojna vez in izmenjava mnenj. Izgleda tako, kot bi bila ustvarjalna najina povezava.

Iz troedinosti Boga sva prešla na skupinsko ustvarjanje.

Duhovne vezi, ki sva jih opazila v troedinosti Boga, sva razširila na človeka in ugotovila smisel teh povezav.

Če pomislim na deset zapovedi, Bog daje delovanju skupin velik pomen. Le prve tri zapovedi se nanašajo na Boga, vse ostale pa na obnašanje ljudi v skupinah.

Tako je. Ne kradi, ne laži in druge so zapovedi vezane na obnašanje ljudi v skupinah. Če bi bili ljudje samotarji, teh zapovedi sploh ne bi potrebovali. Bog nam ne svetuje, naj

bomo samotarji, ampak nas v desetih zapovedih uči, kako naj negujemo naše medsebojne povezave in odnose.

Zakaj tako vztrajno uporabljaš izraz povezava med bitji? Ali ta povezava nima bolj primerne imena? Ko si omenjal primer povezave med mošcem in ženo, si to povezavo imenoval ljubezen. Zakaj tej povezavi na splošno ne bi rekla ljubezen?

Tej povezavi lahko rečeva ljubezen. Preden pa bova uporabljala ta izraz, morava o ljubezni še kaj spregovoriti, da nama bo bolj jasna.

Mislim, da je beseda ljubezen splošno poznana. Najbrž vsi vemo, kaj pomeni.

Verjamem, da ljudje vemo, kaj je kamen, kaj je muha, ne verjamem pa, da si pod besedo ljubezen vsi predstavljamo isto. Ljubezen je pojem iz nematerialnega, to je duhovnega sveta. Na področju dušeslovja so nam pojmi v splošnem manj jasni, kot si predstavljáš.

Predlagam, da ne zapletava preprostih stvari. Ljubezen je, kadar se imata dva rada.

Razpravljajva o tem primeru! Živa bitja nekatere stvari opravljamo nagonsko, ki nam kot vrsti pomagajo preživeti. Nagon je lakota in žeja. Tudi spolni nagon je nagon, ki poskrbi, da se živa bitja ne pozabijo razmnoževati. Spolni nagon obstaja tako pri živalih kot pri človeku. Kadar vidiš dva zaljubljenca, kako po nekaj urah od prvega poznanstva živita drug za drugega, je to pogosto posledica spolne privlačnosti.

Na to, da ljubezni ne bi smel preprosto enačiti ali zamenjevati s spolno privlačnostjo, ki jo opažamo tudi pri živalih, nisem pomislil.

Oglejva si naslednji primer. Z besedo ljubezen izražamo pomensko popolnoma nekaj drugega takrat, ko nekdo razglaša ljubezen do gora, knjig in podobnega. V tem primeru ne gre za spolno privlačnost do knjig ali gora, ampak za hrepenenje po lepotah gora ali zanimivosti knjig. Tudi takšno hrepenenje ljudje pogosto zmotno imenujemo ljubezen.

Domnevam, da niti prvo niti drugo ni tisto, kar naj bi označevala beseda ljubezen. Spoznavam, da ljudje dokaj različne stvari neupravičeno imenujemo z isto besedo.

Če natanko pomislim, ljubezen nekatere dame celo prodajajo, kar je zelo banalna in zlonamerna uporaba besede ljubezen.

Predlagam, da se ne ukvarjava več z manj upravičenimi uporabami besede ljubezen, ampak skušava razumeti pravi pomen besede ljubezen; to je tiste besede, ki medsebojno povezuje ljudi, povezuje človeka z Bogom ali tiste ljubezni, ki jo imava v mislih, ko si s primerom družine razlagava Sveto trojico.

Ljubezen je lepo opisana v Visoki pesmi in tudi na drugih mestih v Svetem pismu, na primer v pismu apostola Pavla Korinčanom. Ker so ti zapisi ljubezni zelo romantični, moje videnje ljubezni ne more tekmovati z romantičnostjo teh zapisov. Ljubezen ti bom skušal predstaviti v takem stilu, kot smo tega vajeni tehniki.

Začela bova s primerom, ki na prvi pogled izgleda nekoliko neuravnovešen. Predstavljaj si, kako zabijam žebelj v desko. V levi roki držim žebelj, v desni pa kladivo. Zamahnem s kladivom, zgrešim žebelj in se z vso silo udarim po levi roki.

Kaj se dogaja prvih nekaj deset sekund, iz razumljivih razlogov ne bova razpravljala. Čeprav je zgrešila desna roka in je odgovorna za nesrečo, leva roka pa žrtev napake desne roke, se leva roka nikoli ne odloči, da bi se maščevala desni roki.

Roki fizično obstajata vsaka zase. S fizikalnimi zakoni bi bilo možno ugotavljati stopnjo krivde posamezne roke. Ker pa roki pripadata istemu človeku in isti zavesti, se nikoli ne pojavi vprašanje, katera roka je kriva in med njima nikoli ni obračunavanja.

V primeru ljubezni se dogaja nekaj podobnega. Ljubezen med dvema človekoma povzroči, da se v duhovnem smislu dva človeka začneta zraščati v enega. Fizično sta še vedno dva, podobno kot sta dve roki, povezuje pa jih skupna duhovnost, kot bi bila oba eno duhovno bitje.

Kako naj si takšno skupno duhovno bitje predstavljam in kako naj ga opazim?

Pojav enega duha v dveh telesih poznajo tisti, ki proučujejo obnašanje enojajčnih dvojčkov. Če zelo poenostaviva rezultate raziskav obnašanja enojajčnih dvojčkov, lahko ugotoviva, da se oba enojajčna dvojčka skupaj počutita kot en človek. Vse življenje se želita poenotiti drug z drugim. Poenotenje izražata navzven, tako da se enako oblačita, enako strižeta in podobno.

Podobne vezi med zakoncema vzpostavi ljubezen. Kadar se enemu od partnerjev dogodi nesreča, se oba partnerja žalostita. Kadar se enemu posreči podvig, se oba veselita uspeha. Obnašata se podobno, kot eno bitje, tako kot roki, ki pripadata enemu telesu.

Med zakoncema se lahko razvije ljubezen, ni pa nujno. Za nekatere zakonce se takoj opazi, da resnično živijo v ljubezni, za nekatere pa njihova nesoglasja jasno izražajo njihovo nepovezanost. Veliko zakonskih parov pa živi navidezno neopazno povezanost.

Kako pri zakoncih, ki ne kažejo izrazitih zunanjih znakov ljubezni, lahko ocenimo njihovo medsebojno ljubezen?

Pazljiv opazovalec lahko opazi ljubezen med zakoncema. Kadar se zakonca trudita, da složno rešujeta probleme vsakega od njiju, kadar med seboj ne tekmujeta, ampak si pomagata, kadar med seboj ne trgujeta v smislu "če ti meni - jaz tebi", takrat lahko ocenimo, da živita v medsebojni ljubezni. Med njima deluje ljubezen, kadar eden občuti potrebo drugega kot svojo potrebo.

Dovoli, da preverim, če sem te pravilno razumel. Kadar eden od zakoncev v službi dobi priznanje, se tega oba veselita. Kadar en zakonec plača kaznen zaradi napačnega parkiranja, se oba žalostita. Če en zakonec obvladuje francoski jezik, sta nad tem ponosna oba zakonca.

Natanko tako. Kadar pa opaziš med zakoncema medsebojno tekmovanje v smislu, kdo je boljši in pomembnejši, kadar eden od zakoncev privošči neuspeh drugemu, takrat zakoncev ne povezuje ljubezen.

Mislim, da si bil z razlago ljubezni razumljiv. Opozoriti pa te moram, da si s pisanjem ljubezenske literature ne boš mogel služiti kruba. Tvoj pogled na ljubezen je premalo romantičen.

Na začetku sem te opozoril, da v romantiki ne bom tekmoval z apostolom Pavlom. Če pa primerjaš njegov in moj zapis, boš opazil, da o ljubezni govoriva enako, le vsak iz drugega zornega kota.

Pomanjkanje romantike v moji razlagi ima svoj namen. Ljubezen sva omenjala kot vez med zakoncema. Osebnostno sem prepričan, da duhovne vezi lahko nastanejo tudi med drugimi ljudmi. Kot primer vzemiva košarkarsko ekipo, ki sva jo že nekajkrat omenjala. Tudi člani košarkarske ekipe se lahko poenotijo in duhovno povežejo. Če že medsebojno duhovno povezanost večih bitij imenujemo ljubezen, potem naj bo opis besede ljubezen takšen, da je primeren za opisovanje duhovnih povezav različnih skupin ljudi in nenazadnje tudi za opisovanje povezave ljudi z Bogom. Če bi medsebojno

povezanost različnih skupin opisovali preveč romantično, bi bil romantičen opis povezanosti košarkaške ekipe nenavaden in mogoče nesprejemljiv.

Kaj pa božja ljubezen? Ali bi lahko nekaj besed rekla tudi o božji ljubezni?

Če se ljudje lahko medsebojno povezujejo v enovita duhovna bitja, lahko domnevava, da se moralni in ustvarjalni ljudje lahko bolj ali manj tesno povežejo z Bogom v skupno duhovno bitje. Obenem vidim, da takšna predstava enovitega duhovnega bitja lepo sovпада z mnogimi trditvami iz Svetega pisma o združevanju človekove duhovnosti z Bogom. Celó več bi si upal domnevati. Kristus pravi: "Kjerkoli sta združena dva v mojem imenu, sem jaz med njima". Ta stavek bi si lahko razlagal tudi tako, da je Bog središče vsake ljubezni.

Za konec pa lahko najino razlago ljubezni prikaževa tudi v bolj romantični podobi. Že prej sva ugotavljala, da Bog s srečo ne nagraduje le ustvarjalnosti, ampak že samo povezovanje v ljubezni. Ljudje smo pogosto srečni že samo s tem, da se nahajamo bodisi fizično bodisi le v mislih v skupini ljudi, ki jo imamo radi. Če najin opis ljubezni poveževa s pripadajočo srečo, ki izhaja iz povezovanja v ljubezni, pa tudi ta opis ljubezni dobi romantični navdih.

Na začetku sva omenjala ljubezen do gora, kar si označil, da to ni ljubezen, ampak hrepenenje po gorah. Mislim, da sva to področje prehitro zaključila in nisva povedala še vsega.

Ker gora nima svoje duhovnosti, svojega zavedanja in svoje svobodne volje tudi ne moreva govoriti, da se človekova duhovnost poveže in zraste z duhovnostjo gore. Iz tega je razvidno, da je ljubezen, tako kot sva jo opisovala, možna le med duhovnimi bitji.

Kako naj si predstavljam ljubezen do gora, oziroma hrepenenje po gorah, kot to ti imenuješ?

Hrepenenje je že zastarela beseda. Znanost namesto hrepenenja uporablja besedo motivacija. Midva sva v najinem razgovoru uporabila besedo ustvarjalni nemir. Vse te besede pomenijo nekaj podobnega.

Človek si je sposoben v svoji zavesti ustvariti predstave, na primer predstavo o doživljanju sončnega vzhoda v gorah. Te predstave začnejo človeka priganjati, da bi zamišljeno doživel. Notranji nemir, ki človeka priganja k doživetju teh predstav, imenujemo z besedo hrepenenje ali motivacija, ne pa z besedo ljubezen.

Tudi babica misli, da je ljubezen velikega pomena. Rekla je, da ljudje ne smemo pozabiti na ljubezen do samega sebe. Po tej tvoji razlagi si natanko ne znam predstavljati, kako bi lahko imel rad samega sebe.

Babico si najbrž narobe razumel. Ker ljubezen pomeni povezovanje duhovnosti različnih ljudi, se seveda moj miselni svet ne more zraščati z mojim lastnim miselnim svetom, ker je to eden in isti miselni svet. Babi se je najbrž narobe izrazila. Mislila je, da mora človek zaupati v svoje sposobnosti, da mora spoštovati samega sebe in podobno, kar pa seveda pomeni nekaj drugega kot ljubiti samega sebe.

Mislím, da se izražava preveč znanstveno in zapleteno. Predlagam, da najin pogovor o ljubezni poenostavimo. Bolj uporabna kot znanstveno razmišljanje bi bila kakšna preprosta življenjska pravila o ljubezni, ki bi nama omogočila razumeti in osmisliti današnji dan.

Strinjam se, da je vse najino razpravljanje smiselno le v primeru, če je namenjeno razumevanju življenja in nama ga pomaga osmisliti. Če iz tega najinega pogovora ne najdeva usmeritev za najina dejanja, je najino filozofiranje nesmiselno.

Ljubezen se res dogaja zaljubljenecem, materi in sinu in še nekaterim, kar pa ni ravno tako pogosto, da bi pomembneje zaznamovalo naše življenje.

Medsebojno duhovno povezovanje ljudi preozko dojemaš. Vsi ljudje smo stalno, tako ali drugače duhovno medsebojno povezani. Vsak naš trenutek je zaznamovan s temi povezavami, ki pa so lahko ljubezen, ni pa nujno, lahko je tudi sovraštvo.

Nekateri ljudje so tudi samotarji. Nobenih dubovnih povezav nimajo z drugimi ljudmi.

Ugotavljala sva, da samotarstvo ni nagrajevano s srečo. Bog nas ne vzpodbuja k samotarstvu. Če dobro premislim, so samotarji tisti, ki so bili v življenju kdaj hudo razočarani. Izhod iz svoje stiske so poiskali v samotarstvu, ki pa je le bolj izhod v sili, ne pa prava rešitev njihovih problemov.

Ne predstavljam si, kaj se samotarjem pleče v glavi, če nimajo niti prijateljev niti sovražnikov. Življenje brez prijateljev mora biti zelo dolgočasno.

Tipična primera samotarjev sta bila Bedanec ali Pehta v Kekcu. Kot vidiš, do ljudi nista bila ravnodušna, ampak sta ljudi na nek način sovražila. Mislím, da smo ljudje stalno v nekih duhovnih povezavah z drugimi ljudmi. V kolikor mi pri sebi opazimo, da začnemo zapadati v samotarstvo, je to resen signal, da naše duhovne povezave z drugimi ljudmi niso prave in nas lahko vodijo v nesrečo, celo v katastrofo.

Kar precej ljudi poznam, ki sovražijo sosede, sorodnike, predpostavljene in še marsikoga. Ali so tudi ti ljudje na poti v katastrofo?

Sovraštvo je vedno kaznovano. Začne se z izgubo sreče. Nasmeh nesrečnikovega izraza zamenjajo gube na njegovem mračnem obrazu. Človek, ki sovraži, je vse bolj sam in osamljen, vse bolj ga grizejo pogosto namišljene slabosti svojih sosedov, kar človeka, ki sovraži izloči iz družbe in ga pusti propadati v osami.

Kaj pa, če ta nesrečnik za svoje sovraštvo sploh ni sam kriv? Kaj pa, če je sosed res tako nemogoč?

Za sovraštvo ni opravičila. Če nam kdorkoli povzroča objektivne težave, moramo to jemati kot ustvarjalni izziv. V tem primeru je naša najpomembnejša ustvarjalna naloga, kako se odzivati, da preprečimo sovraštvo, če že ne moremo vzpostaviti prijateljstva. Sovražiti pomeni, da smo se sprijaznili z lastnim propadanjem na robu družbe.

Ali tebe res še nihče nikoli ni ogoljufal ali ti storil kakšne krivice, da nikogar ne sovražiš?

Tudi meni se je dogodilo že mnogo takšnega. Vse, kar se je dogodilo, sem skušal razčistiti in poravnati čim hitreje. Seveda sem vedno nastopal s pozitivnim pristopom v upanju, da je stvar možno rešiti v obojestransko korist, brez negativnih čustvenih nabojev. Ne boš verjel, ampak z mnogimi smo potem, ko smo problem razčistili, postali dobri prijatelji. Tak pristop seveda vedno ne uspe. Tudi sam imam kakega znanca, kjer pri reševanju zapleta nisem bil tako uspešen.

Kako izgleda tvoj odnos do človeka, s katerim nisi uspel vzpostaviti pozitivnih duhovnih povezav?

Naše duhovne povezave z ljudmi niso nekaj stalnega. Prijateljstva se rojevajo, živijo in umirajo. Prijateljstva včasih umirajo spontano. Z nekom, s katerim si bil dober prijatelj, se videvaš vse poredkeje in nazadnje postane eden izmed mnogih, da ne uporabim besede tujec.

Sodelovanje z nekom, s komer nisem uspel vzpostaviti duhovnih povezav, je res prekinjeno, vendar sem vesel, da sem se uspel izogniti sovraštvu.

Dokler se nisva pogovarjala o sovraštvu, se niti nisem zavedel, kako nevarno in pogubno je sovražiti.

Predlagam, da se v najinih razgovorih poslovida od mračnega sovraštva in se posvetiva prijateljstvu, ki pa človeka duhovno dviguje in osrečuje.

Tudi pri prijateljstvih opažam razlike. Nekateri ljudje imajo veliko prijateljev, drugi pa shajajo le z nekaj prijatelji.

Ljudje smo si različni. Nekateri ljudje za svojo srečo potrebujejo veliko prijateljev, drugim jih zadostuje le nekaj. Mnogokrat so naše potrebe po prijateljstvu odvisne od globine le teh. Številčna družina z globokimi medsebojnimi duhovnimi vezmi najbrž ne rabi obilice zunanjih prijateljev. Njihova potreba po medsebojnem duhovnem povezovanju je izpolnjena že kar v okviru družine.

Če že govoriva o številu prijateljev, imam še eno vprašanje: Naša družina ima kar nekaj prijateljev. Ali jih imamo premalo, ravno prav ali preveč?

Če pomisliva na najino razpravo o ljubezni, potem prijateljev ni nikoli preveč. Kdorkoli pride, mu skušaj nameniti dobro besedo. Včasih nas obilica prijateljev res lahko utruji, vendar je ta utrujenost blagodejna, prijetna, navdana s srečo.

Ti se nad prijateljstvi navdušuješ, četudi so utrujajoča. Nekateri ljudje se pritožujejo nad utrudljivostjo prevelikega števila prijateljstev.

Nekateri ljudje ne znajo ločevati med prijateljstvom in posedanjem v družini zaradi koristoljubja in pričakovanja materialnih dobrin, izhajajočih iz klanjanja se "zoprnim prijateljem". Takšno početje ni prijateljstvo in je res utrujajoče.

Pravi »barometer« našega smiselnega in ustreznega življenjskega stila ter kazalec našega pozitivnega obnašanja je torej s srečo in zadovoljstvom navdano prijateljstvo.

Natanko tako. Kadar nismo prepričani v pravilnost svojega ravnanja, pogledjmo, ali si s svojim ravnanjem prijatelje pridobivamo ali izgubljam. Če opazimo, da prijatelje izgubljam, bodimo pozorni in pozorno razmislimo o našem ravnanju. Mogoče bomo v njem našli nekaj, kar je v nasprotju z najinim razglabljanjem o ljubezni in nas že jutri lahko onesreči.

Zavedanje

**Če bi predme stopilo vesoljsko bitje in zahtevalo:
"Telo ali zavedanje" (v smislu denar ali življenje),
bi se odločil, da obdržim zavedanje.**

Tvoje poudarjanje ustvarjalnosti me obremenjuje. Napoveduješ nenehno ustvarjanje, brez konca. Ali se moram sprijazniti s tem, da bom moral biti ustvarjalen v nedogled? Kaj pa, če se bom tega naveličal? Ali me potem čaka razočaranje in nesreča?

Sreča je res odvisna od naše ustvarjalnosti. Še bolj točno bi lahko rekla, da je sreča odvisna od našega zavedanja ustvarjalnosti.

Poglejva primer. Češnja cveti in ustvari čudovito krošnjo, polno belih cvetov. Cvetov se zavedamo ljudje. Češnja se svojih cvetov verjetno bistveno manj zaveda. Češnji ni bilo dano zavedanje, zato verjetno tudi ne more biti srečna.

Praviš, da se češnja svojih cvetov »verjetno« ne zaveda. Zakaj verjetno? Ali dopuščáš možnost, da se jih morda celo zaveda?

Vprašajva se, česa se kdo zaveda. Česa se zaveda kamen, rastlina, žival in česa človek?

Za kamen mi je jasno, da se zelo malo zaveda, najbrž ničesar.

Tudi sam pri kamnu ne opazim nobenih znakov zavedanja, drugače pa je pri rastlini. Rastline se obračajo proti soncu. Ugotoviva lahko, da na nek način zaznavajo, občutijo in iščejo svetlobo. To zaznavanje je omejeno in ga pri rastlinah pojmujeemo z izrazi, ki označujejo nekaj, kar je mnogo manj od zavedanja.

Živali se pogosto obnašajo nam zelo podobno. Kako pa se stvari zavedajo živali?

Kadar žival dolgo ne je, občuti lakoto, kadar si zlomi nogo, občuti bolečino, kadar ji grozimo, občuti strah. Njena občutja so zelo podobna našim občutkom ob podobnih razmerah.

Ko govoriš o živalskem svetu opuščáš besedo zavedanje in uporabljaš besedo občutki. Kakšna je pravzaprav razlika med pomenoma besed občutki in zavedanje?

Občutek je nekaj, kar občutimo v tem trenutku. Ljudje in živali lahko občutijo lakoto, žejo, strah, bes, moč, nagon, mraz, vročino in še marsikaj. Občutki so posledica trenutnega delovanja okolja na živali in ljudi.

Na področju občutkov smo ljudje torej zelo podobni živalim. Moti me, da vedno govorimo, kako smo različni od živali, obenem pa primerjava obnašanja živali in ljudi kaže, da smo si zelo podobni. Prav rad bi nazorno spoznal tisto očitno razliko, ki nas ločuje od živali.

Naša sposobnost zavedanja nas razlikuje od živali. Da bova razumela, kaj beseda zavedanje pomeni, si oglejva še en primer.

Kadar čebela piči, običajno ne more izvleči žela in umre. Čeprav čebele pikajo že tisočletja, niso sposobne napraviti miselne povezave med pikom in lastno smrtjo. Lahko bi rekla, da se čebela ne zaveda posledic svojega pika.

Če je tako, na kakšen način pa misliš, da se čebele zavedajo, da si morajo za zimo preskrbeti med?

Domnevam, da se čebele tega ne zavedajo. Med prinašajo nagonsko. Celo več. Čebele poleti živijo le nekaj tednov in čebele, ki prinašajo med, tega medu nikoli ne bodo potrebovale. Rabijo ga tiste čebele, ki se rodijo pred zimo. Pred zimo rojene čebele spomladi umrejo in edini način za prenašanje "skrbi" za zimsko zalogo medu je genetski sistem čebel, kamor jim je ta "skrb" zapisana v obliki nagona.

Mislim, da premalo poznavá živalski svet, da bi ga smela tako prepričljivo razlagati. Mogoče tudi živali na svoj način prepoznavajo svoj položaj in se zavedajo vzrokov in posledic svojega početja.

Zamisli si muho, ki se zaletava v okensko steklo. Zaleti se v steklo, napravi krog in se čez nekaj sekund ponovno silovito zaleti. Isti postopek ponavlja, dokler ne omaga. Naslednji dan na okenski polici opazimo rezultat njenega početja. Izhod išče nagonsko, ne da bi se ob trkih kaj naučila in se časa zavedla. Drugače si ne morem predstavljati, zakaj bi se muha po vsakem trku že v naslednjem trenutku tako silovito zaletela v steklo.

Ljudje si živalske nagone pogosto razlagamo po človeško, kar nam otežuje razumevanje razlik med nami in živalmi. Ko gledamo mačko, kako skrbno pripravlja gnezdo pred kotitvijo, kako skrbi za mačje mladiče, dokler ne odrastejo, si pogosto zmotno predstavljamo, da mačka to dela v zavedanju se pomena njene skrbi za bodočnost muckov, kar pa ni res. Mačka dela le tisto, v kar jo usmerjajo njeni trenutni nagoni in trenutni občutki.

Domnevaš, da mačka občuti predvsem sedanost, ne zaveda pa se prihodnosti?

Natanko tako. Kadar se človek odpravlja na dolgo pot, včasih pred odhodom veliko pije in je z namenom, da na poti ne bi bil žejen in lačen. Človek se zaveda bodoče poti in tistega, kar bo sledilo. Žival se hrani vedno zato, ker je lačna v tem trenutku. Žival ni sposobna razmišljanja, kaj bo v bodoče.

Že opažam pomembne razlike med živaljo in človekom. Opažam, da narava usmerja živali z nagoni, ljudi pa z osrečevanjem.

Stvarnik usmerja ljudi drugače kot živali. Človek je ustvarjalno bitje in se odloča na osnovi svobodne volje. Živali so v ustvarjalnosti zelo omejene, zato imajo lahko brez škode vzorce obnašanja določene v nagonih.

V kolikor bi svoja dejanja tudi mi usmerjali le na osnovi nagonov, bi bila s tem uničena naša ustvarjalnost. Za ohranitev naše ustvarjalnosti so nujni drugi mehanizmi usmerjanja, kot jih opazujemo pri živalih.

Če se skušam postaviti v vlogo Stvarnika in sam najti mehanizem usmerjanja inteligentnih bitij v ustvarjalna in smiselna dejanja, se mi zdi rešitev z osrečevanjem zelo primerna.

Vrniva se k zavedanju. Če te prav razumem, je zavedanje tista sposobnost človeka, ki nam omogoča, da si znamo predstavljati bodoče dogodke.

To je osnovna predstava o zavedanju. Najino vedenje o zavedanju lahko še poglobiva. Če hočeva jasneje spoznati zavedanje, je prav, da razjasniva še nekaj pojmov.

Inteligenca je sposobnost človekovega duha sestaviti razna znanja v pomensko celoto globljega pomena. Miselni proces od trenutka, ko znanja še ne znamo povezati, do trenutka, ko smo znanje uspeli povezati v poglobljeno spoznanje, imenujva spoznanje. Od takrat naprej, ko smo v zavesti različna vedenja sestavili v širšo celoto, pa lahko rečemo, da se tistega globjega dejstva zavedamo.

Razlaga je preveč zapletena, da bi jo lahko razumel.

Poskušajva jo razjasniti z nekaj primeri. Ko sem se pred kratkim z avtom odpeljal na bencinsko črpalko, se nisem pripel. Ustavil me je policist, kar me je stalo nekaj denarja. Zavedanje mi omogoča, da si znam v zvezi s tem dogodkom predstavljati več različnih scenarijev, kaj bi se lahko dogodilo, v primeru:

- če me ne bi ustavil policaj,
- če bi bil privezan,
- če bi odšel na črpalko naslednji dan.

Zavedam se mnogih možnosti poteka dogodka na način, kot se jih žival ne more zavedati.

Zanimivo. Zavedanje torej omogoča, da si ljudje zgolj v mislih in zavesti ustvarjamo miselne svetove in predstave, za katere niti ni potrebno, da se v resnici dogodijo.

Dogajanje miselnih predstav v človekovi zavesti je tista ključna razlika med nami in živalmi, po kateri si spraševal. Za živali je pomemben predvsem otipljivi svet tega trenutka, ljudje pa smo v svoji zavesti sposobni ustvarjanja namišljenih svetov. Človek ni srečen le ob otipljivih dogodkih materialnega sveta, ampak tudi ob "doživljanju" stvari, ki si jih le domišlja.

Če pomislim, kako nekateri ljudje, predvsem ženske, uživajo pred televizorjem ob neštetih nadaljevanjih namišljenega sveta, moram tvoji trditvi le pritrditi. Najbrž se v svoji zavesti postavijo v vlogo katere od igralk.

Primerov uživanja sreče v sanjskem svetu je veliko. Da ne bova izpostavljala le žensk, lahko ugotoviva, da moški gledajo kriminalke, kjer se v namišljenih situacijah bolj ali

manj zavestno poistovetijo z uspešnimi in močnimi zmagovalci filma in uživajo v zmagovanju nad poraženci.

Skušam si ustvariti predstavo, kako bi izgledalo moje videnje sveta, če bi bil odvisen le od tistega, kar vidim in si ne bi mogel ustvariti nobene miselne predstave. Kar zmrzači me, kako bi bil tak svet dolgočasen. Nobenega podoživljanja dogodkov, nobenega ustvarjanja, nobenega sanjarjenja, ...

Naj ti še z eno domnevo prikažem resničnost ogromne razlike med človekom in živalmi. Nekatere živali imajo tako oblikovan vrat in glasilke, da bi iz biološkega gledišča imele sposobnost govora, pa kljub temu ne govorijo.

Zelo zanimivo vprašanje. Zakaj se živali ne potrudijo uporabe vsaj nekaj najosnovnejših "besed"?

Oblika vratu in glasilk je le en pogoj za razvoj govora. Še mnogo bolj pomemben pogoj je sposobnost bitja, da ustvari v svoji zavesti miselne predstave in miselni svet. Ko človek sliši besedo kruh, v njegovi zavesti nastane "slika" kruha. Ta kruh v mislih lahko režemo, jemo, podarjamo drugemu itd. Besede v nas "oživijo". Povzročijo nam miselna dogajanja v duhovnem svetu, zato so besede v obliki govora ali pisane besede tako priljubljene pri ljudeh.

Živali imajo zelo skromen duhovni svet, zato jim govor in podobni simboli abstraktnega sveta pomenijo zelo malo. Primerov živalske omejenosti v duhovnosti je veliko. Pomisli na stričevo mačko. Stalno sedi ob kavču v dnevni sobi in ima možnost, da bi gledala televizijske oddaje. Tudi kadar so na sporedu risanke "Tom in Jerry" teh risank nikoli ne gleda zato, ker nima sposobnosti ustvarjanja miselnih svetov.

Lani smo pri stricu v garaži našli veliko ogledalo. Postavili smo ga pred psa, pred mačko in pred kokoš. Pes se je takoj zapodil v ogledalo in želel prepotiti in prestrašiti vsiljivca v ogledalu. Mačka se za mačko v ogledalu ni zmenila.

Živalski svet zavedanja je preskromen, da bi se žival v ogledalu prepoznala in se zavedla sama sebe. Žival v ogledalu vidi svojo sliko, dojema pa jo kot drugo žival ob sebi. Žival nima možnosti, da bi se iz svojih gibov in gibov živali v ogledalu zavedla, da je to njena lastna podoba.

Predstavljaj *sem si, kako spoštljivo bova govorila o zavedanju kot lastnosti, ki človeku omogoča tako pomembno mesto v stvarstvu, midva pa sva zavedanju dala vlogo sanjarjenja.*

Sanjarjenje, bolje rečeno ustvarjanje svetov le v mislih, je zelo pomembna lastnost zavedanja.

Če hoče slikar naslikati lepo sliko, ta slika najprej nastaja v njegovi zavesti. Slikar si ustvarja miselne predstave o sporočilnosti slike, v mislih za sliko izbira in menja barve. Slika v njegovi zavesti prehaja od ideje do ideje, dokler slikarjeva predstava o sliki v njegovi zavesti ne dozori, nakar jo slikar iz svoje zavesti prelije na platno in ustvarjena je nova likovna stvaritev.

Torej je tudi zavedanje tista neobhodna lastnost človeka, ki mu omogoča ustvarjalnost. Če si prav predstavljam, ustvarjalnost brez zavedanja sploh ni mogoča.

Tako je. Ustvarjalnost se dogaja le v našem miselnem oziroma duhovnem svetu. V naših miselnih predstavah se stalno odvijajo neki miselni procesi. Na te miselne procese stalno

vplivajo dogajanja materialnega sveta ter sporočila drugih ljudi preko govora in stvaritev samih, kot so umetnine, glasba in podobne. Mi si na osnovi teh vplivov v naši zavesti ustvarjamo obilico lastnih miselnih predstav in svetov. Če si teh miselnih svetov ne bi bili sposobni ustvariti, bi bila izgubljena naša ustvarjalnost.

Včasih se na osnovi teh vplivov v naši zavesti pojavi neko videnje, ki se pojavi prvič in se še nikomur ni pojavilo. Takšna videnja imenujemo "ideje". Rečemo: Janez je dobil dobro idejo, pri tem pa vemo, da se je Janezu v njegovem duhovnem svetu ustvarilo videnje nečesa, kar se da uporabiti.

Nikola Tesla je hodil po zaprašeni cesti. Fizično je bil na cesti, njegov duh pa je gradil teorije o prenosu električne energije. Naenkrat se je ustavil, kajti v njegovi zavesti je »začel delovati« generator za izmenični tok. Ustavil se je in ta generator s palico narisal na tla prašne makadamske ceste. Kasneje ga je skonstruiral na papirju in danes predstavlja način oskrbovanja vseh nas z električno energijo. Pri tem pa je zelo pomembno naslednje: Generator je prvič zaživel v duhovnem svetu, v zavesti Nikole Tesle. Šele kasneje je bil prenesen v materialni svet.

Miselni svet torej ustvarja ideje, ki jih je možno spremeniti v stvaritve materialnega sveta.

Seveda, pomembno pa je, da materializacijo neke ideje razumeva dovolj široko. Miselne svetove lahko "materializiramo" v obliki govora. Materializacija je lahko tudi literatura, glasba, lahko je likovna umetnost in mnogi drugi produkti človekovega delovanja.

Kaj pa kraja idej? Predusem v sistemu kapitalizma je zelo pomembno imeti ideje.

Tudi pri kraji idej imava dokaz o skromnosti živalskega sveta v ustvarjanju. Živali po eni strani nimajo veliko idej, niti ustvarjalnosti, še manj pa jim pride na misel, da bi živali kradle ideje. Živali niso sposobne ukrasti ideje niti tam, kjer ideje so, to je pri človeku, ker nimajo sposobnosti ustvarjanja lastnih miselnih svetov.

V najinem *navdušenju pri poudarjanju duhovnega sveta sva človeka postavila na "oltar" stvarstva. Domnevam, da pretiravava, ker prepogosto vidvam ljudi, ki ne kažejo velikih sposobnosti ustvarjanja lastnih duhovnih svetov.*

Tako je. Ljudje se v tej spirali ustvarjanja in zavedanja lahko znajdemo v različnih vlogah.

Meni najbolj ugaja, kadar sem aktivni ustvarjalec, na primer takrat, ko pripravljam družinski zajtrk. V mislih preigram več različic živil in postrežbe. Osrečuje me že ustvarjanje predstave o privlačnem zajtrku. V mislih izberem eno od možnosti, za katero ocenim, da bo družino najbolj osrečila ter jo materializiram na nedeljski jutranji mizi.

Manj aktivno, a vendar še vedno privlačno vlogo imam takrat, kadar se odpravim na likovno razstavo. Umetniška dela mi pomagajo ustvarjati lastne duhovne svetove. Ker nisem slikar, teh duhovnih svetov nisem sposoben materializirati v obliki likovnih del, osrečujejo pa me že duhovni svet, ki nastaja v moji zavesti na osnovi teh likovnih del.

Včasih pa stvaritve v meni ne poglobijo miselnih svetov in predstav. Stvaritve sicer gledam, vendar ob njih ostanem ravnodušen in prazen, kar pomeni, da se stvaritve ne zavedam. Ne zavedam se niti tega, da se jih ne zavedam. Moje nezavedanje lahko opazijo le tisti, ki se teh stvaritev zavedajo.

Ob tej najini razpravi vse bolj dojemam, kakšen dar je sposobnost zavedanja. Sposobnost zavedanja se mi zdi celo pomembnejša od ustvarjalnosti.

Prav *zanimiva bi bila ugotovitev, koliko in kako si lahko sami sposobnost zavedanja poglobimo.*

Mislim, da deloma lahko vplivamo na poglobitev svojega zavedanja. Slikar, ki je ustvaril vsaj nekaj likovnih del, se likovnih stvaritev zaveda globlje kot nekdo, ki še nikoli ni likovno ustvarjal. Opazovanje slike v slikarju bistveno bolj vzpodbudi njegove miselne tokove in bolj bogati njegov miselni svet kot v neslikarju. Enako je tudi pri drugih oblikah ustvarjanja; glasbi, baletu.

O čemerkoli razpravljava, vedno se vračava k ustvarjalnosti. Izgleda, da si bom moral tudi sposobnost zavedanja prislužiti z ustvarjalnostjo.

Morda. Pri tem pa ugotavljam, da me zavedanje osrečuje trajnejše kot ustvarjalnost. Zdi se mi, kot da mi na osnovi ustvarjanja poglobljena sposobnost zavedanja ostaja dolgo, mogoče celo za vedno.

Vse bolj dojemam pomen zavedanja. Človek z majhno sposobnostjo zavedanja se na primer lepot cvetočih češenj ne bo zavedal. Jezil se bo nad nepomembnimi vsakodnevnimi težavami in čudovit vrt cvetočih češenj ga ne bo osrečeval. Človeka z globokim zavedanjem pa bo pogled na vrt cvetočih češenj očaral.

V tem pa je bistvo odgovora na tvoje vprašanje: ali bomo morali biti ustvarjalni v nedogled? Kolikor bolj se nam pogloblja zavedanje, toliko hitreje se nam porajajo in ustvarjajo miselni svetovi. Sreča pa je rezultat miselnega ustvarjanja, kjer materializacija niti ni nujna. Kot vidiš se nam stvari kažejo tako, kot da nam prinaša srečo že samo zavedanje.

Izgleda, da sreča lahko res izhaja iz visoke stopnje zavedanja. Kar zgrozim se, če pomislim, kako malo sreče so deležni tisti, ki jim sposobnost zavedanja ni bila dana. Kar malo krivično se mi zdi, da se mnogi rojevajo s tako omejeno sposobnostjo zavedanja.

Če bi se ljudje zavedali svojega nezavedanja, bi bilo res grozno. Kadar opazuješ ljudi z majhno stopnjo zavedanja, boš ugotovil, da se imajo takšni ljudje za zelo modre. Mislijo, da vse vedo in mislijo, da se vsega tudi zavedajo. Ravno takšni ljudje se nad svojimi sposobnostmi zavedanja nikoli ne pritožujejo, celo več, oholo razglašajo svoje dvomljive sposobnosti.

Na igrišču včasih res opažam, kako so nekateri "pametni". Osebno imam ravno obraten problem. Znajdem se na primer v nepredvidenem pogovoru s profesorjem. Po končanem pogovoru pogosto dojamem, da se vseh okoliščin vsebine razgovora nisem dobro zavedal in zato svojih stališč profesorju nisem kvalitetno utemeljeval. Določenih stvari se zavem šele kasneje.

Bodi vesel tovrstnih zadreg. To te uvršča med ljudi s primerno stopnjo zavedanja. Če bi imel omejeno zavedanje, bi profesorju nekaj govoričil, ob razhodu pa bi se oholo pobahal sošolcem, kako je profesor ostal »kar brez besed«.

Opazam naslednjo povezavo: čim večja stopnja zavedanja je bila dana človeku, tem bolj se tak človek zaveda omejenosti svojega zavedanja, kar ga značajsko oblikuje v

skromnega in razumevajočega človeka. Čim manj zavedanja je bilo dano človeku, toliko bolj samozadostno in oholo se človek obnaša.

Zanima me, zakaj nismo še bolj obdarjeni z zavedanjem, da bi v sreči še bolj doživljali svojo in tujo ustvarjalnost?

Mogoče zato, ker je pot do zavedanja možna le preko ustvarjalnosti. Verjetno nam marsikaj ne bo podarjeno in si bomo morali prislužiti sami. Naša ustvarjalnost je verjetno preveč pomembna, da bi jo kar preskočili.

KO razmišljam o zavedanju, se mi poraja vprašanje, ali se pri ljudeh iz roda v rod spreminja stopnja zavedanja?

Zavedanje je nastalo šele s pojavom človeka. Domnevam, da se zavedanje povečuje. Glasbenih dosežkov se bolje zaveda današnji glasbenik, kot se jih je zavedal človek pred tisoči let, ko znanja o glasbi še ni bilo.

Ko sva govorila o stvarjenju vesolja, sva ugotavljala, da stvarstvo še ni končano, kar pomeni, da se bo stvarstvo razvijalo še naprej. Ali lahko pričakujeva razvoj stvarstva tudi na področju rasti zavedanja?

Razvoj vesolja zelo zanimivo opisuje v svoji knjigi z naslovom **Pojav človeka** francoski mislec De Chardin. Knjiga znanstveno opisuje, od kod izhajamo in kam se razvijamo. Midva bova o tej temi govorila bolj poenostavljeno.

Na tvoje vprašanje bi v svetopisemskem stilu lahko odgovoril takole: "Sedmim dnevom stvarjenja vesolja bo sledil tudi osmi dan stvarjenja". Če je Bog ustvarjal vesolje po fazah do danes, zakaj ne bi tako nadaljeval tudi v prihodnje. Če je razvoju živali sledilo stvarjenje človeka, zakaj bi moralo biti stvarjenje človeka zadnja faza v razvoju vesolja?

To domnevo boš verjetno težko utemeljil.

V Svetem pismu piše, da bo nekoč v prihodnosti nastopil sodni dan. Pripoved govori tudi o tem, da se bodo takrat spremenile kvalitete in način bivanja. To si predstavljam podobno, kot so se spremenile kvalitete stvarstva s pojavom človeka. Če svetopisemskim pripovedim dava pomen, iz tega lahko sklepava, da stvarstvo zares še ni končano in da v fazi stvarjenja lahko pričakujeva tudi osmi dan.

Ustvarjalnost bitij na Zemlji je postala smiselna šele s pojavom človeka. Morda jo bo v naslednji fazi stvarstva nadomestil drug smisel bivanja.

Tudi v vsakodnevnem življenju menjamo smisel našega početja. Ko se odpravljamo na morje, nekaj dni pred odhodom delamo sezname in razmišljamo, kaj moramo vzeti s seboj. Ko se odpeljemo, se naša pozornost preusmeri. Med vožnjo je naša pozornost usmerjena predvsem na varno vožnjo, ko pa prispemo na cilj, se nam zdi najbolj smiselno počivanje in pridobivanje moči za delovne naloge v naslednjem letu. Kot vidiš, je v nekaj dneh naša pozornost in delovanje usmerjeno na tri različna področja.

Če pogledava faze stvarjenja vesolja, je bilo ob stvarjenju materije smiselno oblikovanje fizikalnih, kemijskih in drugih zakonov. Ko se je rojeval rastlinski in živalski svet, je bil poudarek na poselitvi Zemlje z rastlinjem in živalstvom. Ob pojavu človeka je smiselna naša ustvarjalnost. Prišla pa bo "vesoljna sodba", ko se smisli in kvalitete stvarstva ponovno lahko spremenijo.

V reviji sem bral, da se število znanstvenikov in znanja v svetu hitro povečuje. Obseg znanja se v nekaj letih podvoji. Čas podvojitve znanja se krajša. Vse to lahko

napoveduje velike družbene spremembe v smislu povečevanja ustvarjalnosti in zmanjševanja rutinskega dela. Ali misliš, da bi bile te spremembe lahko že tako velike, da bi pomenile prehod v "osmi dan" stvarjenja?

V stvarjenju vesolja so obdobja v primerjavi s človeškim življenjem dolga. Ena časovna enota bi lahko predstavljala tisoč let. Če pomisliva, kaj se je na področju ustvarjalnosti in izumiteljstva dogodilo v zadnjem tisočletju, potem je v naslednjih tisoč letih možno marsikaj.

Ljudje so se v preteklosti ukvarjali predvsem s fizičnim delom. V enem tisočletju bo opravljen prehod večine ljudi iz pretežno fizičnega dela v pretežno umsko oziroma miselno delo. Ali je prehod v osmi dan lahko prehod človeštva iz fizičnega v umsko delo?

Pri ocenjevanju o nastopu osmega dne sva zelo omejena. Tako kot živali nimajo nobene možnosti, da bi razumele, zakaj je človek toliko uspešnejši od njih ter kaj je zavedanje, tako se tudi nam lahko dogodi, da osmega dne ne bomo opazili. Lahko bomo celo opazili bitja, mnogo uspešnejša od nas, mi pa ne bomo prepoznali, v čem se pravzaprav razlikujejo od nas. Mogoče bitij osmega dne niti ne bomo opazili, ker nam bodo preveč tuja.

Tvoja razlaga je premalo obetavna, da bi jo preprosto sprejela. Zakaj ta vloga nadbitja ne bi bila namenjena nam ljudem? Zakaj ljudje ne bi mogli napraviti nadaljnjega razvoja?

Seveda obstaja tudi ta možnost. V svojem razmišljanju sem želel le opozoriti, da nima smisla napovedovati in prezgodaj ugotavljati, kako bo videti naslednja faza razvoja stvarstva oziroma osmi dan.

Sveto *pismo ne govori o zavesti, ampak o naši duši, ki ji pripisuje velik pomen, midva pa sva jo enostavno preimenovala v zavest, če že ne spregledala. Misliš, da imamo res dušo?*

Razmisliiva. Mogoče jo bova celo opazila.

Ta izjava je neresna.

Zamisli si slikarja, ki sedi v naslanjaču. Na videz ničesar ne počne, zares pa se v njegovi zavesti rojeva miselna predstava o vrhunskem likovnem delu. Slikar v mislih ustvarja sliko.

Pomisli, kako on to dela. Negibno sedi v naslanjaču, izgleda tako, kot da bi spal, v njegovi zavesti pa nastaja likovno delo.

To na prvi pogled izgleda absurdno. Videti je, kot bi bil slikar iz dveh delov:

- *slikarja, ki drema v naslanjaču in na videz nič ne počne*
- *slikarjevega duhovnega sveta, kjer v mislih ustvarja vrhunsko likovno delo.*

Natanko tako. Slikarjev miselni svet je zelo pomemben, zato to pomembno dejstvo skušajva opisati tako, da bo to dejstvo dojelo čim več ljudi.

"Slikarju je bil dan duhovni svet", se mi zdi že kar primeren in razumljiv opis, ki bi ga lahko razumelo veliko ljudi.

Predlagam, da greš k mami, ji brez uvoda poveš ta stavek. Nato pa jo vprašaj, kaj si pod tem predstavlja. Na ta način bova preverila, ali je zapis razumljiv.

Preden bova napravila ta poizkus, skušajva povedano še malo poenostaviti. Domnevam, da je zavedanje težko razumljivo tudi takrat, ko ga jasno opiševa.

Predlagam, da v najinem opisu izpustiva besedo "svet", ker si ljudje pod besedo svet predstavljajo Zemljo, pokrajino in še marsikaj, ne predstavljajo pa si človekovega duhovnega sveta. Po poenostavitvi sva prišla do opisa "človeku je bila dana duhovnost" pa tudi ta opis je preveč zapleten. Besedo "je bila dana" zamenjava z besedo "ima". Dobila sva zapis: "Človek ima duhovnost". Še poizkušajva poenostaviti. Pojmi, ki se končujejo na "..ost" žalost, otožnost, radost, hrabrost in drugi, v človeku napravijo vtis začasnosti in minljivosti. Ker želiva poudariti trajnost naše zavesti, neminljivost miselnega sveta, skušajva ponazoriti s trdo samostalniško obliko tako, kot to predstavlja samostalnik roka, noga ali glava, ki človeku pripada ne glede na dogajanje okrog njega. Preprosto reciva: "**Človek ima dušo**".

Metodološko se strinjam. Velikemu številu ljudi s trditvijo: "Človek ima dušo" lahko sporočiva, da ima človek nekaj, kar ga ločuje od živali, in da ima nekaj, kar mu omogoča ustvarjalnost.

Tega sporočila seveda nikomur ne bova vsiljevala, zato dava le najosnovnejše preprosto sporočilo. Tisti, ki ga bo zanimal pomen sporočila, si bo pač sam poiskal dodatnih informacij.

Duša najbrž ni nekaj tako preprostega, kot sva pokazala na tem primeru.

Ljudje zelo slabo poznamo svojo duhovnost. Vse, kar vemo povedati, je nekaj osnovnih ustvarjalnih funkcij človeka, za tem pa se skriva veliko področje naše zavesti in naše podzavesti, kjer skorajda nimamo vedenja in znanja.

Ker ne poznavata mehanizmov delovanja duhovnega sveta, zavedanja in podzavesti, tudi ne moreva trditi, da poznavata našo dušo, oziroma da lahko poveva njene lastnosti. Duša oziroma duhovnost je najbrž mnogo več, kot si lahko predstavljava.

Midva sva ugotavljala predvsem, da v človeku obstaja nekaj, kar presega materialni svet in da tisto nekaj lahko imenujemo tudi duša. Ugotavljala sva, kje naj jo iščeva.

Svoboda

***Ljudje si pogosto želimo čim več svobode.
Svobode pa ni v izobilju.***

O Bogu *sva že rekla, da je bitje, ki ni omejeno s časom. Ali to pomeni, da pri Njem čas sploh ne obstaja, da Bog dogodkov ne zaznava tako kot človek?*

Če Bog ne bi bil sposoben dojemati časa, bi bil človek sposoben nečesa, česar Bog ne bi zmogel. Ali iz tega lahko kaj sklepava ?

Seveda. Ker Bog presega človeka, Bog lahko deluje v času vsaj tako dobro kot človek.

Tako je. Bog natanko ve, kdaj je ustvaril vesolje, kdaj je bil vesoljni potop. Celo več; Bog mogoče celo naenkrat vidi dogodke, ki jih mi doživljamo drugega za drugim.

Ali si tudi pri tej domnevi lahko pomagava s primerom?

Seveda; predstavljaj si planinca, ki hodi po Triglavskem pogorju. Ko odide iz Bohinja, vidi strmo skalovje Komarče. V eni uri prispe do Črnega jezera. Ko sedi ob Črnem jezeru vidi jezero, ne vidi pa več Komarče. Pot nadaljuje preko gozda do Dvojnega jezera in koč na sedmerih Triglavskih jezerih. Planinec strmine Komarče vidi v enem času, Črno jezero v drugem, nazadnje pa Dvojno jezero.

Pilot helikopterja, če je helikopter dovolj visoko, vidi pokrajino naenkrat. Pod seboj vidi Komarčo, Črno jezero in Dvojno jezero. Tisto, kar je planinec videl drugo za drugim, vidi pilot naenkrat.

Primer je nazoren, govori pa le o sedanjih dogodkih, to je tistih dogodkih, ki se na različnih mestih dogajajo v tem času. Kako pa Bog vidi preteklost in, mogoče še bolj zanimivo, prihodnost?

Ljudje se preteklosti zavedamo iz preteklih dogodkov. Zamisliva si, da planinec z rdečebelimi krogi označuje planinsko pot. En dogodek je risanje enega rdeče-belega okroglega smerokaza. Planinec bo videl le tisti smerokaz, ob katerem se nahaja, pilot helikopterja pa bo videl, če seveda zelo dobro vidi, vse smerokaze na poti in tudi del poti, ki še ni označen. Iz označene poti bo pilot prepoznal planinčeva pretekla dejanja.

Pilot vidi označbe na poti, ki jo je planinec označil; vidi torej njegova pretekla dejanja. Pilot ne ve, koliko časa bo planinec še nadaljeval z označevanjem poti. Ne vidi njegovih bodočih dejanj. Pilot ne ve, ali se bo planinec ta trenutek odločil in prenehal z označevanjem ali pa bo pot označil do konca.

Kako o tem razmišljaš ti? Ali meniš, da Bog vidi bodoča dejanja?

Babi pravi, da Bog vidi in ve tudi tisto, kar se bo šele zgodilo.

Babi ima prav, pri tem pa morava paziti, da jo bova pravilno razumela. Najlažje bi si predstavljala videnje bodočnosti, če bi kaj podobnega opazila v vsakdanjem življenju.

Ali misliš, da tudi ljudje kdaj vemo, kaj se nam bo v bodočnosti dogodilo? Ali misliš, da bi tudi midva lahko vnaprej poznala kakšna najina bodoča dejanja?

Spomni se, kako smo šli v nedeljo na planino Javornik. Zjutraj smo se planinsko oblekli, pripravili nahrbtnike ter krenili na pot. Sprašujem te: ali smo pred odhodom vedeli, kaj se nam bo na planinarjenju dogajalo?

Kako pa naj bi to vedeli?

V grobem smo vedeli. Vedeli smo, da se bomo z avtom odpeljali do vasice Lom, tam pustili avto ter se nato peš odpravili do kočice na Javorniku. Domnevali smo, da nam bo planšarica pripravila okusne žgance. Vedeli smo, da se bomo proti večeru vrnili domov. Dogodilo se je tako, kot smo načrtovali.

V grobem smo že vedeli. Nismo pa vedeli, da nas bo v gozdu prestrašil bik, nismo vedeli, da nas bo ob povratku presenetila nevihta in še marsičesa nismo vedeli.

Mnogih podrobnosti izleta res nismo vedeli vnaprej, lahko pa ugotoviva nekaj zelo pomembnega: Tudi človek se zaveda bodočih dogodkov. Stvari se nam pogosto dogodijo tako, kot si jih zamislimo. Če se ljudje zavedamo bodočih dejanj, zakaj se jih ne bi zavedal tudi Bog.

Včasih nam gredo stvari drugače, kot si jih zamislimo, zato se ne bi ponašal s tem, kako dobro pozna najine bodoče dogodke. Meni se prepogosto dogaja, da se mi stvari dogodijo ravno obratno, kot sem si jih zamislil.

Dokler si bil majhen, sva o tvojih dejavnostih odločala starša, zato so se ti takrat stvari res dogajale drugače. Ravno, ko si hotel skočiti v lužo, ti je mama to preprečila, tudi skozi okno nisi smel skočiti. Z odraščanjem vse bolj sam odločaš o svojih dejavnostih, zato se dogodki vse bolj dogajajo tako, kot si jih sam zamisliš.

Strinjam se, da potekajo stvari takrat, ko so odvisne od mojih odločitev, bolj skladno z mojim načrtom kot takrat, kadar mi jih določajo drugi.

Bog o vseh pomembnih stvareh odloča sam, zato se mu stvari dogajajo tako, kot si jih zamisli. Naše odločanje pa je omejeno in pogosto moteno z zunanjimi vplivi, zato se naše videnje bodočnosti pogosto razlikuje od tistega, kar se nam zares dogodi.

Kaj pomeni, da o vseh pomembnih dogodkih Bog odloča sam? Ali to pomeni, da prav o vseh stvareh le ne odloča?

Če je Bog dal človeku svobodo, potem čisto o vsem ne odloča sam. O nekaterih stvareh se odloča tudi človek s svojo svobodno voljo.

Ali človekova svobodna volja omejuje Boga pri njegovem odločanju?

Predlagam, da si ogledava naslednja dva primera:

- Če imam jabolko in ti ga dam, ostanem sam brez jabolka.
- Če imam informacijo in ti jo posredujem, bo informacija ostala tudi meni, ne glede, da sem jo posredoval tebi.

Primer informacije je to, da vem, koliko je ura. Če tebi povem, koliko je ura, bom to sam tudi naprej vedel. Informacije lahko posredujemo drugim v neomejenem obsegu, brez nevarnosti, da jih bom sam s tem imel kaj manj. Ugotovitev da slutiti večje blagostanje informacij kot jabolka. Če ti dam jabolko, bom sam ostal brez njega.

Kadar govorimo o medsebojni delitvi svobode in odločanja, je blagostanje ponovno manj obetajoče. Če prepustim neko odločitev tebi, sam o tem ne bom mogel odločati.

Približno tako, kot če bi imel jabolko in bi ga dal meni.

Tako je. Bog ima pri posamezni odločitvi možnost, da sam odloči ali da prepusti odločitev meni. Ne more pa obenem sam odločati in istočasno prepustiti odločitve meni.

Odkar je Bog človeku dal svobodno voljo, se o nekaterih stvareh po božji volji odloča tudi človek. Res je, da človek s svojimi odločitvami ne more ogroziti ali spreminjati ciljev stvarstva, o manj pomembnih stvareh pa kljub temu lahko odloča.

Kako se bodo dogajale stvari, je odvisno od sedanjih in bodočih odločitev. Kolikor bolj so te odločitve moje, toliko bolj sem jaz avtor bodočnosti. Tisti del bodočnosti, kjer sam odločam, ne more biti vnaprej poznan nikomur, kvečjemu meni kot avtorju odločitve.

Babi misli, da Bog v popolnosti pozna vsa bodoča dejanja.

Kadar govorimo o božjih ciljih, se babi ne moti. Bog ljudem in drugim bitjem ni dal toliko svobode in moči odločanja, da bi te odločitve lahko pomembneje vplivale na božje načrte, zato lahko verjameva, da Bog v celoti nadzoruje stvarjenje ter pozna bodoč razvoj stvarstva.

Torej kljub vsemu obstajajo nekatere stvari, ki jih tudi Bog ne pozna vnaprej?

Če bi Bog ljudem lahko delil svobodo brez lastnega odrekanja, bi bil razočaran nad tem, kako omejeno svobodo mi daje. Po drugi strani za Boga ne bi bila nobena velikodušnost v dajanju nečesa, kar ima v izobilju. Božja dobrota in velikodušnost se odraža v tem, da daje nekaj svojega in se s tem nečemu odreka. Bog želi ustvarjalnega človeka, zato mu podarja del lastne svobode ter s tem del sebe. Cena za to pa je božje odrekanje vnaprejšnjemu poznavanju nekaterih človekovih dejanj.

Ali Bog ne more dati človeku svobode na ta način, da obrani sposobnost vnaprejšnjega videnja njegovih dejanj?

Bog je dosleden. Karkoli daje, daje dosledno.

Danes se v avtomobilu nisem pripel, kar je opazil tudi policist. Naivno bi bilo razmišljanje, da je Bog že pred milijoni let vedel, da se danes v naglici ne bom pripel.

Bogu je verjetno tvoje privezovanje v avtomobilu zares nepomembno. Skoraj smešno bi bilo, če bi se Bog pred davnimi časi ukvarjal s temi nepomembnimi stvarmi. Bolj

pomembno je vprašanje, ali je Bog že stoletja vnaprej do potankosti vedel, kako bo Prešeren napisal Zdravljico in kako bo ta pesem postala naša himna.

Če bi bila Zdravljica Bogu v potankosti poznana že vnaprej, potem Prešeren ne bi bil ustvarjalec, ampak zelo natančno vnaprej programiran robot, ki bi v točno programiranem času napisal že vnaprej do potankosti Bogu znano pesem.

Pravzaprav ne vidim smisla takšne svobode, kjer bi bila vsaka moja odločitev že vnaprej znana in s tem vnaprej odločena. To pomeni, da bi bila moja življenjska pot že vnaprej do potankosti načrtovana. Takšno razmišljanje bi postavilo pod vprašanje resničnost moje svobode, mojega svobodnega odločanja, smisel moje ustvarjalnosti ter smisel mojega truda in stremjenja po boljšem.

Resnična svoboda pri odločitvi je samo takšna, ko je odločitev do trenutka odločitve vsem neznana.

Mogoče pa Bog tako kvalitetno pozna vse stvarstvo in ljudi, da zna za vsakega človeka vnaprej predvideti, kako se bo v vsakem trenutku odločil.

Če Bog zna natančno predvideti naše odločitve, pri tem sploh ni pomembno, na kakšen način jih predvideva, naša dejanja niso svobodna, ampak so nam na neznan način vnaprej programirana.

Če bi Bog naše usode poznal vnaprej, bi Bog lahko povedal tudi takšno zgodbo: "To, kar je počel Hitler, še ni nič v primerjavi s tem, kar se bo šele zgodilo. Čez tristo let bom vdahnil življenje človeku, ki bo povzročil še večje zločine nad človeštvom, zato bom tega človeka še huje kaznoval." Kot vidiš, naju razmišljanje o božjem poznavanju posameznih usod pripelje do nesmislov.

Spoznanje, da se Bog odreka vnaprejšnjemu vedenju nekaterih stvari, je tako presenetljivo, da bi nam Bog to lahko jasneje povedal, mogoče sporočil kar v Svetem pismu.

Se strinjam. Vzemi Sveto pismo in preveriva, če o tem kaj piše. Odpri prvo Mojzesovo knjigo in preberi, kaj se je dogodilo, ko sta Eva in Adam kradla jabolka.

Berem: »...Gospod Bog je poklical Adama in mu rekel: Kje si? Odgovoril je: Tvoj glas sem slišal v vrtu; zbal sem se, ker sem nag, in sem se skril. Pa je rekel: Kdo ti je povedal, da si nag? Ali si mar jedel od drevesa, od katerega sem ti prepovedal jesti?..«

Dovolj bo. Osredotočiva se na zadnji stavek. Kaj nama v zadnjem stavku Bog sporoča? Ali je Bog vedel, ko se je Adam pojavil pred njim, da sta z Evo jemala jabolka?

Res je, na tem mestu nas Sveto pismo zelo jasno opozarja, da Bog časa Evine in Adamove pregrehe ni vnaprej poznal, kljub temu pa mislim, da Sveto pismo z božjo nevednostjo tu pretirava.

Ko sva razmišljala, kako bova brala Sveto pismo, sva dovolila, da nama Sveto pismo dejstva razlaga preprosto, z lahko razumljivimi človeškimi pojmi iz vsakodnevnega življenja, da nama s takim načinom sporočanja določena dejstva lahko poudari ali omili. Odločila pa sva se, da ne glede na način sporočanja, osnovnega pomena sporočila ne bova niti spregledala, niti spreminjala pomena. Možno je, da je Bog pretiral s tem svetopisemskim sporočilom o svoji nevednosti, s čimer je še bolj prepričljiv v svojem sporočilu, da Evine odločitve ni vnaprej poznal.

Če Bog pravi, da nam daje svobodno voljo, sem prepričan, da nam jo res daje. Pošilja nas na razpotja, kjer se odločamo po naši volji. Zavedam se, da je za ustvarjalnost nujna svoboda in verjamem, da svobodo imamo. Če nekoga nagradiš s srečo ali kaznuješ, to lahko napraviš le za dejanja, ki jih je napravil svobodno.

Res je. Še mnogo takšnih primerov bi lahko našla, ki govorijo v prid naši svobodi pri odločanju. Le enega naj ti še navedem. Včasih pravimo, da se Bog veseli ali žalosti naših dejanj, kar pomeni, da ga na nek način presenečajo. Kako naj bi se jih veselil ali žalostil, če mu je že vnaprej vse popolnoma jasno.

Tudi vse najine razprave o ustvarjalnosti temeljijo na resnični svobodi. Dvom o svobodni volji in našem resničnem odločanju bi pomenil vprašanje smiselnosti vsega najinega dosedanjega razmišljanja.

Zakaj *babici* žadostuje prepričanje, da Bog vnaprej ve vse ?

Bog načrtuje in ustvarja stvarstvo, zato Bog pozna bodoče faze stvarstva. To, da Bog veliko ve o bodočnosti, pa ne smemo posploševati v trditev, da ve vse. Z dajanjem svobode, si Bog na manj pomembnih področjih omejuje vedenje o bodočnosti, seveda do takšne mere, da to ne ogroža božjih načrtov in ciljev. Kadar stvari posplošujemo, torej ni narobe, če rečemo, da Bog ve vse pomembno.

Svobodo spoznavam vse jasneje. Ugotavljam, da je svoboda le ena, ki si jo moramo deliti.

Tako je. Tisto, o čemer odločim jaz, ne more odločiti nihče drug. Tisto, o čemer se odloči nekdo drug, o tem se ne morem odločati jaz.

Svobodo oziroma odločanje si delita Bog in človek, pa tudi ljudje si jo moramo medsebojno deliti. Domnevam, da naše stremljenje ne sme biti usmerjeno v prilaščanje čim večje svobode ampak v njeno pravično delitev.

Res je. Bog odstopa del svobode ljudem, ljudje pa si jo pogosto krivično delimo. Oblastniki si pogosto prisvojijo prevelik del svobode in le malo svobode prepuščajo ljudstvu. Sicer pa smo si ljudje podobni in marsikdo od nas bi si jo vzel preveč, če bi mu to uspelo.

Preveč svobode si ne smemo prilaščati, najbrž pa je tudi ne smemo odklanjati, kajti svoboda je osnova in motor naše ustvarjalnosti.

Res je. Svobodo lahko tudi zapravimo tako, da namesto nas odločajo drugi. Kadar je neka odločitev naložena nam, se odločanju ne moremo izogniti, kajti če se ne odločimo, se ena od možnosti dogodi tako ali tako. Izogibanje odločanju ima ravno tako slabe posledice kot prilaščanje prevelike svobode.

Odločitve *se* dogajajo v času. Če pomislim, se vsaka odločitev dogodi v točno določenem trenutku. Za Boga pravimo, da obstaja izven časa. Kako sovпада časovnost odločanja z obstojem Boga izven časa?

Bog je ustvaril živali, človeka, vesolje, ki imajo svoje rojstvo, rast, zrelost, starost in umiranje, kar pomeni časovno odvisnost. Božja dejanja in stvari so torej časovno odvisna. Časovna odvisnost ne velja le za Boga samega. Po zapisih iz Svetega pisma Bog ni nastal, se s časom ne spreminja in tudi nima svojega konca. Bog je enak v vsakem

trenutku opazovanja - v preteklosti, sedanjosti in prihodnosti, podobno, kot sva ugotovila za logiko.

Ali to, da Boga vidimo enkrat trpečega na križu, drugič pri zadnji večerji, ne predstavljajo časovne odvisnosti Boga?

Rekla sva, da so božja dejanja časovno opredeljena in s tem časovno odvisna. Le božje lastnosti so časovno neodvisne.

Oglejva si na primeru mizarja. Mizar izdeluje pohištvo. Žaganje, oblanje, .. so mizarjeva dejanja. Mizar ima rjave oči, temne lase, ..; to pa so njegove lastnosti. Opaziva lahko, da so mizarjeva dejanja časovno pestra. Vsakič, kadar ga pogledamo, opazimo, da dela nekaj drugega.

Če predpostaviva, da se mizar ne stara, potem so njegove lastnosti časovno neodvisne. Kadar ga pogledamo, ima enake oči, enake lase in enako postavo.

Ali to pomeni, da nihče, niti Bog sam, ne more spremeniti nobene od svojih lastnosti?

Če bi Bog sebi spremenil le eno samo lastnost, bi bile Božje lastnosti časovno odvisne, ker bi se s časom spremenile. Le ena ugotovljena sprememba bi pomenila, da Bog ne obstaja izven časa. Bivanje Boga izven časa pa si razlagam tako, da niti Bog sam ne more spreminjati svojih lastnosti.

Ali sva na ta način našla nekaj, česar Bog ni zmožen napraviti? Kako to sovпада z božjo vsemogočnostjo?

Pred leti sem bil priča gostilniškemu prikazovanju božje nevsemogočnosti. Krilatica se je glasila: »Ali Bog lahko napravi tako veliko skalo, da je ne more dvigniti?« Samo vprašanje je nelogično in ne bi zaslužilo omembe, če ne bi toliko ljudi ob vprašanju ostalo brez odgovora.

Saj res, ali je Bog tega zmožen?

Prva past je v tem, da se ljudje pogosto sprašujejo podobno kot ti. Problem moramo reševati že pri samem vprašanju. Ko se poglobimo v vprašanje, vidimo, da je nesmisel že v samem vprašanju. Nesmisel je postavljen tako, da poslušalcu ponuja nesmiseln odgovor.

Podobno nesmiselno vprašanje bi bilo: Ali znaš pravilno pomnožiti dva krat dva tako, da vsakič dobiš drugačen rezultat? Kadarkoli pomnožiš dva krat dva, dobiš rezultat štiri. Tistega, ki ne zna množiti tako, da bo rezultat vsakič drugačen, seveda ne moremo obdolžiti, da ne zna poštevanke. Na nesmiselna vprašanja ne moremo pričakovati smiselnih odgovorov. Če želiva iskati smiselne odgovore, morava postaviti smiselna vprašanja in predpostavke.

Res je; na paradoksalna vprašanja ni smiselno iskati smiselnih odgovorov. Kljub temu me zanima, temelječ na smiselnih predpostavkah, ali je Bog vsemogočen?

Da bi bil dovolj jasen, na tvoje vprašanje ne želim odgovoriti z da ali ne. Zakaj ne želim odgovoriti neposredno, boš spoznal iz naslednjega podobnega vprašanja. Če te vprašam, ali lahko prideš na tisoč metrov visok hrib, bo tvoj odgovor: Z nekaj napora vsekakor. Če te vprašam, ali lahko prideš v eni minuti, pa bo odgovor negativen.

Kot sva brala v Svetem pismu, Bog ni udaril s čarobno paličico in se čudil, kako je nastalo vesolje. Bog je vesolje ustvarjal šest "vesoljskih" dni tako, da je vsak del vesolja rezultat njegovih zamisli. Ob predpostavki, da Bog vesolja ni ustvaril brez napora, pomeni, da je božja vsemogočnost v tem, da Bog vse doseže postopoma z načrtovanjem, izvajanjem in kontroliranjem.

Ali to pomeni, da neke omejitve obstajajo tudi pri Bogu?

Isto vprašanje bi se dalo drugače zastaviti in sicer: Ali je Bog popolnoma svobodno bitje? Temu vprašanju pa bi sledila tudi naslednja vprašanja: Kaj pa je popolna svoboda? Kje bi lahko bile meje svobode? Predlagam, da poskušaš opisati največjo možno svobodo, ki si jo lahko predstavljaš.

"Mizica pogrni se", bi bil primer popolne svobode. Karkoli bi si poželet, bi se znašlo na mizici, brez omejitev.

Odličen primer. Zakaj misliš, da je to popolna svoboda?

Zato, ker si popolnoma svoboden v izbiri živil. Katerokoli živilo si zamisliš, se pojavi na čarobni mizici. Še več, svoboden si pri izbiri, kako hitro naj se živilo pojavi na čarobni mizici. Rečeš takoj in zeleno živilo je že na mizici. Pravzaprav ni ničesar, kar bi človeka omejevalo.

Za najin miselni poizkus imaš preveč skromne želje po svobodi. Zakaj si ne bi zaželel, da se vsa živila pojavijo v obliki atomov, nevezanih v molekule. Še več si lahko zaželiva. Atomom naj se preuredijo atomska jedra tako, da bodo vsi imeli po osem protonov, osem nevtronov ter šestnajst elektronov.

Na ta način bi dobila le atome kisika. To je pa tisto, kar je že sedaj na mizi in okoli nje. Če natanko pomislim, nama takšna čarobna mizica že deluje.

Iz tega lahko ugotoviva, da vsaka svoboda ni ustvarjalna. Ustvarjalna svoboda je usmerjena in s tem omejena.

Orkester je uspešen takrat, ko je usklajen. V kolikor bi glasbenikom v orkestru dali popolno svobodo in bi vsak igral svojo melodijo, si ne znam zamisliti, kaj bi se dogajalo v dvorani med poslušalstvom. V nobenem primeru ne bi mogla pričakovati usklajene glasbe.

Če ocenjujemo božjo svobodo, ni njena veličina v popolni svobodi, ki običajno prinaša kaos in nered, ampak v usmerjeni svobodi, takšni, ki omogoča maksimalno ustvarjalnost. Božja veličina je torej v ustvarjalnosti usmerjeni svobodi.

Lahko bi rekla, da je ustvarjalnost odvisna od svobode in da je največja pri določeni stopnji svobode. Ob preveliki svobodi se začne anarhija in ustvarjalnost se zmanjša. Premajhna svoboda pa tudi omejuje ustvarjalnost.

Tako je. Največjo ustvarjalnost dosežemo pri ravno pravi stopnji svobode. Če bi na košarkaški tekmi vsak lahko počel, kar bi hotel, ne bi bilo uspeha. Ravno tako ne bi bilo uspeha, če posamezen napadalec ne bi bil dovolj svoboden pri izvedbi napada.

Ustvarjalnost je torej kot vrh gore, preko katere vodi pot. Ko prispemo na vrh, se ne moremo več vzpenjati. V katerokoli smer z vrha se odpravimo, vedno se spuščamo.

Tudi pri ustvarjalnosti je podobno. Ko glede na stopnjo svobode dosežemo največjo stopnjo ustvarjalnosti, večanje ali zmanjševanje stopnje svobode le zmanjšuje ustvarjalnost.

To pa obenem pomeni, da ustvarjalnost ne more biti neskončna, ampak je vedno končna.

Povezava med stopnjo svobode in ustvarjalnostjo tu na Zemlji mi je jasna. Ali misliš, da ta pravila veljajo tudi za Stvarnika?

Pomisli, kako je Bog ustvarjal vesolje. Ali je udaril s čarobno palico in bilo je vesolje ali pa ga je ustvarjal sedem vesoljskih dni?

Tukaj ni dvoma. Vesolje ni nastalo po načinu »čira čara«.

Tako je. Ravno omejena ustvarjalnost daje Bogu njegovo veličino. Kakšne zasluge bi imel Bog ob neskončni ustvarjalnosti in neskončni svobodi? Če bi le udaril s čarobno palico, bi nastalo vesolje. Če ne bi bil zadovoljen, bi udaril še enkrat in vesolje bi izginilo. Takšno početje bi bilo prej otročje in smešno, kot vredno zapisovanja v Svetem pismu. To, da si je Bog zamislil vsak naravni zakon ob tudi Bogu omejeni ustvarjalnosti, delovanje naravnih zakonov uskladil, sproti preverjal stvarjenje in na koncu prišel do čudovitega rezultata, mu daje pravo veličino. V mojem videnju je takšen Bog, ki je z razumom, trudom in postopnim delom ustvaril vesolje, mnogo "večji", kot bi bil Bog, čarovnik, s čarobno palico.

Mogoče *pa so se Bogu nekatere stvari pri stvarjenju vesolja dogodile same od sebe. Če stvari na Zemlji nastanejo same od sebe, zakaj ne bi same nastale tudi Bogu?*

Sodelovanje Boga z nami si pogosto predstavljamo tako, kot da se stvari na Zemlji dogajajo same od sebe. Bog je človeku dajal hrano, ko človek še ni znal kmetovati tako, da je človek hrano preprosto našel v naravi. Ustvarjalnost je človeku pomagala, da se je naučil kmetovati. Od takrat naprej pridelujeta hrano Bog in človek v sodelovanju. Človek se odloči, kje in kdaj bo posejal pšenico, Bog poskrbi za kaljenje, rast in dozorevanje pšenice preko naravnih zakonov. Tudi ustvarjanje novih človeških življenj poteka na tak način.

Ocene o tem, kolikšen je človekov delež pri spočetju, so zelo različne. Nekateri starši menijo, da so kar sami naredili otroka.

Celotno človeštvo zaenkrat ne zna narediti niti navadne muhe, takšne, ki jo včasih kar mimogrede ubijemo. Poglejmo, kako čudovite lastnosti ima navadna muha! Hodi, leta, se brani pred napadalci, zna najti hrano in rojeva nove muhe.

V človekovem ustvarjalnem izrazoslovju bi se to glasilo takole: muha je helikopter, velik nekaj milimetrov, ki zna leteti, zna sam(a) proizvajati gorivo in si ga točiti, ima radarski sistem za protiobrambo ter je obenem tovarna za proizvodnjo novih helikopterjev.

Opisan helikopter je še vedno neprimerno preprostejša naprava od muhe, človek pa ga še dolgo ne bo sposoben napraviti. Na področju živih bitij je človek zaenkrat le opazovalec božje veličine.

Človek na področju genetike dosega vidne rezultate. Poleg umetnih oploditev zna človek sprožiti proces rojevanja enakih ljudi iz istega kromosomskega sistema.

Ugotovila sva, da je ustvarjalnost človeku omogočila, da je pri pridelovanju hrane pričel sodelovati z Bogom. Vse večje sodelovanje človeka pri ustvarjanju lahko pričakujemo tudi v prihodnje. Iz Svetega pisma pa vemo, da bo Bog sodeloval z nami le, dokler bo to sodelovanje skladno z božjimi načrti. Če ne bo, bo Bog sodelovanje prekinil, tako kot ga je v Babilonu.

Vrniva se še na področje božje vsemogočnosti. Nisem še zadovoljen z odgovorom, zakaj Bog sebe ne more spremeniti?

Na vprašanje bova odgovorila v dveh korakih. Najprej bova tvoje vprašanje preoblikovala v naslednjo obliko: Ali je časovno neodvisen Bog lahko hkrati časovno odvisen? Tako preoblikovano vprašanje pomeni isto, le na drug način sva vprašala. Če dobro prisluhneš vprašanju, opaziš, da je prvo vprašanje negacija drugega, saj je Bog lahko le eno ali drugo, ne pa oboje hkrati.

Napeljuješ na to, da je že v samem vprašanju protislovje. Potem pa posplošiva najino vprašanje in se vprašajva: Ali Bog lahko napravi nelogično, protislovno dejanje?

Takole sklepajva: Popolna svoboda je popoln nered, kjer je vse možno, celo logično in nelogično hkrati. Vsaka stvar, ki ni popoln nered, ki jo je možno opisati in ima neke stalne lastnosti, je nekaj določenega, na nek način omejenega, kjer ni vse možno. To pa pomeni, da vsaka urejenost zmanjšuje svobodo.

Oglejva si primer. Ko je arhitekt Cankarjevega doma začel projektirati to zgradbo, je bil svoboden pri izbiri števila dvoran, velikosti dvoran, njihove namembnosti ter še v marsičem. Ko je zaključil projekt so bile dvorane določene in znane in bile so takšne, za kakršne se je arhitekt odločil. Svobodo je zamenjala stvaritev, ki jo imenujemo Cankarjev dom.

Kot vidiš, sta svoboda in stvarstvo povezana. Vsaka stvaritev zmanjšuje svobodo. Ta povezava velja tudi pri Bogu. Tisto kar Bog ustvari, je takšno kot je in ne drugačno.

Bog sam predstavlja urejenost. Ali Bog sebi s svojo urejenostjo zmanjšuje lastno svobodo tako, da se ne more spremeniti?

Nekatere vrednote, omenjala sva logiko, niso bile ustvarjene. Tiste vrednote, ki so večne, sva midva imenovala Bog. Odnos med svobodo in urejenostjo najbrž velja tudi za Boga. Iz tega lahko logično sklepava, da nelogičnih dejanj najbrž ni zmožen niti Bog.

Zakaj najbrž. Zakaj o tem nisi prepričan?

Zato, ker logike s pomočjo logike same ne moreva dokazovati.

Dvom o logičnosti logike same bi bil tako rušilen in uničevalen za celotno stvarstvo; celo za Boga samega, da brez velike nevarnosti lahko zaupava, da logika je in da deluje izven časa. Logika je navsezadnje osnovni mehanizem usmerjanja stvarstva.

Vse najine dosedanje razprave sva gradila izključno na logičnih sklepanjih in povezavah. Med vsemi razmišljanji sva Bogu ves čas pripisovala le logična dejanja. Če bi midva dvomila o logiki, bi bil navsezadnje nesmiseln ves najin pogovor, ki vseskozi temelji predvsem na logiki.

Prav je, da široko in vsestransko razmišljava o svobodi in logiki. Seveda pa bo to razmišljanje koristno le, če nama bo dalo usmeritve, kako naj se midva obnašava danes in tukaj, da bo najino početje smiselno.

V najinem dosedanjem pogovoru me je presenetilo dejstvo, da je svoboda omejena in je ni v izobilju, zato moramo z njo gospodarno ravnati.

Tudi denarja običajno nimamo v izobilju, zato moramo tudi z njim gospodarno ravnati. Ravnanje z denarjem nam običajno še kar uspeva, o ravnanju s svobodo pa imamo pogosto večje težave.

Stvar se zdi dokaj preprosta. Vsakdo si želi čim več svobode. Nihče se ji najbrž ne bi hotel odreči, niti je izgubiti.

Tvoje ugotovitve veljajo tako za svobodo kot za denar. Tudi denarja si želimo čim več. Denar pa si lahko pridobimo na pošten način ali neupravičeno na račun drugega.

Podobno je možno razmišljati tudi pri svobodi. Svobodo si lahko pridobimo na pravičen, lahko pa tudi na nepravičen način. Primeri neupravičenega prilaščanja svobode se ponavadi dogajajo s strani nekoga, ki ima moč in oblast. Kot primere neupravičenega kratenja svobode sva omenjala totalitarne družbene sisteme.

Ker nimava moči in oblasti, midva najbrž nimava velikih možnosti kratenja svobode.

Grobega kratenja svobode res nikomur ne povzročava, spomni pa se, da tudi v okviru naše družine stalno trgujemo s svobodo. Ko se v nedeljskem jutru zbudimo, imamo veliko možnosti, kaj bi lahko počeli. Ti predlagaš, da bi se šli kopat; kar na morje. Sestra predlaga izlet v Bohinj, kjer se bo srečala s svojimi prijateljicami, ki tam taborijo. Midva z mami imava tretji predlog.

Svobodni smo, dokler se ne odločimo in nekam odidemo. Odločitev pa pomeni, da smo del svobode unovčili. Kot vidiš moramo s svobodo ravnati preudarno.

Unovčiti svobodo!? Vidim, da skušaš svobodo res pojmovati podobno kot denar.

Svobodo unovčujemo tudi takrat, ko smo sami in nismo vezani na nikogar. Razmisliiva, kaj boš počel danes popoldan. si popolnoma svoboden v tem, da greš lahko igrat košarko, pomagat babici urejati drvarnico, da se greš kopat ali kaj drugega. Svoboden si le do takrat, dokler se ne boš odločil, kaj boš delal. Po tvoji odločitvi, je dejavnost tvojega popoldneva določena, če se seveda ne premisliš. Odločil si se na primer, da boš odšel igrat košarko in s tem si unovčil del svobode.

Prav vztrajen si pri uporabi besede "unovčil"?

Zato, ker si svobodo res unovčil. Če boš igral košarko, istočasno najbrž ne boš pomagal babici zlagati drv, niti odšel na kopaljšče. Stvar je zelo podobna denarju. Ko si nek denar namenil nakupu neke knjige, tega denarja ne moreš nameniti plačilu avtobusne vozovnice.

Preudarnost pri odločanju, kar bi bil boljši izraz za tisto, kar ti imenuješ unovčevanje svobode, se mi zdi smiselno. Še vedno pa se mi ne zdi tako pomembno, da bi temu morala posvečati toliko pozornosti.

Poigravja se še malo s primerjavo med svobodo in denarjem. Nekaterim ljudem je tako vseč, da prihajajo do denarja, da ga na noben način ne želijo izgubiti. Shranjujejo ga v nogavico in tudi za najnujnejše stvari ga ne vzamejo iz nje. Skopuhi kljub denarju živijo v hudem pomanjkanju in uboštvi. Denar običajno ne ostane niti dedičem, ker njegovo vrednost izniči inflacija ali ga celo požrejo miši.

Nekaj podobnega se lahko dogodi tudi z našo svobodo. Tudi svoboda je pokvarljiva, in če je pravi čas ne uporabimo, od nje ne bomo imeli ničesar.

Ko se zbudiš v nedeljsko jutro, imaš nešteto možnosti, kaj bi lahko ta dan delal; lahko bi rekel, da imaš brezmejno svobodo. Nekateri so tako navdušeni nad svojo svobodo, da se ne odločijo in cel dan preživijo v zadovoljstvu nad svojo svobodo. Konec dneva seveda razočarani ugotovijo, da jim je dan nekoristno minil v sanjarjenju, kaj vse bi lahko delali.

Če te prav razumem, imamo svobodo zato, da jo tudi v celoti izkoristimo.

Tako je. Svobodo imamo zato, da nam omogoča dosegati vsemogoče ustvarjalne cilje. To pa pomeni, da se moramo pravočasno in odločno odločati. Tisti, ki cele dneve preživi doma na kavču v samozadovoljstvu nad svojo svobodo, je podoben skopuhu. Življenje bo šlo mimo njega, tako kot gre mimo skopuha.

Ali nimaš občutka, da tudi midva sedaj, ko tukaj v brezdelju počivava v prijetni senci, kradeva Bogu čas in tudi midva premalo izkoriščava svobodo, ki nama je dana? Ali nisva podobna skopuhu?

Mogoče bi za najino lenarjenje lahko našel izgovor, vendar ga nočem iskati. Raje se vprašajva, kako imava izpolnjen najin popoldanski čas, kaj bova ustvarjala jutri. Če ugotoviva, da bo najin popoldan minil v brezcilju, če bo v brezcilju minil jutrišnji dan, potem nisva vredna svobode, ki nama je naklonjena.

Dostojanstvo

Čeprav domnevamo, da smo ljudje medsebojno neodvisni, smo v resnici usodno medsebojno povezani z duhovnimi vezmi.

Svoboda je torej omejena; ni je v izobilju. To pomeni, da si jo moramo med seboj pravično deliti, če hočemo biti ustvarjalni. Oblastnike si obsodil, da si jemljejo preveč svobode na račun ljudstva. Ali to ne zmanjšuje ustvarjalnosti?

Dobri oblastniki so tisti, ki si ne jemljejo preveč pravic in z družbeno ureditvijo prispevajo k primerni svobodi vseh ljudi. Demokratični politični sistemi bolj pravično porazdelijo svoboščine med ljudi kot totalitarni sistemi, ki po pravilu propadajo v uboštvo, predvsem zaradi neustvarjalnosti.

Škoda, da Bog tudi za porazdelitev svobode ni postavil nekih podobnih mehanizmov, kot je sreča mehanizem nagrajevanja za ustvarjalnost. Če bi Bog postavil mehanizem za pravično porazdelitev svobode, ljudje ne bi bili na milost in nemilost odvisni od oblastnikov.

Bog ničesar ne prepušča naključju. Tudi za porazdelitev svobode je postavljen mehanizem. Imenujemo ga dostojanstvo.

Pomisli, kakšno bi bilo življenje brez dostojanstva. Ljudje bi si brez slabega občutka ali občutka krivde stvari pulili iz rok, se prerivali, si kradli in lagali.

Kaj je pravzaprav dostojanstvo?

Ljudje si s svojimi dejanji v zavestih drugih ljudi gradimo podobo o sebi. Vsak si želi, da bi drugi o njem imeli čim boljše mnenje. Pri tem ni pomembno, ali so tisti, na katere želimo napraviti dober vtis naši prijatelji ali neznanci, ki jih prvič vidimo.

Kadar se nam nekaj ne posreči in nas vidijo drugi kot nesposobne, smešne, »štoraste«, »zabite«, je to grozen občutek.

Tega so se zavedali tudi med vojno, zato so to človekovo občutljivost izkoriščali za izživljanje nad nasprotniki.

Nacistična taborišča so bila usmerjena na uničevanje dostojanstva ujetnikov. Če natanko pomislim, so jih na ta način res najbolj prizadeli.

V tem primeru je šlo za namerno uničevanje dostojanstva zapornikov, kar je zločinsko dejanje. V splošnem je osnovno človekovo dostojanstvo naša pravica, ki je nimamo pravice nikomur kratiti.

Če *odmisliva te ekstremne primere kršenja dostojanstva, tudi v vsakodnevem življenju opažam velike razlike v dostojanstvu med ljudmi.*

Sosed Evgenij se v bifeju vsak dan napije. Ko se po pijančevanju vrača domov, celo pot preklinja ter ozmerja vsakega mimoidočega ne glede na to, ali ga pozna ali ne. Prav veliko dostojanstva ne izraža.

Moj sošolec Miha pa je razumevajoč in vedno pripravljen priskočiti na pomoč. Sošolci mu priznavamo veliko dostojanstenost.

Sam si opazil, da so naše pravice in svoboščine bolj pravično porazdeljene med ljudmi takrat, kadar so ljudje dostojanstveni. Če bi vsi ljudje izgubili občutek za dostojnost in živeli podobno kot Evgenij, bi bili ljudje deležni klavrnega dela svoboščin.

Kako pa je z dostojanstvom, če se srečata Evgenij in Miha? Kaj lahko pričakujemo takrat, ko so skupaj dostojni in nedostojni ljudje?

Če se Miha pojavi v družbi nedostojnih ljudi, mu dostojanstvo ne pomaga veliko. Dostojanstvo ni le stvar enega, ampak družbe, v kateri se nahajamo, to je odnosov med ljudmi. Dostojanstvo mora nekdo opaziti.

To je pa težje, kot biti ustvarjalen in biti s srečo nagrajen za svojo ustvarjalnost. Pri ustvarjalnosti lahko delaš sam in si tudi sam nagrajen s srečo. Za večanje lastnega dostojanstva pa moramo med ljudi in se izkazati med njimi.

Da je stvar še težja, morava ugotoviti, da niti nimamo izbire ali iti med ljudi in si graditi dostojanstvo ali se odreči dostojanstvu in se predati samoti. Dostojanstvo je človeku vgrajeno in je ena najmočnejših človeških potreb. Ljudje smo pripravljeni biti lačni, zaspani, nesrečni, žalostni, nismo pa pripravljeni izgubiti dostojanstva.

Dostojanstvo je torej neke vrste duhovno lepilo, ki ljudi zlepi v družbo.

Videti je tako, kot da človek sploh ni kompletan človek, kadar se izolira od soljudi. Človek se je sposoben razživeti in v celoti doživljati življenje le v družbi.

Če te prav razumem, je nesmisel iskati srečo v lastnem jazju. Sreča je torej le v moji povezanosti z drugimi ljudmi.

In *ti domnevaš, da so vezi med ljudmi v obliki dostojanstva le zaradi pravične delitve svobode?*

Smiselna delitev svobode med ljudmi in dostojanstvo sta nujna za usklajeno ustvarjalno delovanje skupin ljudi.

Tudi meni se zdi uspešnost in ustvarjalnost v družbi zelo pomena. Pomisli; vseh pomembnih uspehov se veselimo v družbi prijateljev. V družbi prijateljev slavimo poroke, rojstne dneve, uspehe v šoli. Čemu vse to, če bi bila le moja oseba ustvarjalnost zadosten ključ do moje sreče?

Tako je. Za srečo mora biti sočasno izpolnjenih več pogojev. Biti moramo ustvarjalni, te ustvarjalnosti se moramo zavedati sami, obenem pa morajo našo ustvarjalnost opaziti in nam jo priznati tudi drugi.

Na košarkaških tekmah se jaz in moji prijatelji trudimo biti uspešni zato, da bi nam drugi priznali naše uspehe, z eno besedo, hočemo biti opazni.

Tako je. Biti dostojanstven in opažen v družbi je želja vsakogar. Pri nekaterih ljudeh je ta želja tako močno izražena, da prehaja razumne meje, zato izraz ambicioznost, ki označuje željo po uveljavljanju, včasih dobiva negativen prizvok.

Ali je naš košarkaški klub ambiciozen? Ali je torej želja po uveljavljanju nekaj pozitivnega ali nekaj negativnega?

Napraviva miselni poskus in ugotoviva vlogo želje po pomembnosti. Predstavlja si, da si izumil nekaj izjemnega, nekaj takega, o čemer tvoji prijatelji sanjajo celo življenje, da bi se jim posrečilo. Imaš pa smolo, da tega ne moreš nikomur povedati, ker si izoliran od vseh ljudi.

Tak občutek bi bil resnično neprijeten. Kadar se mi dogodi kaj posebnega, komaj čakam, da srečam sošolce in jim razložim, kaj se mi je zgodilo.

Ljudje stalno živimo v družbi, zato se posledic osame v celoti niti ne zavedamo.

Zamisli si, da je vaše moštvo v košarki premagalo vašega najhujšega nasprotnika. Kako bi se počutil, če za ta vaš uspeh ne bi nihče izvedel.

Po tekmi nas najbolj osrečuje misel na to, kako bomo o svojih uspehah lahko govorili s prijatelji in znanci. Pravo srečo prinaša srečevanje prijateljev in kramljanje z njimi o našem uspehu.

Temu bi lahko rekla, da pravo srečo ljudem prinaša doseganje uspehov v družbi. Tudi motivacija za ustvarjalnost je neprimerno večja, kadar delamo v skupini; mnogo večja kot takrat, kadar delamo sami. Vašemu klubu torej uspehov ni potrebno skrivati, niti ni potrebna skromnost pri izkazovanju vaših uspehov.

V času študija sem se pogosto že med počitnicami zavedel, da me prihodnje leto čaka težek izpit, zato sem sklenil, da bom vnaprej med počitnicami obdelal učno snov. Učne snovi med počitnicami seveda nisem obdelal, ker nisem imel nobene volje za učenje. Takoj ko sem se znašel v vrvežu sošolcev, ko je med nami nastala tekmovalnost, ko se je približal izpit, pa sem učno snov obdelal zavzeto in hitro.

Ugotavljam, da sem v osami neuspešen, zato za svojo uspešnost na kateremkoli področju rabim povezovanje v skupine in tekmovanje v skupinah.

Iz tega lahko sklepava, da je povezovanje ljudi v skupine in tekmovalnost v skupinah ne le zaželeno, ampak celo nujna.

Pomisli na glasbenike, likovnike in druge umetnike. Čim bolj ustvarjalno je okolje, tem bolj je izražena želja po izkazovanju ustvarjalnosti in prav je tako. Primer izkazovanja njihove ustvarjalnosti so likovne razstave, koncerti in druge oblike umetniškega ustvarjanja.

Ljudje ustvarjamo zase in za druge in prav je, da drugim naše ustvarjalne dosežke pokažemo. Ali si lahko zamisliš vrhunškega glasbenika, ki bi napisal vrhunsko glasbeno delo ter ga izvajal le sebi in ga nikomur ne bi predstavil?

Izkazovanje ustvarjalnih dosežkov (koncerti, razstave) avtorjem običajno pomeni njihov življenjski cilj. Domnevam, da človek šele med ljudmi resnično doživlja svoje stvaritve.

Če dobro pomislim, so se mi vsi veseli in pomembni dogodki dogodili v družbi. Ne spomnim se, da bi bil kdaj posebno srečen v samoti.

Strinjam se. Vendar pa morava samoto pravilno razumeti. Kadar v samoti premišljujemo o ljubljeni osebi ali o uspehih košarkarske ekipe, nismo sami. V mislih smo povezani s prijatelji in takšna »samota« v duhovnem smislu sploh ni samota. V duhu povezani s prijatelji smo v družbi, le na drug način, zato je taka "samota" pogosto tudi prijetna.

Ubijajoča je samota, kadar smo sami tudi v duhu, mogoče celo sprti z ljudmi in polni sovraštva do soljudi.

Medsebojne *povezave med ljudmi verjetno ne nastanejo kar same od sebe le na osnovi potrebe po dostojanstvu. Verjetno se moram potruditi in ustvariti pogoje za vzpostavitev kvalitetnih medsebojnih povezav. Verjetno obstajajo kakšna pravila medsebojnega obnašanja.*

Obstajajo. Ta pravila so tako pomembna, da jih spoštuje religiozni in nereligiozni svet. Imenujemo jih morala.

Kako moralen naj bo človek in kdaj ter kako občutimo posledice nemorale?

Na vprašanje bova odgovorila, če napraviva nekaj miselnih poskusov:

Zamisli si skupino nemoralnih ljudi, ki zavržejo vsa moralna načela. Ljudje si med seboj lažejo, kradejo, se izzivljajo drug nad drugim z različnimi oblikami pritiska in napadi.

V nasprotju s to skupino si zamisli skupino moralnih ljudi. Ti izpolnjujejo obljube in medsebojne dogovore, spoštujejo sočloveka ter mu skušajo pomagati namesto ga izkoriščati.

O morali govoriš, kot bi bila morala le ena. Morala kristjanov je verjetno drugačna od morale muslimanov.

Različna ljudstva, plemena, socialni stanovi, so si postavili pravila obnašanja, ki se med seboj deloma razlikujejo. Ponavadi se med seboj ne razlikujejo veliko, čeprav to ni pravilo. Celó sam sem bil že priča kolektivnemu kršenju teh pravil. Lep primer kolektivne nemorale sem opazil v vojski. Ko smo se učili o uporabi puške, nam je starešina govoril, da se puška uporablja za "uničevanje sovražnikove žive sile". Takšne stavčne konstrukte je najbrž uporabljal zato, da je omilil opis početja, ki ga počenjamo s puško. Bal se je reči, da bomo s puško pobijali očete nepreskrbljenih otrok, sinove trepetajočih mater, može ljubečih žena.

Nikakor ne bi rad opravičeval uporabe puške, vendar je verjetno razlika, ali jo uporabimo kot napadalci in osvajalci ali kot branitelji svojega ognjišča.

Vsaj polovica vseh vojakov v zgodovini je bila v osvajalski vlogi in niso imeli pravice z orožjem zasluževati drugih narodov. Seveda pa je uporaba orožja moralno vprašljiva tudi v obrambni vojni. Mnogo vojakov osvajalskih vojska se pred tvojo puško ne znajde prostovoljno. Oblast jih mobilizira, jih odžene od svojih otrok, žena, mater ter jim

zagrozi s smrtjo, če ne bo sodeloval v krivični osvajalski vojni. Potem pa se tak nesrečnež znajde pred cevjo moje puške. Ne, ne bom heroj, če bom dokončal tisto, v kar so osvajalci tega nesrečnika prisilili.

Na vseh šolskih ekskurzijah videvamo množične grobove, utrdbe, doline velikih bitk. V teh krajih običajno stojijo muzeji, s prikazovanjem herojstev vojska. Pri tem sploh ni pomembno, ali je bila zmagovita vojska obrambna ali osvajalska.

Tukaj se lepo vidijo odstopanja od moralnih načel, kadar ima nekdo (oblastnik) preveč svobode. Če se pojavi kakšen lopov, ki napade in okrade soseda, tega lopova vsi obsojamo. Kadar pa svoje sosede napade vladar s svojo vojsko, jih pobije in okrade, pa mu postavijo spomenik in muzej.

Najbrž bi bilo bolj pošteno, če bi rekla, da si spomenik postavi kar sam. Žalostno je, da gre v obeh primerih za podobno dejanje, napad in krajo, le v različnih razsežnostih in različnih družbenih slojih.

Kljub mnogim odstopanjem in različnostim okolij, iz katerih izhajajo moralna pravila, lahko ugotoviva njihovo presenetljivo usklajenost in enotnost. Nemoralnih dejanj v resnici nikjer iskreno in prisrčno ne slavijo, ampak nanje povsod pada senca zla.

Katera moralna pravila so najboljša?

Ne obremenjujva se z raznimi pravili o moralnem obnašanju, ki so si jih določila razna okolja. Moralo imenujva tista pravila obnašanja ljudi v skupini, ki skupini omogočajo ustvarjalno sodelovanje. Predlagam, da skušava ugotoviti moralna načela na osnovi najinega razmišljanja.

Ne predstavljam si, kako nama bo to uspelo ?

Takole razmišljajva: čim bolj ustvarjalna je skupina, tem boljša so njena moralna načela. Tista pravila in načela, ki omogočajo najuspešnejše ustvarjalno sodelovanje skupine, naj bo najboljša morala.

Najbrž si bova tudi tu morala pomagati s primerom.

V miselnem poskusu skušajva pridružiti novega člana skupine obstoječi skupini; najprej skupini nemoralnih, nato pa še skupini moralnih ljudi in opazujva, kako se bo novinec v eni ali drugi skupini počutil ter kakšne pogoje bo imel za lastno ustvarjalnost.

Kaj se bo dogodilo v skupini nemoralnih ljudi? Z opazkami in pripombami ga bo skupina skušala prizadeti in streti. Njegove napore, da se vključi v skupino, bodo izkoristili v ta namen, da mu bodo prikazovali njegovo majhnost. Strlo ga bo spoznanje, da ga je ogoljufal zadnji član skupine, ki mu je še zaupal.

Istega kandidata pošljiva v skupino moralnih ljudi. Ti mu bodo najprej predstavili sestavo in način dela v skupini, njegovo mesto in vlogo v skupini, možnosti ter načine napredovanja. Razložili mu bodo cilje skupine in izpostavili naloge za katere pričakujejo, da jih bo novi član reševal.

V skupini nemoralnih ljudi ne more biti skupnih ciljev in kolektivne ustvarjalnosti. Cilji so le posamični in si med seboj običajno nasprotujejo. Uspeh enega posameznika je pogosto vezan na oškodovanje drugega. Končni rezultat je beda in obup vseh članov.

V moralnih skupinah obstojajo skupni cilji in skupinska ustvarjalnost. Skupni cilji dajejo rezultate in zadovoljstvo vsem članom skupine. Tudi manj uspešni člani skupine pri

doseganju cilja skupine občutijo srečo že zaradi pripadnosti skupini, po drugi strani pa pogosto ni natančno merljivo, koliko je kdo prispeval k uspehu.

Moralno obnašanje je osnova našega dostojanstva, ki obenem omogoča, da ljudje preidejo iz nepovezane "samotarske ustvarjalnosti" na ustvarjalnost v skupinah, na nivoju narodov ali celotnega človeštva.

Smo socialna bitja, zato večino časa preživimo v skupinah (družini, razredu, službi) in smo eden od oblikovalcev skupine, v kateri z dvigovanjem morale prispevamo k dostojanstvu in napredovanju, rasti in ustvarjalnosti skupine, z nemoralo pa k uničevanju in razbijanju te skupine.

Strinjam se, da sodelovanje v skupinah in dostojanstvo prispeva k ustvarjalnosti, kljub temu pa mislim, da pretiravaš.

Kako misliš, da se počuti neustvarjalen človek bodisi v skupini ali izven nje?

Neustvarjalen človek bi se lahko počutil odlično, če bi nekdo drug skrbel za njegovo existenco. Ob sebi bi moral imeti le "dobre ljudi", ki bi mu stalno nudili vse, kar rabi za življenje. Tako se mu ne bi bilo potrebno truditi za preživljanje. Mislim, da bi bil pod takimi pogoji prav srečen.

Najbolj neustvarjalni ljudje so tisti, ki so preleni, da bi ustvarjali red v lastnem stanovanju, da bi skrbeli za lastno higieno ali za karkoli drugega. Pravimo jim tudi klošarji. Vse, kar počnejo, je to, da se potikajo in klatijo po mestu. Torej pozna človeka, ki bi po tvoje moral biti srečen brez ustvarjalnosti.

Najbrž mu manjka "dobri človek", ki bi skrbel za njihovo existenco.

Imamo tudi "dobrega človeka" v obliki dobredelnih organizacij, kot je Karitas ali Rdeči križ, ki pomagata revežem. Po tvoje bi morali biti klošarji zelo srečni ljudje, kajti Karitas ima primerne količine starih oblačil in ponavadi jim oblačil ne odreka, če zanje prosijo.

Tu opažava zanimivo nasprotje. V dobredelnih organizacijah imamo res rabljena oblačila, na drugi strani pa reveže, ki niso vedno le klošarji. Ti reveži nočejo prositi za oblačila, čeprav so jim na dosegu roke.

Dostojanstvo je tisto, ki jim preperečuje, da bi ljudje živeli na tuj račun. Bog nam je postavil visoko in trdno oviro - dostojanstvo, ki nam preperečuje živeti na račun drugih in nas sili v lastno ustvarjanje.

Klošarji so po eni strani dokaz človekove svobodne volje, kljub božjemu priganjanju lahko ostanejo neustvarjalni, po drugi strani pa opomin, kam pripelje neustvarjalnost.

Pojavlja pa se mi še eno zanimivo vprašanje. Ali cerkev z ustanavljanjem dobredelnih organizacij na ta način skuša prelisčiti božji mehanizem našega ustvarjanja – dostojanstvo?

Uspešnost dobredelnih organizacij je majhna, kadar se ukvarjajo le z zbiranjem in razdeljevanjem rabljenih oblačil. Zame predstavlja mreža restavracij "McDonalds" uspešno "karitativno dejavnost", ker ljudi ne ponižuje s prosjačenjem starih oblačil, ampak omogoča ljudem s "plitvimi žepi", da se dostojno najedo za malo denarja.

Kadar se sam ukvarjam z dobredelnimi dejavnostmi, nikoli ostareli osebi ne ponujam starih oblačil. Predvsem ugotavljam, ali je v tej osebi še kaj energije za ustvarjalnost.

Ko bi skupaj z ostarelo osebo pospravljala njeno stanovanje, bi ves čas pazila, da bo ta oseba imela občutek, da si je sama pospravila stanovanje. Kako blaženo se bo ta oseba počutila po mojem odhodu, ko bo »spoznala«, kaj vse lahko še sama napravi.

Veš, kaj mi je prišlo na misel? Sosedova stara mama se vedno pritožuje, da so jo mladi odrinili od vsakega dela. Tako rada bi še kaj postorila, pa ji ne dovolijo.

Tudi to je zgovoren primer nerazumevanja božje volje. Sosed in soseda sta dobra človeka. Stara mama se jima smili in zato želita narediti vse namesto nje. Ne razumeta pa, da je človeku najpomembnejša ustvarjalnost. Vse bi ji lahko vzeli, le ustvarjalnost, to so njena domača opravila, bi ji morali pustiti, pa bi bila srečna.

Vrniva se ke ustvarjalnosti v družbi. Vedno poudarjaš, kako moramo biti ustvarjalni tudi v skupini. Neugodno je to, da v skupini ne morejo biti vsi najboljši in da se morajo nekateri zadovoljiti z zadnjimi mesti.

Tvoja trditev zahteva nekaj pojasnitev. Neustvarjalni člani skupine se morajo res zadovoljiti z zadnjimi mesti, ustvarjalni člani skupine pa so lahko vsi prvi.

Ta trditev je verjetno protislovna in jo boš težko dokazal.

Mogoče je res videti protislovna, zato predlagam, da pogledava v tvoj košarkaški klub. Kdo v klubu je najboljši "komik" in je sposoben kadarkoli dvigniti potrtost kolegov v dobro razpoloženje?

To vlogo pripisujejo meni. Po kakšni izgubljeni tekmi so kolegi tako potrti, da jih je nujno razvedriti s kakšno domisljico.

Nadaljujva. Kdo v klubu je sposoben organizirati potovanje in dobiti karte za letalo tudi takrat, ko je za ostale že vse izgubljeno?

Te že razumem. Marko je ekspert za organizacijo potovanj, Andrej je najboljši branilec in da tudi največ košev, Miha je sposoben umiriti igro, kadar doživimo silovit napad s strani nasprotnikov, jaz pa sem duševdravnik, kadar tekmo izgubimo.

Pravzaprav je res dovolj možnosti, da smo vsi najboljši. Za vse je dovolj možnosti, da se izkazujemo v skupini.

Če dobro pomisliva, ste v klubu vsi priznani in slavni. Slavni ste zaradi ustvarjalnih dosežkov pri igranju košarke. Te svoje želje po slavi ne skrivate in vam je tudi ni treba skrivati, saj vam omogoča zmagovati na tekmah. Če ne bi imeli teh lastnih ambicij, tudi uspehov na tekmah ne bi bilo. Zaradi zanosa in samozaupanja članov je vaš klub slaven.

Slava je rezultat ustvarjalnosti, zato nas ta slava verjetno tudi osrečuje.

Slava pa je nekaj zelo vabljivega tudi za tiste, ki je niso pripravljene doseči z naporom in ustvarjalnostjo. Nekateri želijo biti priznani in slavni kar brez ustvarjalnih uspehov.

To so tisti, ki si izmišljajo razna herojstva in jih babavo razlagajo, pri tem pa se ne zavedajo, da se jim okolica le posmehuje.

To je že en primer poskusa doseganja priznanja po lažni poti. V življenju sem srečal tudi bolj tragične primere oholosti.

Ena od oblik razkazovanja svoje veljave je vožnja v bogatih avtomobilih. Avto postaja eden od osrednjih statusnih simbolov v današnji družbi. Jeseni sem bil na pikniku, kjer ljudje po tem, ko popijejo kozarec ali dva, govorijo resnico. Eden od udeležencev mi je potožil, da celo življenje ne dela drugega, kot gara od jutra do večera, da si lahko kupi drag avto ter se v družbi z njim pobaha.

Ljudje običajno opravičujejo nakup dražjih avtomobilov z varnostjo in zanesljivostjo le teh.

Prepričljivo opravičilo za nakup dragega avtomobila je dokaj redko, zato je za večino snobov to kar standardno opravičilo.

Primer *je očiten. Ustvarjalnost je nagrajena, oholost pa kaznovana.*

Pri tem morava povedati, da nagrajevanje in kaznovanje poteka spontano, sprotno in učinkovito. V tem "plačilnem" sistemu človek sploh ne nastopa. Videti je, kot da Bog vsakemu njegovo ustvarjalnost in dobra dela takoj poplača s srečo, oholost, častihlepnost in druga slaba dela pa s pogubo.

Kaj pa nagrade, ki si jih ljudje podeljujemo za ustvarjalne uspehe? Nagrada je navsezadnje že plača v službi ter tudi druge nagrade, ki jih podeljujejo na raznih prireditvah.

Človek s svojim vtikanjem v nagrajevanje pogosto naredi več škode kot koristi.

Oglejva si primer pozitivne vloge človeka v nagrajevanju. Kadar smo na dobrem koncertu, nas lepota glasbe tako prevzame, da izvajalce in avtorje glasbe nagrajimo s spontanim aplavzom.

V tem primeru jih niti ne nagrajimo zavestno, ampak spontano; lahko bi rekli iz srca.

Največ napak pri nagrajevanju je narejenih takrat, ko človek nagrajuje zavestno. V življenju sem takšne napake nekajkrat občutil na svoji koži. Naj ti opišem enega od teh primerov.

Ob prvi zaposlitvi nas je nekaj delalo v zelo ustvarjalni skupini. Med nami ni bilo skrivnosti, sodelovali smo in lahko bi rekli, da smo bili ustvarjalna in uspešna skupina.

Čez nekaj časa me je poklical šef in me povprašal, če bi želel voditi to skupino. Seveda sem na izziv pristal. Mislil sem si, zakaj bi člani naše skupine morali biti odvisni od nekega zunanje šefa, če si na ta način življenje lahko uredimo sami znotraj skupine.

Vendar sem se zmotil. Ko sem postal vodja skupine, sem moral kolegom določati plače, dovoljeval sem jim izhode iz tovarne, preverjal sem njihovo uspešnost.

Čeprav sem se trudil biti nadvse razumevajoč in pravičen, čeprav sem pričakoval, da bomo na ta način rešili probleme skupine, je bilo drugače. Kolegi so me začeli gledati kot šefa. Zamrlo je mladostniško kramljanje, zamrlo je celo veselje ob srečanju. Pogovarjali smo se prijazno in ustvarjalno, vendar popolnoma drugače kot prej. Bil sem njihov šef!

Lahko bi rekli, da te Bog za tvoje napredovanje ni nagrajil, kajti o tej tvoji novi vlogi ne izražaj navdušenja.

Res je. Oblastništvo, kot šef sem bil zanje oblast, me ni pretirano osrečevalo. Svojo nalogo sem po tem spoznanju jemal zgolj razumsko.

Kljub temu pa brez vodenja oziroma oblasti, kot ti to imenuješ, ne gre. Kako pa bi upravljali tovarne brez vodenja?

Domnevam, da si je človek v svoji omejenosti izmislil sistem vodenja, ki pa Stvarniku ni najbolj pogodu, zato ga tudi ne nagraduje dobro. Mislim, da tudi nekaterim verstvom oblast ni pretirano pogodu. Ob obisku papeža v Ljubljani nas je nagovoril "bratje in sestre", s čimer je verjetno želel izraziti enakost vseh, brez šefov in podrejenih.

Mogoče pa vodenje dojemaš tako le ti! Oblastniki zaradi svoje vloge niso videti pretirano nesrečni.

Kadarkoli povezano skupino ljudi razdelimo na dva dela, po pravilu opažam podobne pojave. V službi, ne ravno v mojem oddelku, so imeli nalogo v kratkem času izdelati in kupcu odposlati večjo količino izdelkov, kar je zahtevalo kar nekaj naporov vseh zaposlenih. Vsi so delali kot eden in na videz nemogočo nalogo odlično opravili. Bili smo presrečni, da smo uspeli. Tudi vodstvo podjetja je bilo zadovoljno, zato se je odločilo, da bo uspeh objavilo v časopisu skupaj s tremi najzaslužnejšimi delavci. Po objavi tega članka sem bil prisoten na naključnem pogovoru dveh dobrih prijateljev. Tisti, ki je bil objavljen v časopisu, je še vedno vzneseno povprašal kolega, ki ni bil objavljen, če je že videl časopis. Drugi pa mu je z ledeno hladnostjo na kratko odgovoril "videl".

Drugi je bil prvemu najbrž malo nevoščljiv.

Nevoščljivost res ni vrlina. V tem primeru pa je šlo za dva prijatelja, ki sta najbrž enako prispevala k uspehu posla. Oba sta bila ob uspehu bogato spontano nagrajena s srečo. Poteza vodstva v tem primeru ni prispevala k nagradi v obliki sreče, ampak je srečo in vznesenost delavcev pokvarila.

Opazam, da je duhovni svet nekaj dokaj zapletenega in da ljudje mnogokrat pokvarimo tudi tisto, kar nam je dano samo od sebe.

Lahko bi rekla, da se ljudje rodimo srečni. Mi sami zaradi omejenega dožemanja naše duševnosti pa to srečo največkrat pokvarimo. Ne pokvarimo je le drugim, zelo učinkoviti smo pri rušenju lastne sreče, tako kot tisti, ki se je izgaral za lastno oholost ob dražjem avtomobilu.

Takešni, ki si lastno srečo sami uničujejo, so najbrž izjeme. Ljudje že poskerbimo za lastno srečo.

Mislimo, da skrbimo. Čim bolj nas lastna sreča skrbi, tem bolj jo uničujemo. Naj ti navedem nekaj primerov. Skopuhi garajo za denar, ki si ga celo pridobijo, potem pa živijo v stalnem strahu in stresu, da ga ne izgubijo. Naduteži vse življenje za drago ceno igrajo vlogo pomembneža, kar jih izčrpava do onemoglosti, oholi ljudje od soljudi zahtevajo, da jim priznavajo mesto v družbi, ki jim ne pripada in se zaradi tega s sosedi na smrt sprejo. Zase sem vesel, da sem se bil sposoben rešiti, kadar sem padel v takšno past. Na žalost opažam pri mnogih ljudeh, da so trajno podlegli eni od naštetih skušnjav.

Na poti življenja nam je nastavljenih veliko čeri, kot so oholost, lakomnost, skopuštvu, sovraštvo in še kaj.

Razlika med tistimi, ki so ustvarjalni v moralnih skupinah, in tistimi, ki so nasedli na čeri oholosti ali skopuštvu in v osami preklinjajo tegobe življenja, je tako velika, da bi lahko simbolično rekla, da imajo prvi nebesa, drugi pa pekel na Zemlji.

Predstavlja si podjetnika, ki je v času lastninjenja na osnovi poneverbe pridobil podjetje. Ker ni sposoben podjetnik, tega podjetja ni sposoben upravljati. Na videz ima lepo pisarno, drag avto, vikend in barko na morju. Večina ljudi bi ocenila, da ima nebesa na Zemlji.

Skušajva tega človeka globlje razumeti! Sledovi poneverbe še niso zabrisani in se jih tudi ne da zabrisati. Čeprav teh sledov še ni nihče odkril, ta človek živi v večnem strahu pred razkritjem. Ponoči ne more spati, kadar pa spi, sanja, kako izgublja krivično pridobljeno imetje. Po neprespanih nočeh hodi v službo utrujen. V podjetju nikomur ne zaupa, zato z nikomur ni sposoben vzpostaviti prijateljstva, ne hodi v družbo lastnih delavcev in se jih zaradi nesposobnosti vodenja začanja bati. Vsak dan gre v podjetje z večjim odporom. Odide na morje, da bi pobegnil moram, vendar ga ne veseli niti urejanje barke niti jadranje, kajti njegove misli so priklenjene na prekletstvo lastnega podjetja.

Zelo nazorno si opisal moro in prekletstvo človeka, za katerega nekateri celo domnevajo, da živi idilično in srečno življenje. Kako pa bo ta podjetnik našel izhod iz svoje bede?

Izhoda ne bo našel. Krivično pridobljenemu imetju, ki je izvor njegove bede, se ne bo odrekel. Trpel bo peklenške muke, se vidno staral in šele prezgodnja smrt bo prekinila to njegovo prekletstvo.

Do tega namišljenega podjetnika pa nisi preveč usmiljen. Ali mu ne bi vsaj v tem miselnem poskusu skušala pomagati iz tega njegovega pekla?

Verjetno ima ta podjetnik iskrene prijatelje, ki mu svetujejo, naj spremeni način življenja. Svetujejo mu, naj se odreče pridobitništvu in posveti ustvarjalnosti. Ali misliš, da jih bo ubogal?

Ne bo jih niti poslušal niti ubogal.

Da ne bova zašla v preveč temačna razglabljanja, naj ti navedem še primer velike sreče, simbolično »nebes« na Zemlji. Nebesa imam takrat, ko opravih zahteven izpit. Mogoče še ne takrat, ko ga opravih, temveč takrat, ko se vrnem domov in domačim povem, kaj mi je uspelo, ko opazujem njihove radostne obraze ob mojem uspehu.

Neverjetno je, kako ljudje silijo v nesrečo, ko pa imajo toliko možnosti za srečo.

Spomnil sem se sosedovega Luke. Skopuh je. Ob vsem svojem denarju si privoščil zelo malo. Ne le to, da je njegovo življenje zaradi skopuštva skoraj nevredno človeka, stalno živi v hudem strahu, da mu kdo denarja ne ukrade. Včasih ga zašije v suknjič, drugič ga da v hladilnik, celo v peč ga je poleti že s hranil. Vse, kar bi mu bilo potrebno napraviti za srečo, bi bilo to, da bi se začel ukvarjati z nečim koristnim, živeti pa od svojih mesečnih dohodkov, ki so primerno veliki za njegovo spodobno življenje.

Razmisliva, kje Luka dela napako! On misli, da je njegov pekel možno odkupiti z njegovo prijaznostjo do sosedov in drugimi dobrimi deli. Ne zaveda se, da je njegov pekel možno odpraviti le z odpravo pravih vzrokov, to je z odpravo njegovega skopuštva.

Kako se bova midva zavarovala, da ne padeva v kakšno od podobnih pasti?

Zadosti bi bilo, če bi uspela dovolj zgodaj dovolj jasno prepoznati stvari, ki naju pehajo v nesrečo, pa tudi tiste, ki naju osrečujejo.

Ali obstojajo zgodnji znaki ali simptomi, po katerih se da spoznati, ali sva na poti v »nebesa« ali na poti v »pekel«?

Kaj napravimo, kadar se nam dogodi kaj zelo velikega ali lepega? Povabimo vso okolico, da se z njo veselimo. Včasih se mi zdi, da se veselje in sreča v družbi razmnožujeta kar sama od sebe.

Kako pa se jezimo in sovražimo? Nekaj časa nas je mogoče še kdo pripravljen poslušati, potem pa ostanemo sami s svojo hudobo, maščevalnostjo in sovraštvom.

Prepričan sem, da vse tisto, zaradi česar me imajo prijatelji radi in si želijo moje družbe, ter vse tisto, zaradi česar sam rad hodim v njihovo družbo, prinaša srečo in nas osrečuje. Obratno pa vse tisto, kar ruši prijateljstva in me vodi v osamo, pa pomeni nesrečo.

Teh *tvojih trditev se še bolj zavedam in jih še bolj dojemam, če pomislim, kakšne so poti iz prekletstva osame. Izolacija v osami naše stanje samo poslabšuje.*

V večini primerov je poslušanje nesrečnika najbolj uspešen način, kako ga rešiti iz duhovnih tegob. Če si tak človek uspe dobiti zaupnika, ki mu lahko pripoveduje o svojih duševnih stiskah in težavah, je na dobri poti, da se reši.

Strinjam se. Psihiatri večino svojega časa s pacienti preživijo v poslušanju. Seveda pa je pot nesrečnika do psihiatra dolga in naporna.

Zakaj naj bi bil razgovor s psihiatrom naporen?

Pot iz duševnega pekla poteka preko več stopenj, od katerih morajo biti vse uspešne. Najprej se vprašajva, zakaj sploh pride do nevzdržnega duhovnega stanja! Zanesljivo ne zaradi ustvarjalnosti in drugih vrednot, ki so nagrajevane z dobrim. Do katastrof duha pride zaradi kršenja moralnih norm.

Če se nesrečnik želi osvoboditi travm, mora biti pripravljen prepoznati in sprejeti svoje zablode. To je najtežji del, ki mnogim nikoli ne dovoli prehoda v srečno življenje.

Ko smo pripravljeni na spremembo načina lastnega razmišljanja in življenja, pa moramo pospešeno odpravljati vzroke, kar pa nam najhitreje uspe z učinkovitim vključevanjem v družbo.

Ko pridemo v stanje, ko se o svojih zmotah, ki so nas pripeljale v težave, pogovarjamo z nekom, ki mu zaupamo, imamo občutek, da kar čutimo, kako odlagamo svoje duhovno breme, in takrat smo že na dobri poti k rešitvi.

Tvoja razlaga me zelo spominja na spoved v cerkvi.

Cerkev se ukvarja predvsem z duhovnimi pojavi in zelo dobro pozna posledice nemorale in drugih pregreh v življenju, obenem pa tudi ve, da je najboljši način za zdravljenje duhovnih padcev v pogovarjanju. Spoved ni nič drugega kot povabilo na pogovor, kjer je tema pogovora vnaprej določena: pogovor o duševnih stiskah z namenom zmanjšati te stiske ter po možnosti odpraviti vzroke za nastajanje le-teh.

Povezano skupino ustvarjalnih ljudi začnem doživljati kot nek univerzalni duhovni organizem, sestavljen iz duhovnosti mnogih ljudi. Naše bivanje ima verjetno smisel le, v kolikor se uspemo vključiti v ta univerzalni organizem.

Ljudje vedno razmišljamo, da moramo ustvarjati nekaj, kar je izven nas samih, pozabljamo pa na ustvarjanje prijateljstev in drugih povezav s soljudmi. Mogoče je občestvo ljudi zelo pomembna vrednota, ki se jo splača ustvarjati.

Strinjam se s tabo. Spoznavam, da mi brez povezave z drugimi ljudmi življenje zelo malo pomeni. Kadar se ne uspemo vključiti v družbo, ki je prepoznavna oblika

univerzalnega duhovnega organizma, smo odvečni, balast, odpadek, nezanimivi, pozabljeni in s tem osiromašeni sreče. Strinjam se, da smo ljudje kot bitja vrednota, vredna lastne izgradnje, vendar ne posamično, ampak le povezani v družbi.

Materialnost

Pomen materialnega sveta, našega fizičnega telesa v njem in namen religij.

Najin razgovor je prav zanimiv. Že kar nekaj časa razpravljava o naših, človeških lastnostih. Občutek imam, da sva o človeku povedala že vse, pri tem pa našega fizičnega telesa skorajda nisva omenjala. Človeka sva opisala s pojmi ustvarjalnost, zavedanje, svoboda, dostojanstvo. Naših rok, nog, glave in še česa pa nisva omenjala. Včasih je videti tako, kot da je naše telo le manj pomembna embalaža naše duhovnosti.

Ljudje imamo res težave pri prepoznavanju naše duhovnosti. Kadar želimo reči, kako dober je nekdo, ne omenjamo njegovih duhovnih vrednot, zato rečemo, "kako dobro srce ima", pri tem pa se zavedamo, da njegovo srce nima nič opraviti z njegovo dobroto. Njegovo srce je le črpalka, ki po telesu poganja kri. Izgleda, da je bistvo človeka v naši duhovnosti, mi pa pogosto malikujemo le naše telo.

Srce res nima nič opraviti z našo dobroto in duhovnostjo, zato pa imamo možgane. Nekateri so prepričani, da se vsa duhovnost dogaja v naših možganih.

Površen pogled res daje takšen vtis. O tem vtisu bi lahko podvomila, če bi si ponovno ogledala lastnosti naše duhovnosti.

Da mi pa ne boš očital, da se o fizičnem telesu in materialnih vidikih našega obstoja ne želim pogovarjati, bova pogledala, ali tudi v materialnem svetu obstajajo dejstva, ki bi sprožila dvom, da so možgani in materialni svet edina osnova našega bivanja.

Iz česa bi lahko izhajali dvomi o popolnosti materialnega sveta? Kako lahko najdeva argumente za dvom? Če vse pojave materialnega sveta lahko razloživa z zakoni materialnega sveta, potem ne more biti dvomov.

Tako je. Kaj pa, če najdeva dogajanja, ki jih z zakoni materialnega sveta ne moreva opisovati?

Strokovnjaki ocenjujejo, da našemu zavedanju sledi bogat in obsežen svet podzavesti. Morda je tisti del zavesti, ki jo občutimo in prepoznavamo, zelo malo v primerjavi z veličino nam skritega dela podzavesti. V znanosti se rojeva veja znanosti, ki jo s tujko imenujemo psihologija, v slovenščini pa bi ji lahko rekli dušeslovje in se ukvarja predvsem s proučevanjem naše zavesti, podzavesti in našega miselnega sveta.

Torej si lahko pri iskanju odgovorov na najina vprašanja pomagava z izsledki psihologije.

Na žalost je psihologija še vedno v tako zgodnji fazi, da si veliko ne bova mogla pomagati. Psihologija za zdaj le opazuje obnašanje človekove zavesti, temeljnih zasnovnih zaključkov pa še ne zna napraviti.

Psihologi ugotavljajo, da človek nekajkrat na noč v pravih časovnih zaporedjih sanja in da so sanje za človeka zelo pomembne. Če človeku le nekaj dni preprečimo sanjanje, postane duševno moten. Psihologi za zdaj ne znajo odgovoriti, čemu služijo sanje. Odgovoriti ne znajo niti na vprašanje, zakaj mora človek spati, kajti naše telo bi se lahko fizično spočilo tudi na druge načine, ne le s spanjem.

Strinjam se, da na področjih, kjer znanost še ni našla odgovorov, tudi midva ne bi smela prebitevati s postavljanjem sklepov.

Kadar neke stvari ne razumemo, obstaja verjetnost, da bomo opazili pojave, ki se nam bodo zdeli nelogični in nemogoči. V času, ko so ljudje menili, da je Zemlja središče vesolja in plavajoča plošča na brezmejnem oceanu, je bila razlaga sonca in lune na nebu nelogična in nemogoča. Šele ko je bil prepoznan heliocentrični sistem vesolja, je bilo možno logično razložiti vzhod in zahod sonca.

Ali v duševnem svetu poleg sanj in spanja obstajajo še druge stvari, ki jih ne znava uskladiti s poznanimi zakoni in teorijami in se nam kot take zdijo nelogične?

Ob klinični smrti ljudi, ki so jih kasneje oživili, je povedanih stotine izjav prizadetih. Znali so opisati dogajanje okrog sebe v času njihove klinične smrti, čeprav so bili v globoki nezavesti. To pomeni, da so v času klinične smrti opazovali sebe in okolico.

Njihova pričevanja je možno primerjati s takratnim dejanskim dogajanjem in ugotoviti skladnost njihovih izjav z resničnim dogajanjem ter se na ta način prepričati o resničnosti njihovih pričevanj.

V tem primeru beležimo pričevanja, ki jih lahko preverimo. To niso pričanja, na primer o predsmrtnih izkušnjah "svetlobe na koncu tunela", ki jim moramo le verjeti in jih ne moremo preveriti v resničnem materialnem svetu.

Poznamo pa tudi primere telepatije, to pomeni prenosa misli na daljavo, preroštva in ugotavljamo še mnogo takšnih pojavov.

O tovrstnih pojavih sem že bral.

Ti pojavi so preveč očitni, da bi jih smela spregledati, obenem pa ob današnjem poznavanju dejstev nerazložljivi. Včasih se mi zdi, da smo na področju »dušeznastva« še vedno v podobni fazi, kot so bili ljudje pred davnimi časi na nivoju geocentričnega razumevanja vesolja.

Eden takšnih nenavadnih pojavov je tudi reinkarnacija. Že nekaj tednov po televiziji spremljava nadaljevanke s pričevanji ljudi, ki trdijo, da poznajo svoje prejšnje življenje.

Če nekdo razlaga življenjsko zgodbo iz preteklosti, ki se je dogajala na drugem delu sveta kot svojo zgodbo in se ta zgodba izkaže, potem ko jo preverimo, kot resnična, se človek res zamisli. Pojavi obsmrtnega videnja, reinkarnacije in drugi podobni pojavi so tolikokrat dokumentirani, da jih preprosto ne moremo prezreti.

Videti je, kot da naše osnovno domovanje ne bi bilo tu na Zemlji, ampak da sem prihajamo le občasno. Pri tem pa niti jasno ne prepoznamo svoje življenjske vloge.

Naše znanje tu tava v temi. Tudi takšen način razmišljanja bi bil možen, čeprav nimava osnove, da bi ga razglasila. Pač premalo vemo.

Morda bo morala znanost tudi na področju »dušeznanstva« zamenjati osnovo razmišljanja. Če vzameva analogijo prehoda iz geocentričnega razumevanja vesolja v heliocentrično, bo mogoče dušeslovje oziroma psihologija prešla iz egocentričnega dojetanja zavesti in duhovnega sveta v neko obliko deocentričnosti (globalne zavesti, kot to imenujejo nekateri psihologi²) ali podobno. Mogoče je deocentričnost neka oblika skupne zavesti in bolj ali manj zvesta obiskovalka našega telesa. V naše telo jo lahko vabimo ali celo preženemo. Mogoče naša zavest našega telesa niti ne potrebuje tako nujno, kot si mi to predstavljamo. Na tem področju nas znanost pušča še v temi, religija pa nam daje neke smeri iskanja, ki pa jih še ne razumemo. Dokler človek teh zakonitosti ne bo odkril, mu ostane le to, da se čudi pojavom, ki jih danes imenujemo paranormalni pojavi.

Do tovrstnih pojavov se ne morem jasno opredeliti.

O tovrstnih pojavih je res težko zavzeti trdno stališče, ker takšne izpovedi pogosto spremlja tudi precej fantazije pripovedovalcev in prenašalcev teh informacij.

O stvareh dvomiva, ker nimava tovrstnih izkušenj. Prepričan sem, da na stotine tistih, ki tovrstne izkušnje imajo, ne dvomijo. O dogodkih so tako prepričani, kot sva midva prepričana o možnostih in oblikah sanjanja.

Zamisli si, da bi bil ti edini človek na svetu, ki bi se ti ponoči sanjalo! Nihče od tvojih sogovornikov ne bi o sanjah vedel ničesar, ker se jim pač ne bi nikoli sanjalo. Zamisli si, kako bi se odzivali sogovorniki, ko bi jim pripovedoval o svojih sanjah! Večina bi zatrjevala, da kaj takšnega sploh ni možno. Ugotavljali bi, da mora biti s tabo nekaj zelo narobe, ker "fantaziraš" o stvareh, ki se nikakor ne morejo dogoditi.

Sanje so res neke vrste paranormalni pojav.

Povezava paranormalnega in materialnega sveta se mi zdi podobno kot opazovanje pokrajine. Do obzorja pokrajino lepo vidimo. Za obzorjem pa se pokrajina nadaljuje, ki pa je ne vidimo, le domnevamo, da je. V primeru paranormalnih pojavov se mi dozdeva podobno, kot bi občasno opazili dele pokrajine preko obzorja.

Verjamem, da paranormalni pojavi so, čeprav so najbrž redki.

Paranormalni dogodki se res ne dogajajo vsakomur vsak dan. Osebno pa sem prepričan, da se dogajajo pogosto. Ljudje radi govorimo o stvareh, ki jih razumemo, zelo neradi pa govorimo o nekih nerazumljivih in čudnih stvareh. Kadar se komu dogodi paranormalen dogodek, ki ga ne zna razložiti in je v nasprotju z njegovimi izkušnjami, o tem dogodku nerad govori. Če bi človek o paranormalnem dogodku veliko govoril, bi tvegala, da bi ga ljudje proglasili za norega.

Ali si ti že opazil kak paranormalni pojav? Ali imaš o tem že kakšne svoje izkušnje?

Včeraj sva na televiziji gledala okroglo mizo, kjer je nemški psihiater razlagal o pojavu več osebnosti v enem telesu.

² Jung

Spomnim se. Novinarka se je pogovarjala z neko žensko, ki živi izmenično življenje dveh zelo različnih karakternih osebnosti. Nekaj časa je bila zelo umirjena, nežna ženska, nekaj časa pa groba in nesprejemljiva prepirljivka.

Pri tem pa ta ženska sama sploh nima vpliva, kdaj bodo njena dejanja enega karakterja, kdaj drugega. Preklop med osebnostima se dogaja nenapovedano in samodejno.

Ti pojavi res niso redki. Psihiater na okrogli mizi včerajšnje oddaje je menil, da je v Nemčiji približno dvajset tisoč ljudi z dvojno ali celo večkratno osebnostjo.

Včasih, ko še niso znanstveno raziskovali bivanja večih osebnosti v enem človeku, so takšne pojave pojmovali, kot da se je v človeka naselil Vrag, in se temu primerno tudi odzivali.

Ta paranormalni pojav je res znanstveno obdelovan in bil predstavljen po televiziji, vendar se še vedno ni zgodil meni ali tebi. Ali se je tebi osebno že kdaj zgodil kakšen paranormalni pojav?

Vsak človek doživlja stvari, ki jih v celoti ne razume. Tudi meni so se že dogodile. Dogodilo se mi je, da so se mi iste sanje ponovile večkrat, vsakih nekaj dni. Dogodka si ne znam razlagati.

Dogodilo se mi je, da sem prišel v nek kraj, kjer sem bil prvič. Imel sem občutek, da se kraja ali dogodka medlo spominjam, čeprav za to nimam nobene razlage. Podzavest človeka očitno živi neko življenje, ki se ga ne zavedamo.

Ljudje dojemamo stvarstvo različno poglobljeno. Nekatere stvari dojemamo zelo dobro, ker jih preprosto vidimo; »v sobi je luč«, »Miha bere knjigo«, »tla so mokra« in podobna.

Težje, vendar še vedno zanesljivo dojemamo stvari, ki jih je možno dokazati. To so logični, matematični in drugi dokazi za posamezna dejstva. Filozofi s kombinacijo več logičnih sklepanj dokažejo dejstvo, ki našim očem ni neposredno vidno.

Kadar o stvareh nimamo dovolj dokazov o obstoju nečesa, le domnevamo, domneva pa je lahko pravilna ali tudi ne. Dokler so domnevali, da je Zemlja plavajoča plošča na brezmejnem oceanu, je bila domneva napačna, ko so začeli domnevati, da je Zemlja okrogla, pa je bila domneva točna.

Kot vidim, se domneve lahko z novimi znanji dokažejo in niso več domneve, ampak dokazana dejstva.

Tudi to je razlog, zakaj se ukvarjamo z domnevami. Nekdo bo na osnovi nekaj logičnih sklepanj prišel do določene domneve, drugi na osnovi drugih sklepanj do podobne domneve. Če eden in drugi svoja sklepanja, temelječa na logičnih dokazih, združita, včasih lahko domnevo celo dokažeta.

Stvarstvo se ne konča z našimi domnevami. Celo več. Kakšen je tisti del sveta, ki nam ni viden zaradi naših omejenih sposobnosti dojetanja, sploh ni odvisno od tega, kaj mi o stvareh mislimo in kako si jih predstavljamo. Za nas so skrivnosti vsa dejstva, ki so nam nepoznana in tudi nimamo nobenih logičnih in drugih načinov, da bi jih prepoznali.

Ker nimamo nobene predstave o teh skrivnostih, si niti najmanj ne moremo predstavljati kolikšen del vsega dogajanja nam je viden. Osebno domnevam, da so svetovi skrivnosti mnogo večji od nam dojemljivih svetov.

S paranormalnimi pojavi je stvarstvo postalo za naju tako obsežno in veliko, da sva se kar izgubila v njem. Predlagam, da se ne ukvarjava s celim stvarstvom, ampak se vrniva k najinemu osnovnemu vprašanju, zakaj potrebujemo fizično telo, če človeka lahko opišemo z duhovnimi lastnostmi. Ali telo sploh potrebujemo?

Domnevam, da je tudi naše fizično telo pomembno, čeprav Sveto pismo govori več o duši in manj o telesu. Res pa je, da se vse pomembne stvari: ustvarjalnost, zavedanje, ljubezen, svoboda, dostojanstvo in še kaj, dogaja ravno v človekovi duševnosti.

Ali tak pomen duhovnosti oziroma duši daješ le ti ali pa je kaj podobnega tudi keje napisano?

V Svetem pismu piše, naj ob nedeljah in praznikih ne opravljamo hlapčevskih del. Kaj misliš, kaj naj bi to pomenilo? Predlagam, da najprej skušava ugotoviti, kakšna dela so hlapčevska dela.

Dober hlapec je tisti, ki čim manj razmišlja in naredi tisto, kar mu ukaže gospodar.

Natanko tako. To pomeni, da hlapec nima ustvarjalnega, ampak le rutinska dela. Ugotovila sva, da za ustvarjalna dela potrebujemo predvsem našo zavest, za rutinska dela pa predvsem naše roke in noge, to je naše telo.

Sveto pismo me stalno preseneča s svojo genialnostjo. Če natanko pomislim, različnim ljudem različnih obdobj ni možno preprosteje ločiti ustvarjalnega od rutinskega dela, kot ga ponazarja izraz "hlapčevsko delo".

Sveto pismo naju torej opozarja, naj vsaj vsakih nekaj dni opustimo rutinska dela, obenem pa Sveto pismo nima dobrega mnenja o lenobi. Kaj bi po tvojem to pomenilo?

Sporočilo je jasno. Sveto pismo daje prednost ustvarjalnemu delu. Vzpodbuja nas, naj si vsaj vsakih nekaj dni vzamemo en dan, ko bomo le ustvarjalci.

Kot vidiš, se nama tehtnica stalno obrača k našemu duhovnemu svetu in naši ustvarjalnosti, ne pa k našemu telesu in rutinskemu delu. Ljudje smo na področju dogajanja materialnega sveta skromni. V fizičnih sposobnostih ljudje pogosto ne dosežemo niti toliko kot živali; niti vrhunski športniki ne.

Človek doživlja svoj razvoj in napredek predvsem na osnovi dogajanja v miselnem svetu. Ustvarjalnost in zavedanje kot rezultat miselnega sveta je omogočila človeku tako pomembno vlogo v stvarstvu in takšno prednost pred živalmi. Če je tako, se napore zanesljivo splača vlagati predvsem v razvijanje in širjenje miselnega oziroma duhovnega sveta.

Če je tako, bi morali ljudje imeti več navodil, kaj naj delamo, da bomo ustvarjalni in duhovno poglobljeni.

Verjetno bomo za krepitev telesa skrbeli s telesno rekreacijo, za krepitev duha pa z duhovno rekreacijo. Energijo, s katero razpolagamo, moramo smiselno porazdeliti deloma na fizične, deloma na miselne oziroma duhovne aktivnosti.

Pomena miselnih aktivnosti se zavedamo vsi. Veliko sva govorila o ustvarjalnosti. V sodobnem svetu za miselne aktivnosti pogosto uporabljamo tudi izraz "meditacije" in

"viharjenje možganov" (brain-storming). Indijci uporabljajo »jogo«, poznamo pa še mnogo drugih načinov za vzpodbujanje miselnih aktivnosti.

Babi zjutraj, ko vstane, poskrbi za svoje telo, nato vzame knjigo, iz nje prebere misel enega velikih mož, o tej misli razmišlja, jo skuša razumeti in ta misel pestri njen miselni svet.

Tudi mene osrečuje, kadar uspem dojeti kakšno globoko misel.

Vsaka ustvarjalna miselna aktivnost nas osrečuje in je smiselna. Prav je, da nekateri usmerjajo svoje miselne napore v matematiko, nekateri v slikarstvo, nekateri v glasbo, naslednji v tehniko. Smisel matematike je verjetno skupaj s smislom fizike, glasbe in ostalih miselnih svetov možno združiti v skupen nadsmisel, ki ga običajno raziskuje filozofija in različne religije.

Babi res bere knjige, velikokrat pa tudi moli. Kakšen smisel pa ima njena molitev?

Tudi molitev omogoča in ima namen pospeševanja rasti miselnega sveta. Ob misli "daj nam danes naš vsakdanji kruh", na primer, običajno pomislim, naj ne pretiram pri pridobivanju materialnih dobrin. Ne gradim naj si trietažne hiše za potrebe vsega potomstva, v banki naj si ne kopičim denarja. Skrbim naj predvsem za vsakodnevno materialno preživetje, preostalo razpoložljivo energijo pa naj namenim za ustvarjalnost in razširjanje svojega miselnega oziroma duhovnega sveta.

S tabo se strinjam, tvoje razmišljanje pa še vedno ne sovpada z babičinim ponavljanjem molitvenih obrazcev.

Molitve je smiselna takrat, če pogloblja veličino našega duha.

Vse, kar praviš, je logično, vendar to ni isto, kar počne babi. Ona pravi: "Danes želim zmoliti tri rožne vence", potem pa zelo hiti, da to v načrtovanem času uspe zmoliti.

Takšno dojetje molitve me spominja na naslednjo anekdoto:

V začetku razvoja železnic so bili materiali še slabi. Vsake toliko časa se je pri vagonu vlaka strlo kakšno kolo in vlak je iztiril. Da bi pravočasno ugotovili, kdaj bo razpadlo kolo vagona, so zadolžili železničarje, da so na vsaki postaji opazovali novonastale razpoke v kolesih. S kladivi so udarjali na kolesa ter tudi na osnovi zvoka ugotavljali, ali je kolo vagona zanesljivo.

Ko je šel nekoč eden od železničarjev v pokoj, so ga vprašali, zakaj je celo življenje s kladivom udarjal po kolesih vagonov? Odgovoril jim je, da ne ve. Povedal je, da so mu ob zaposlitvi rekli, naj vsake toliko časa udari s kladivom po kolesu in to je ves čas tudi delal. Ubogi železničar je celo življenje počenjal nekaj, za kar sploh ni vedel, kakšen smisel ima.

Tudi sam se strinjam, da ljudje pogosto počenjamo stvari, ki jih ne razumemo. Ker jih ne razumemo, jih delamo drugače, kot so bile zamišljene, s tem pa z bistveno manj uspeha.

Tisti ljudje, ki razumejo duhovnost, znajo svojo energijo smiselno deliti na materialne in duhovne aktivnosti. V prejšnjih stoletjih so bili ljudje zelo obremenjeni s fizičnim delom, zato jim je za miselne aktivnosti ostajalo malo časa. V današnjem času fizično delo prevzemajo stroji, vse več ljudi pa se lahko po univerzah, institutih, pa tudi doma ukvarja z reševanjem miselnih problemov na področju tehnike, humanistike, filozofije, psihologije in drugih znanosti.

Nisem prepričan, da se večina ljudi zaveda pomena duhovnosti. Izgleda, da je za večino ljudi še vedno najbolj privlačno materialno življenje, takšno, ki ga ti pripisuješ živalim.

Res se mnogo ljudi enostavno predaja nagonom. Tisti, ki se ne ukvarjajo z duhovnimi procesi, jim zakrni še tisti del duhovnosti, s katero so se rodili.

Midva sva veliko govorila o duhovnosti, vendar mislim, da sva preveč govorila o odličnjakih duhovnosti, to je znanstvenikih, umetnikih in podobnih ljudeh. Kako naj se z duhovnostjo začne ukvarjati nekdo iz dna družbe, nekdo, ki so mu nagoni edino vodilo v življenju?

Na vprašanje si že skoraj sam odgovoril. Seveda tako, da se vsaj občasno odreče kateremu od nagonov in namesto nagonov za usmerjanje svojih dejanj uporabi svoje duhovne usmeritve.

Teoretično mi je jasno. Kako pa naj to izgleda v praksi? Če je prehod na duhovnost res tako pomemben, zakaj nas na to pot Bog ne usmerja bolj nazorno?

Seveda nas Bog tudi preko Svetega pisma in sporočil v njem usmerja na to pot. Pomisli, kaj nam je babi svetovala pred praznikom Velike noči. Svetovala nam je post, to je enodnevno odrekanje od hrane. Ljudje se hranimo nagonsko, ponavadi, kadar smo lačni, včasih pa tudi takrat, kadar nismo lačni. Ali ni zavestno uravnavanje količine zaužite hrane lahko čudovit trening za zavestno premagovanje lastnih nagonov.

Post je obenem tudi dober pokazatelj lastne volje in osebne duhovne samokontrole. Nekdo, ki sebi na ta način ni sposoben dokazati obvladovanja svojih nagonov, nima nobenega zagotovila, da se bo sposoben rešiti alkoholizma, tobaka ali drugih razvad, v katere lahko zapade.

Zanj pa je pogubno tudi to, da tak človek nima nobene duhovne vzdržljivosti za duhovno rast in ustvarjalnost, če ustvarjalnost zahteva odrekanja razvadam in nagonom. Treniranje in preverjanje vzdržljivosti duha, vsaj v obliki občasnega posta, je torej najmanj, česar moramo biti sposobni za prehod iz »živalskega načina življenja« v ustvarjalnost in duhovnost.

P*o tem najinem razgovoru znam ločevati duhovnost od materialnosti, kar je zame velika pridobitev. Prej sem telo in duhovnost dojemal kot eno.*

Ljudje lastne duhovnosti pogosto ne opazijo ali ji vsaj ne dajejo pomena. Pomemben se jim zdi le materialni svet.

To je na nek način razumljivo. Kamorkoli človek pogleda, vidi predmete materialnega sveta, duhovni svet pa ni tako jasno viden in prepoznaven na prvi pogled.

Če nekdo vidi le materialni svet, bo le temu posvečal tudi vso pozornost. Pri tem se niti ne zaveda, kaj s tem izgublja na področju duhovnih vrednot.

Včasih nas doseganje materialnih dobrin res fizično uniči, popolnoma iztira in duhovno izprazni.

Točna, vendar za mnoge kruta ugotovitev. Kadar se česarkoli lotimo, si moramo zastaviti cilje. Vprašati se moramo: ali naj bo naš cilj duhovna sreča, pridobivanje materialnih dobrin ali oboje. Kadar je pridobivanje materialnih dobrin povezano s srečo, odločitev ni težka. Kadar pa gredo materialne dobrine na račun sreče ali pa sreča na račun materialnih dobrin, pa je za marsikoga odločitev že pretežka.

Večina ljudi se brez velikega razmisleka odloča za materialne dobrine.

Tu pa je osnovna napaka, ki povzroča večino gorja. Prav neverjetno je, kako ljudje silijo v lastno nesrečo. Pripravljeni so žrtvovati prijateljstva, srečo ter druge duhovne vrednote za hišo, avto ali kakšno drugo materialno vrednoto.

Temu se bova uspela izogniti tako, da bova ob vsaki najini določitvi preverila, kako bo odločitev vplivala na duhovne vrednote.

Tako je. Vse, kar ljudje delamo, delamo zato, da bi bili srečni in duhovno bogati.

Večina ljudi vidi v pridobivanju materialnih dobrin edini način za povečevanje lastne sreče, pa še tega se lotijo tako nesrečno, da se jim sreča izmuzne in jim ostane le kup neuporabnega materiala in žalost.

Najino razmišljanje nama odpira mnogo več poti za iskanje sreče. S tem ko se zavedava, da se vse pomembno dogaja v našem zavedanju in naši duhovnosti, se ne bova pretirano ukvarjala z materialnim svetom, ampak se bova posvetila dejavnostim, ki vzpodbujajo našo ustvarjalnost, ljubezen, svobodo, zavedanje, dostojanstvo.

Pomen materialnega sveta na eni strani in pomen naše duhovnosti na drugi strani sva povsem zamenjala. Na začetku sva razmišljala, kako nama bo naša duhovnost pomagala do materialnih dobrin, sedaj pa razmišljava, kako bova uporabila materialne dobrine za bogatitev naše duhovnosti.

S tem ko dajeva osrednji pomen naši duhovnosti, materialnim dobrinam pa pripisujeva manj pomembno vlogo, sva našla bližnjico do sreče v življenju.

Najbrž ne le bližnjico. Tisti, ki svojo srečo iščejo v pehanju za materialnimi dobrinami, sreče nikoli ne bodo deležni. Podobni so ovcam ob gorečem hlevu. Kadar pride do požara v hlevu, ovce nagonsko rinejo v hlev, kjer jih čaka poguba, namesto da bi se vsaj razbežale. Tudi ljudje rinemo v nesrečo, čeprav imamo sreče v izobilju in na dosegu roke.

Če bi najino razpravo takole nadaljevala, bi nama bila najina telesa v kratkem res odveč. Spomniti pa te moram, da Sveto pismo napoveduje vesoljno sodbo. Če se ne motim, bomo takrat dobili nazaj naša telesa. Čemu naj bi jih dobili, če so res tako nepomembna?

Pri tej trditvi morava biti previdna, saj bi naju naivna razlaga lahko zapeljala v nesmisle. Vprašajva se, ali bo sosedov Miha dobil svoje telo skupaj z grbo, ki jo ima. Ali bo babica po vstajenju starka, mladenka ali celo otrok? Kot vidiš, v zvezi s telesom naletiva na veliko neznanke.

Lahko bi dobili naša telesa z odpravljenimi pomanjkljivostmi, ki so nas motile v življenju.

Morda. Vendar v tem primeru to ne bi bila več naša telesa. Naša telesa so natanko takšna, kot so.

Če je tako, ne vidim pravega smisla, zakaj naj bi nam vrnila telesa. Morda zato, da se bomo nad našimi hibami ponovno jezili?

Ugotavljala sva, da se naša zavest iz roda v rod povečuje in da človeka bolj osrečuje ustvarjalnost in zavedanje, kot pa naše telo. Domnevam, da bo naše zavedanje vse bolj pomembno, telo pa vse manj.

Si predstavljaš, da nam Bog obljublja predvsem vstajenje oziroma obranjanje našega zavedanja, ne pa telesa?

Tako domnevam. Osebnoceno ocenjujem, da nam Bog obljublja nove dimenzije zavedanja.

Zakaj pa Sveto pismo ne govori o vstajenju našega zavedanja?

Človek je edino zemeljsko bitje, ki se zaveda svojega zavedanja, pa še človek ima z zavedanjem težave. Kadar rečemo "jaz", pogosto mislimo na telo, redkeje na zavest, čeprav je zavest tista, ki nam omogoča dojemati besedo "jaz".

Če bi v Svetem pismu pisalo "vstajenje zavedanja", bi si večina ljudi kaj malo predstavljala. Če nam je zapisovalec Svetega pisma hotel sporočiti, da se bo - naša zavest - ohranila in se celo poglobila, je moral za to uporabiti način pisanja, ki ga razume čim več ljudi.

Ves čas razpravlja skozi "optiko" krščanstva. Obstaja pa veliko verstev. Kako bi potekal najin pogovor, če bi vzela za osnovo drugo verstvo? Takšna množica verstev v človeku vzbuja dvome o verodostojnosti posameznih verstev.

Močno naslanjanje na eno ali drugo vero naju lahko zapelje celo v naivna ali napačna gledanja na stvarstvo, zato morava vsako razlago ene ali druge religije dobro premisliti, preden ji verjameva.

Kako bova preverjala pravilnost verskih resnic različnih verstev?

Skušala bova čim bolj prisluhniti Stvarnikovim sporočilom, tako kot sva to poskušala pri razmišljanju o ustvarjalnosti. Pomen naše ustvarjalnosti sva ugotavljala na osnovi opazovanja motivacije in sreče. S tem ne dajeva osnovnega pomena sporočilom ene ali druge religije, ampak sva prisluhnila neposredno Stvarnikovim sporočilom.

Če bi vsi ljudje preprosto in razumljivo dojemali Stvarnikova sporočila, potem religije najbrž ne bi bile potrebne. Verstvo je torej skupina ljudi, ki se trudi, da bi s skupnimi močmi dojela božja sporočila.

Stvarstvo je zapleteno, človeški um pa omejen, zato je vsako naše dojemanje stvarstva nepopolno, v okviru enega ali drugega verstva pa včasih tudi zmotno. Različna verstva nastanejo takrat, ko imajo različne skupine ljudi različne odgovore na temeljna vprašanja.

Kakšen je torej pomen verstev? Če te prav razumem, verstva sploh niso neobhodno potrebna?

Bog je ustvaril vesolje, ko ni bilo niti ljudi niti verstev. Samovšečno bi bilo razmišljanje, da je Stvarnik odvisen od ene ali druge religije na Zemlji. Iz tega lahko ugotoviva, da Stvarniku religija ni neobhodno potrebna.

Verstvo ravno tako ni neobhodno potrebno ljudem. Ateisti, ki so sposobni neposredno dojeti božja usmerjanja v obliki motivacije, sreče in drugih mehanizmov usmerjanja, zato lahko ravno tako ustvarjajo in delajo skladno z božjimi pričakovanji. Iz tega lahko sklepava, da pripadnost verstvu ni pogoj za obnašanje ljudi v skladu z božjimi pričakovanji.

Kako se bova midva obnašala do različnih verstev? Kaj lahko od njih pričakujemo?

Če bi ti sam razmišljal o stvarstvu, bi se na ta način osvobodil verstva. Ker o stvarstvu razmišlja skupaj, sva midva že skupina in kot taka predstavlja celico verstva.

Zares ugotavljam, da sva skupaj bolj uspešna, kot bi bil sam.

Temeljna vprašanja stvarstva so za ljudi preveč zapletena, da bi jih lahko sami dojemali brez navora. Za razjasnitev teh vprašanj potrebujejo razmišljanja in raziskovanja v skupinah. Namen verstev je skupinsko proučevanje temeljnih vprašanj življenja in stvarstva ter vključevanje v te skupine vseh tistih, ki jih ta vprašanja zanimajo.

Zakaj Bog v religijah ne napravi reda? Zakaj jasno ne pove, katera vera je prava, ostalim veram pa da vedeti, da razglašajo zmotne poglede?

Bog spoštuje našo ustvarjalnost in naše proučevanje stvarstva ne glede na to, ali so naše ugotovitve točne ali zmotne. Ker Bog spoštuje našo svobodno voljo in ustvarjalnost, poseže v delovanje verstev šele takrat, kadar katero od verstev ruši božje načrte.

Babi misli, da natanko ve, katera vera je prava.

Ljudje včasih dajemo religijam prevelik pomen. Zanje smo se pripravljene vojskovati in delati druge neumnosti. Včasih se ljudje obnašajo tako, kot da je religija cilj človeštva, ne pa predvsem sredstvo za naš duhovni napredek.

Kakšen odnos bova midva zavzela do posameznih verstev?

Tiste religije, ki veliko svojih naporov vlagajo v izobraževanje in raziskovanje, lahko bolj objektivno dojemajo zahtevna vprašanja, kot tiste religije, ki se ne izobražujejo. Katoliška cerkev ima veliko število papeških univerz v Rimu ter veliko zelo izobraženih predstavnikov cerkve in tako prednost pred nekaterimi drugimi verstvi. Pri ocenjevanju religije je pomembno, kdo je bil ustanovitelj, na kakšnih dokumentih sloni ter ne nazadnje, koliko časa deluje ter kako vpliva na družbene razmere.

Ko se človek odloča, iz katerih verstev bo jemal izhodišča za svoja dejanja, je tudi pomembno, kje živi. Ker živim v okolju pretežnega vpliva katoliške Cerkve, jemljem iz nje usmeritve za svoje duhovno napredovanje. Če bi živel v Rusiji, bi bilo verjetno zaradi bližine in možnosti tesnejšega stika bolj smiselno povezovanje s pravoslavno cerkvijo, nekje na severu Evrope pa s protestantsko.

Ves čas govoriva o velikih verstvih, kaj pa na stotine majhnih verstev, ki ravno tako delujejo po svetu?

Pripadnost verstvu izbiramo podobno, kot izbiramo šolo za svoje otroke. Šolo izberemo tako, da ugotovimo, katera šola ima najboljše profesorje in daje največ znanja. Če imamo možnost, vpisujemo otroke tja, izogibamo pa se šol, ki pri izobraževanju nimajo uspeha.

Mnoga maloštevilna verstva pogosto slonijo na naivnih pogledih na stvarstvo in kot taka ne morejo prispevati k mojemu napredovanju, zato so nepomembna.

Omenjaš nepomembne religije z naivnimi razlagami stvarstva. Kaj pa religije, pri katerih so ljudje narobe razumeli sporočila stvarstva ali pa jih sploh niso razumeli? Takšne religije razglašajo zmotne misli, ki ljudem lahko celo škodijo.

Eno takšnih družbenih gibanj je bil komunizem. Komunizem se ni razglašal za religijo, ukvarjal pa se je z religioznimi vprašanji, kot so nastanek vesolja ter smisel življenja.

Komunizem si je naivno in oholo domišljal, da mu ni potrebno proučevati zakonitosti stvarstva, ampak si je sam dovolil postavljati lastne zakonitosti ne oziraje se in v nasprotju z zakonitostmi stvarstva, zato je komunizem kot družbeno gibanje doživelo vsesplošen polom.

Prepričan sem, da so lahko uspešni le takšni družbeni sistemi in religije, ki bodo znanstveno proučevali dane zakonitosti, se jim prilagajali in si ne domišljali, da je zakonitosti stvarstva možno v temeljih spreminjati.

Človek - kam?

Razmišljanje o smislu našega bivanja in dogajanju po smrti.

Veliko sva že povedala o stvarstvu in človeku, o smiselnosti naših dejanj, nisva pa še razpravljala, kakšen je namen našega bivanja. Zakaj sploh živimo in zakaj moramo biti ustvarjalni, čemu služi naše zavedanje?

S tem tvojim vprašanjem prihajava do področja, kjer ni jasnih odgovorov. To, da živiva, vidiva in občutiva okolico, je jasno in razumljivo, manj jasno pa je, čemu živiva.

V Svetem pismu piše, da je naše življenje priprava na posmrtno življenje. Midva sva z veliko verjetnostjo predpostavljala obstoj Boga. Ali predpostavka o obstoju Boga ne pomeni obenem tudi velike verjetnosti našega posmrtnega življenja, kjer bi lahko iskala smisel najinega obstoja?

Nikakor! Med obstojem Boga in našim posmrtnim življenjem ni neposredne logične povezave! Obstoj Boga še **ne** pomeni obstoj našega posmrtnega bivanja.

Obstoj Boga in obstoj našega posmrtnega življenja morava obravnavati ločeno. Za lažjo predstavo si stvar oglejva iz gledišča tele rože, v cvetličnem lončku. Če Bog obstaja, obstaja tudi za to rožo. S tem pa, če Bog obstaja, ni nobene garancije, da tej roži pripada posmrtno življenje.

Roža se svojega bivanja verjetno ne zaveda niti na Zemlji, zato bi bilo nesmiselno govoriti o posmrtnem življenju rože.

Razmišljanja o posmrtnem življenju si tudi ne smeva naivno predstavljati, zato si oglejva nekaj primerov, na osnovi katerih bova videla bogato paletu možnosti posmrtnega bivanja.

Ko sva se z mami poročila, je imela mami lep poročni šopek. Ta šopek, čeprav je fizično že zdavnaj zavržen, še vedno živi v najinem spominu. To bi lahko bila ena od oblik ohranjanja šopka potem, ko je že fizično izginil, to je njegovega »posmrtnega obstoja«.

Omenjala sva že reinkarnacijo, ki bi lahko pomenila drugo obliko posmrtnega življenja oziroma prehajanja nekaterih kvalitete iz enega življenja v drugega.

Navsezadnje – odkod dobi roža svoje lastnosti? Iz genetskega zapisa v semenu rože. Torej ima tudi roža nesmrtnost, ker se plod njenega bivanja rojeva v množici novih rož.

Seveda - v moji zavesti živijo igrače mojega otroštva, v otrocih živi genetska zasnova staršev in še mnogo drugih stvari se na mnogo načinov na novo rojeva in ohranja. Najino vprašanje bova zato zožila na tisto, kar naju zares zanima. Govorila bova le o zavesti in možnosti ohranjanja naše zavesti po naši smrti.

Tisto, kar naju resnično zanima, je vprašanje, ali se ohranja najino zavedanje; to pomeni, ali se bom tudi v onostranstvu zavedal, da sem to jaz.

Reinkarnacija za naju ni zanimiva. Reinkarnacija lahko celo obstaja. Razlog najinega nezanimanja ni v vprašanju pojava reinkarnacije, ampak v tem, ker ne ohranja zavesti reinkarniranega.

Meni *reinkarnacija kljub vsemu vzbuja pozornost. Če reinkarnacija obstaja, potem je pestrost obstoja takšnih ali drugačnih bitij bistveno večja, kot si predstavljamo in kot mi to opazimo.*

Samovšečno bi bilo razmišljanje, da je človek edino ustvarjeno zavestno bitje stvarstva. Že glede na razsežnosti vesolja bi lahko sklepal, da bi bilo lahko še veliko takšnih civilizacij, kot smo mi, na drugih planetih.

To se sliši kar pretresljivo. Mi hodimo po Zemlji v upanju, da smo edina bitja v bližnji in daljni okolici stvarstva, ti pa domnevaš, da mogoče sploh nismo tako edinstveni, niti tako »osamljeni«.

Ni nujno, da vsa bitja obstajajo v materialnem svetu. Sveto pismo govori o angelih, ki bi lahko bili primer civilizacije nematerialnega sveta.

Eno od svetopisemskih sporočil govori, da so se hudobni angeli Bogu uprli, že preden je človek sploh obstajal.

Mislím, da se ne bova veliko zmotila, če rečeva, da človek ni edino razumno bitje vsega stvarstva vseh časov. Domnevam, da so razumna bitja obstajala že pred pojavom človeka. Najbrž so živela, živijo in bodo živela še kje.

Če se je človek uprl Bogu, so se verjetno uprli tudi bitja drugih civilizacij. To se mi ne zdi nenavadno.

Zgodba o hudobnih angelih nama to teorijo le še potrjuje. Nekoč je najbrž že živela civilizacija, lahko v materialnem, lahko pa tudi v nematerialnem svetu, ki si je privoščila slaba dejanja ter bila s tem deležna božjega izobčenja.

Ali misliš, da nas ta bitja lahko opazijo ?

Pri iskanju odgovora si pomagajva s primerom. Vzemiva torerota in bika na španski bikoborbi. Bik je omejen v svojem dojetanju in nikoli ne bo opazil človekovega zavedanja, ustvarjalnosti in razuma in to bo za bika usodno. Bik vidi pred seboj slabotnega in nepomembnega človeka, s katerim bo opravil v nekaj trenutkih. Pa ni tako. Bik je običajno na bikoborbi premagan zato, ker bik nima možnosti, da bi sprevidel zelo nevarno človekovo orožje – razum –, s katerim je bik premagan.

Dopuščaš torej možnost, da smo opazovani, ne da bi se tega zavedali in ne da bi bili sposobni videti opazovalce?

Tako je. Mogoče smo mi v odnosu do teh bitij »biki« in jih nismo sposobni opaziti. Če ta zavestna bitja bivajo v duhovnem svetu, se lahko nahajajo povsod, torej tudi tu med nami. Ljudje le redkokdaj opažamo njihovo prisotnost. Ta bitja pa nas mogoče vidijo in opazujejo.

Ali misliš, da res nimajo možnosti, da bi se nam pokazala?

Naša omejenost dojetanja je lahko eden od razlogov, da jih ne vidimo. Človek biku ne skriva svojega razuma, pa ga bik kljub temu ni sposoben videti. Drugi razlog pa je lahko v tem, da imajo ta bitja lahko omejitve in prepovedi pri navezovanju stikov.

Zakaj omejitve?

V kolikor bi bili ljudje povezani s temi bitji, bi ta bitja lahko usmerjala ljudi na Zemlji. Ljudje bi delali stvari po njihovem navdihu in naša ustvarjalnost bi bila omejevana. Usmerjanje ljudi s strani teh bitij bi zmanjšalo našo ustvarjalnost, ki jo omogoča naša svoboda. Zaradi našega svobodnega odločanja ta duhovna bitja ne smejo pomembneje vplivati na odločanje ljudi.

Vrniva *se k osnovnemu vprašanju: Ali ima obstoj vseh teh bitij in nas kakšen smisel in kakšen je ta smisel?*

Ljudje imamo velike težave že s tem, da prepoznamo, kako naj se na Zemlji smiselno obnašamo, zelo malo pa nam je povedanega o tem, čemu živimo.

Dovršenost stvarstva in človeka naju prepričuje, da tako dovršen mehanizem mora imeti določen namen in smisel.

Tudi sam domnevam, da je naš obstoj smiseln.

Ali je smisel našega obstoja v tem, da v času našega bivanja »krasimo zemeljsko oblo«, ali pa ima naše zavedanje širši pomen, mogoče celo pomen, ki presega pomen našega bivanja na Zemlji in se nadaljuje v onostranstvu?

Nadaljujva postopoma, zato najprej skušajva odgovoriti le na del tega vprašanja. Ne sprašujva se, kakšen smisel ima stvarstvo, ampak po bolj preprostem vprašanju: Kje bi lahko našla potrditve, da je stvarstvo smiselno?

V stvarstvu se zanesljivo dogajajo smiselne stvari, najmanj tiste, ki jih delamo ljudje. Prav smešno bi bilo, če bi trdila, da tudi midva delava le nesmisle.

Še bolj nesmiselno, celo oholo pa bi bilo, če bi rekla, da smiselne stvari delava le midva in da se je smiselnost vesolja pojavila šele z nama oziroma s pojavom človeka.

Očitno je torej, da je vesolje rezultat smiselnega delovanja Nekoga, kar nedvomno kaže na smiselnost stvarstva.

Na tej domnevi bova gradila še eno domnevo. Vsako smiselno dogajanje ima kakšen rezultat, cilj, izdelek, pridelek oziroma nekaj, kar ga osmišlja. Pisanje knjige ima za rezultat literarno delo, rezultat zidanja hiše je zgradba, rezultat kuhanja kave je dišeča kava itd.

Domnevaš, da mora imeti stvarstvo nek rezultat. Stvarstvo si predstavljaš kot neko »njivo«, na kateri Stvarnik nekaj prideluje.

Primerjava je odlična. Ne moreva ugotoviti, kaj prideluje, zato se s tem ne bova obremenjevala, ampak se bova vprašala, kam Stvarnik ta pridelek pospravlja? Lahko ga pospravlja v kašče materialnega stvarstva ali v onostranstvu?

Babi misli, da Bog ničesar ne prideluje, ker vse ima.

Babi najbrž misli, da Bog zato, ker vse ima, le iz dolgočasje ustvarja veselje, ne da bi vedel, zakaj bi vse to imel.

Bogu pripisovati nesmiselna dejanja se mi ne zdi logično, celo bogokletno.

Nesmiselno početje je ne vredno celo človeka. Glede na kvalitete, ki jih pripisujeva Bogu, obenem pa jih opažava v stvarstvu, lahko sklepava le to, da je Bogu popolnoma jasno, kaj dela in tudi kaj bo napravil.

Babi misli, da Bog ustvarja zavestna bitja zato, da bi ga slavila, da bi slavila veličino Boga.

To pa je v nasprotju s prejšnjim stavkom in pomeni, da tudi babi priznava, da Bog nekaj prideluje.

Stalno zaideva na vprašanje, kaj Bog prideluje. Vedenje, kaj Bog prideluje, je predaleč od mojih predstav, zato predlagam, da se vrneva na vprašanje, kam Bog pospravlja tisto, kar prideluje?

Bog je bitje iz onostranstva. V nekem času je ustvaril veselje in mogoče ga bo tudi nekoč ukini. Onostranstvo je trajnejše, obenem pa je Bog duhovno bitje onostranstva. Meni se zdi verjetneje, da bo "pridelek" stvarstva shranjen v onostranstvu.

V onostranstvo se najbrž lahko seli le pridelek stvarstva, ki je v duhovni obliki.

V stvarstvu je človek zavestno bitje. Lahko bi rekla, da je človek sestavljen iz materialnega sveta in iz duhovnosti ali duše. Naše zavedanje je največja vrednota, ki jo poznam, zato domnevam, da je edino naše zavedanje in naša duhovnost tisto, kar bi se lahko selilo v onostranstvo kot božji pridelek. Če hoče stvarstvo imeti pridelek, če se hoče ta pridelek preseliti v onostranstvo, je edini meni dojemljiv način ta, da se naša duhovnost ob smrti osvobodi telesa in se preseli v onostranstvo.

Ljudje si težko predstavljamo, kakšna naj bi bila naša zavest brez našega telesa.

V kolikor obstaja zavest brez telesa, ki jo imenujeva Bog, da sva omenjala tudi druga duhovna bitja stvarstva, potem ni razloga, da brez telesa ne bi mogla obstajati tudi naša zavest.

To pomeni, da obstaja možnost našega posmrtnega življenja?

Posmrtno življenje je nam nekaj oddaljenega in naše predstave o tem so skromne. Če obstaja posmrtno življenje, domnevam, da to ni preprosto nadaljevanje tuzemskega življenja, ampak se nivo našega zavedanja in bivanja dvigne.

Da bova dojela razlog omejenosti naših predstav, si bova spet pomagala z bikom in torerom. Biku lahko še tako razlagamo, da ima tisti slabotni in nepomembni človek, ki mu pravimo torero, zelo nevarno orožje, imenovano razum, bik tega ne bo uvidel in spoznal. Bik živi na stopnji dojemanja, kjer ne more prepoznati človekovega razuma.

Najbrž tudi mi živimo na nivoju, kjer ne moremo prepoznati bistva onostranstva, zato je vsako naprezanje nesmiselno, podrobno razlaganje onostranstva pa smešno in naivno. Bivamo pač na nivoju »bika«, brez možnosti prepoznavanja onostranstva, vsaj dokler se ne znajdemo tam.

Tvoji argumenti so prepričljivi. Očitno pribajava na rob najinih sposobnosti dojemanja. Kakšna škoda, pa še toliko svetov in dogajanja slutiva za obzorji najinega dojemanja.

O onostranstvu imava zelo skromna neposredna Stvarnikova sporočila, skoraj jih ni. Edino, kar nama ostane, je nekaj sporočil iz Svetega pisma. Če že iz dejstev vidnega stvarstva ne moreva dojemati onostranstva, nama ostane to, da se potrudiva razmeti, kaj nama ta sporočila sporočajo. Mogoče nama dajo kakšne dodatne informacije, ki nama bodo pomagale pri dojemanju onostranstva.

Resničnosti teh zapisov najbrž ne bova mogla preveriti, lahko pa se jih vsaj potrudiva prebrati in razumeti. Rekel si, da so vsa sporočila Svetega pisma namenjena ljudem z namenom, da jih ljudje skušajo razumeti.

Tako je. Proučevanje teh zapisov nama lahko pomaga oblikovati najin osebni odnos do pojava onostranstva.

Če bodo zapisi Svetega pisma o onostranstvu logični in se bodo dopolnjevali, jim je smiselneje verjeti, kot če bi bili nelogični in nezdržljivi.

Najbrž imaš v mislih kakšne konkretne zapise iz Svetega pisma o onostranstvu?

Predlagam, da za začetek prebereva, kaj govori Sveto pismo o obstoju vic. Logično mi je, da Sveto pismo govori o nebesih kot simbolu »dobre žetve« mojeg smiselnega delovanja v življenju in o peklu kot »plevelu« mojih stranpoti, ne razumem pa, zakaj nama je potrebno vedeti o vicah, kot nečemu med peklom in nebesi?

Najbrž si na kakšen način predstavljaš vica. Zakaj ne bi kar ti poskusil razložiti svojega dojemanja vic.

Prav. Vsi ljudje na Zemlji delamo poleg dobrih tudi nemoralna dejanja. Kadar se teh dejanj zavedamo, nas ta dejanja že na Zemlji navdajajo z občutkom krivde. Po smrti teh dejanj najbrž ne pozabimo, temveč se jih zavedamo še bolj poglobljeno, vključno s posledicami teh dejanj. Našo srečo po smrti torej bremenijo grehi, ki smo jih zagrešili na Zemlji. Te pregrehe počasi pozabimo in preidemo v nebesa.

Razlaga ni slaba, kljub temu pa sam sporočilo o vicah razumem malo drugače. Poslušaj! Ko človek bere Sveto pismo, razmišlja predvsem in preveč o sebi. Prvi trenutek pomisli, kaj se mu bo v onostranstvu dogodilo, kar mu oteži objektivno razumevanje onostranstva.

Tudi ti si začel razmišljati, kaj se ti bo v vicah dogodilo. Kaj se ti bo zares dogodilo takrat in tam, za ljudi na Zemlji v času življenja ni pomembno oziroma najbrž niti nismo sposobni dojeti. Sam občutim, da mnogo premalo poznavam onostranstvo, da bi ga smela podrobno razlagati.

Preden ti razkrijem svojo predstavo o vicah, bom povedal, kaj vice niso. Na osnovi tvoje razlage bi si lahko kdo predstavljal, da v vicah duše ljudi tavajo in ne delajo drugega, kot to, da razmišljajo, kaj se jim je dogajalo na Zemlji, obenem pa nemočno hrepenijo po nebesih. Za tako početje bi bila celo Zemlja predobra.

Domnevam, da je onostranstvo veličastno, zato sta vice in onostranstvo zanesljivo namenjena višjim ciljem, kot le tarnanju o preteklih grehah na Zemlji.

Poslušaj, kako si sam razlagam skromen svetopisemski opis vic: Ko pridemo v onostranstvo, se znajdemo v vicah, čez nekaj časa pa pridemo v nebesa. Kaj sva ugotovila? Rekla sva, da se je v onostranstvu zgodila sprememba. Sklepava lahko, da se tudi v onostranstvu nekaj dogaja, da onostranstvo ni nekaj dokončnega in stalnega in nespreminjajočega, ampak nekaj spreminjajočega in dinamičnega. Pomisli, ali ni ugotovitev o dinamičnosti onostranstva pomembno sporočilo, ki zasluži mesto v Svetem pismu.

Sporočilo Svetega pisma govori o tem, kako se preselimo v nebesa. Ali iz ene spremembe stanja v onostranstvu lahko sklepava na splošno dinamično dogajanje v onostranstvu?

Na začetku najinega pogovora sva razpravljala o načinu zapisovanja Svetega pisma. Ugotovila sva, da so zapisi do skrajnosti poenostavljena dejstva, ki jih ne smemo razumeti dobesedno. Če bi zapise brala dobesedno, bi dinamičnost v onostranstvu razumevala preozko. Če se v onostranstvu dogajajo spremembe, potem prehod v nebesa zagotovo ni edino dogajanje. Zame je bolj pomembno sporočilo, da spreminjajočega se dogajanja, morda celo ustvarjalnosti, po smrti ne bo konec.

Tu na Zemlji je ustvarjalnost naša moralna dolžnost, brezciljno lenarjenje pa je nemoralno početje. Ali misliš, da bo lenarjenje v onostranstvu postalo moralna vrednota?

Bog postopoma in z naporu ustvarja vesolje, obenem pa naša ustvarjalnost na Zemlji predstavlja temeljno vrednoto našega življenja. Ob teh predpostavkah se mi zdi nemogoče, da bi po smrti prišli v onostranstvo, kjer bi spoznali, da je ustvarjanje nesmisel in da se brez občutka krivde lahko predam lenarjenju. Osebno sem prepričan, da tudi v onostranstvu velja podobna morala. Kar je moralno na Zemlji, je moralno tudi v onostranstvu. Vse se dogaja le na drugem zaznavnem nivoju. Na osnovi tega domnevam, da bomo ustvarjali tudi v onostranstvu.

Ob tem najinem razgovoru se mi odpira zanimivo dožemanje onostranstva. Bog nam obljublja postopno vse večjo srečo - nebesa, vendar nam pred tem napoveduje nekaj, kar bi v našem jeziku lahko imenovali trud, napor ob veliki motivaciji (hrepenenju) za doseganje boljšega (nebes). S tem pravzaprav napoveduje nekaj podobnega ustvarjalnosti? Tudi ustvarjalnost ni nič drugega kot biti motiviran, s trudom graditi nove kvalitete in se jih veseliti.

Napoveduje nam, da bomo ustvarjalni tudi v onostranstvu in se dokazali, le v drugačnih okoliščinah.

Čemu pa naj bi Bog ustvaril pekel? Pekel nima vzgojnega smisla, ker pekel ne prevzgaja grešnikov, prav tako nima maščevalnega smisla, ker Bog ni maščevalen. Sprašujem se, zakaj Bog stvarstva ni ustvaril tako, da bi grešnike po smrti preprosto uničil, podobno kot verujejo ateisti?

Tebi se grešniki smilijo in ti bi jim v svoji usmiljenosti pomagal, če se ne da drugače, vsaj z uničenjem. Vendar ni razloga za to, ker je na srečo Bog bolj usmiljen od tebe.

Ne razumem, kako je lahko nesrečni grešnik ob vsej božji dobroti in usmiljenosti za vedno vržen v pekel.

Podobno kot na Zemlji. Ko sva govorila o trpljenju na Zemlji, sva videla, da vsak nesrečnik lahko kadarkoli zapusti svoj pekel, tako da se odreče skopuštvu, sovraštvu do sosedu, oholosti in drugih pregreh, kar pa ti nesrečniki prav pogosto ne napravijo. Nekdo bo lahko trpel peklenške muke ob sovražanju sosedu, pa se ne bo potrudil postati sosedov prijatelj in se odreči sovraštvu. Prijatelji mu lahko še tako prigovarjajo in svetujejo, naj preneha nesmiselno sovraštvo do sosedu, pa se temu ne bo odrekel, čeprav je ključ do njegove sreče v njegovih dejanjih.

Prepričan sem, da so tudi vrata pekla na stežaj odprta in omogočajo vsakomur, da zapusti pekel, razlogi nesrečnika za vztrajanje v peklu pa so najbrž podobni kot na Zemlji. Bog vsakogar vabi k sebi. Napuh, jeza in druge pregrehe pa pogublence odvrčajo od sreče.

Na Zemlji res mnogi do smrti vztrajajo v sovraštvu. V neskončnosti onostranstva pa verjetno pride do streznitve in opustitve sovraštva ter prehod vsaj na spoštovanje med bivšimi sovražniki.

Sporočilo o nebesih in peklu ter pomembno sporočilo o dogajanju v onostranstvu, ki sva ga spoznala iz opisa vic, razumem tako, da se v onostranstvu stalno dogaja približevanje in oddaljevanje bitij k in od Boga. Tisti, ki v onostranstvu ljubijo, s časom vse bolj ljubijo, tisti, ki sovražijo pa vse bolj sovražijo. Duše, ki se začnejo oddaljevati od Boga, se običajno vse bolj oddaljujejo in imajo vse manjše možnosti za ponovno združitev z Bogom. Povezavo z Bogom jim preprečuje njihov napuh, sovraštvo in bes.

Za lažje razumevanje si oglejva še kakšen primer iz vsakdanjega življenja. Oholi in nemoralni ljudje se tudi na Zemlji niso sposobni ustvarjalno povezovati. Celu med seboj se ponižujejo. Podrejeni člani skupine sodelujejo pod prisilo in ne iz lastnih nagibov. Med seboj se sovražijo. Velika sla oholih ljudi po veljavi, obenem pa nezmožnost doseganja sreče z ustvarjanjem, jih peha vse globlje v bes in nesrečo. Takšni ljudje nimajo samopotrjevanja z dejanji, zato si tako podredijo sodelavce, da le ti nekritično pritrujejo njihovim oholim nesmisлом. Andersen je način obdržanja oholih oblastnikov lepo opisal v pravljici Cesarjeva nova oblačila. Ali ni to lepa slika pekla, ki se dogaja kar na Zemlji.

Tudi na Zemlji Bog na mnoge načine vabi k moralnemu delovanju, pa mnogi tega ne upoštevajo, čeprav si z nemoralno povzročajo peklenške muke.

Bog bo kateremukoli nesrečniku puščal odprta vrata iz pekla. Nesrečnik pa ponujenih možnosti ne bo upošteval, ampak bo svoje napore usmerjal v dejavnosti, ki ga bodo vse bolj in bolj pehale v nesrečo in pogubo. Ker Bog daje prednost človekovi svobodni volji in njegovim lastnim odločitvam, tega nesrečnika ne bo na silo izvlekel iz pogube.

Zelo zanimivo. Nikoli mi ni bilo jasno, kako Bog ob svoji neskončni dobroti, pravičnosti in usmiljenosti lahko pušča grešnike v takšnem trpljenju. V tej tvoji razlagi je Bog lahko neskončno dober in usmiljen, saj nesrečnike stalno vabi iz pekla. V peklu ostajajo le tisti, ki ga nočejo poslušati.

Na Zemlji se dogaja ogromno zla. Zakaj je Bog tako neuspešen pri zatiranju obolosti in zla? Ali misliš, da Bog obolosti in zla res ne more odpraviti?

Če ne vidiva smisla zla, še ne pomeni, da oholost in zlo ne moreta imeti nekega smisla. V razmislek si ogledjva tale primer:

Midva razpravljava o stvarstvu, ustvarjalnosti in še o čem. Postavljava domneve in se z vsemi domnevami strinjava. Možno je, da so te domneve postavljene nekritično in s tem neosnovane in napačne. Če hočeva, da se bova pri argumentiranju najinih domnev bolj potrudila potrebujeva nekoga, ki bo skušal najine domneve ovreči.

Res je, najine domneve bi morale na preizkušnjo, vendar mislim, da bi bil lahko kritik najinih idej strokovnjak z visoko moralo, ne pa človek, ki kar vsepovprek brez razmisleka uničuje.

Seveda je nujno, da najine domneve preverja strokovnjak moralnih kvalit. Predpostaviva pa, da nama tak strokovnjak dokaže zmotnost domnev. Midva pa bi bila v lastne domneve tako zaverovana, da jih kljub argumentom ne bi hotela ovreči. S trmoglavljenjem pri najinih napačnih stališčih bi nadaljnja razmišljanja gradila na napačnih predpostavkah in s tem zašla v slepo ulico. Najine ustvarjalnosti bi bilo konec.

V takem primeru naju lahko reši le nasilno rušenje najinega stališča. Potrebujeva torej uničevalca najinih domnev, ki bo svoje delo opravil neusmiljeno, brez najine privolitve.

Verjamem, da bi brez nasilja marsikdo ustvarjalno obmolknil, še vedno pa ne vidim pravega smisla nasilnežev.

Ljudje smo prepogosto takšni, da si zgradimo hišico, potem pa se prelevimo v "čuvaje" naših dosežkov, ki jih vse do smrti zvesto čuvamo, ne glede na njihovo objektivno vrednost.

Poznam ljudi, ki vso svojo energijo celo življenje vlagajo v kakšno neumnost. Ti torej domnevaš, da nasilje takšnim ljudem lahko preusmeri interese.

Mnogi ljudje so po kakšni večji katastrofi, ko so izgubili vse, popolnoma spremenili način življenja ter šele tako spremenjeni začeli s pravim ustvarjalnim življenjem.

Seveda pa se stvari ne obrnejo vedno na bolje. Katastrofe pogosto tudi prekinejo bogato ustvarjalnost. Zlo torej ni vedno mehanizem obračanja ljudi k ustvarjalnosti, ampak zagotavlja, da ljudje ne postanemo ležerni, pomehkuženi in leni. Ležernost in pomehkuženost pa pomenita usihanje ustvarjalnosti.

Skoraj si me prepričal, da tudi lopovi pripomorejo k ustvarjalnosti. Oni sami niso ustvarjalni, lahko pa kot stranski učinek njihovih slabih dejanj prispevajo k ustvarjalnosti drugih.

Zlo, ki nam je prizadejano, je lahko »motor« naše prizadevnosti in aktivnosti, pa tudi »barometer« dejanske vrednosti naše ustvarjalnosti. Kadar se branimo zla, bomo uspešni le, kadar bomo primerno ustvarjalni.

Če pomislim, so bili v zgodovini kvalitetni umetniki tisti, ki so si svojo umetnost gradili podvrženi hudim preizkušnjam, kot Prešeren, Cankar, Mozart, ne pa njihovi sodobniki, ki so umetnost gradili v foteljih kot Koseski, Salieri in podobni.

Poznamo tudi velike ustvarjalce, kot so Strauss, Bach in drugi, ki so ustvarjali v udobnih razmerah, res pa je, da je bila mnogokrat v zgodovini podana osnova za hitrejši napredek šele potem, ko so bili temelji starega na tak ali drugačen način do tal porušeni.

Kaj pa zlo v onostranstvu? Sprašujem te: Ali obstaja Satan? Ali Satan uničuje božje ustvarjanje? Ali je Satana ustvaril Bog? Zakaj ga ne uniči? Zakaj je vsemogočni Bog tako neuspešen pri preprečevanju Satanovih hudodelstev?

Našel si toliko vprašanj, da si me kar prestrašil. Če sva razvozlala toliko vprašanj, upam, da bova tudi ta.

Pri Bogu so vse stvari logične, zato domnevam, da ima obstoj Satana kakšen smisel. Če v dosedanjih razpravah še nisva našla nečesa, kar bi bilo v zvezi s Satanom smiselno, pomeni, da sva lahko nekaj spregledala.

Ničesar pomembnejšega mi ne pride na misel.

Sveto pismo Satana omenja vsaj dvakrat; tam, ko so se hudobni angeli Bogu uprli, in tam, ko je Satan preizkušal Kristusa. Domnevam, da to nista bila osamljena primera odnosov med Bogom in Satanom. Ali sem ti s tem pomagal pri nadaljnjem razmišljanju?

To bi lahko pomenilo, da je lahko tudi božja ustvarjalnost podvržena preizkušnjam.

Strinjam se. Mogoče Satana ni potrebno obravnavati kot "ne-bodi-ga-treba" osebo iz onostranstva, ampak kot pojave in sile v onostranstvu, ki našo in božjo ustvarjalnost v onostranstvu na določen način preizkušajo in s tem potrjujejo.

Tvoja trditev je logična. Če se naša ustvarjalnost nadaljuje v onostranstvu, potem bo to ustvarjanje tudi v onostranstvu naporno in podvrženo preizkušnjam, podobno kot je na Zemlji.

Domnevam, da svetopisemska sporočila o Satanu ne predstavljajo božjega tarnanja o božjih nasprotnikih, ampak nam ta sporočila razjasnjujejo, kakšna je božja in tudi naša ustvarjalnost v onostranstvu. Opozarja nas, da vsako igrčkanje in fantaziranje tudi v onostranstvu ne bo pomenilo ustvarjanja. Ustvarjalni dosežki bodo imeli takšno vrednost, kakršni naporji bodo vloženi v ustvarjanje in kakršnemu preverjanju bo podvržen ustvarjalni dosežek. Tudi v onostranstvu bodo delovale rušilne sile (Satan) v smislu preprečevanja našega samozadovoljstva v namišljeni ustvarjalnosti. S preizkušnjami nas bo Satan neobzirno vzpodbujal k dokazovanju vrednosti naših ustvarjalnih dosežkov tudi v onostranstvu. Kvalitetni in preizkušeni rezultati našega delovanja bodo nagrajeni s srečo, kar lahko imenujemo z nebesi, nekvalitetni pa bodo zavrženi podobno, kot so zavrženi na Zemlji.

O onostranstvu ves čas govoriva zelo hipotetično. Ne opredeliva se, ali onostranstvo sploh obstoja ali ne. Če onostranstvo obstaja tudi za nas ljudi, zakaj nam Stvarnik tega jasno ne pove, tako kot nas vzpodbuja, naj bomo ustvarjalni? Od dobrega Boga bi pričakoval, da nas ne bo puščal v nevednosti.

Mogoče je božja dobrota ravno v tem, da nam tu na Zemlji tega ne pove.

Tega si ne znam predstavljati. Kako nam nevednost lahko koristi?

Rekla sva, da je bivanje v onostranstvu lahko celo mnogo bolj privlačno kot bivanje na Zemlji. Če si ponovno pomagava s primerom, bi si naše bivanje na Zemlji lahko predstavljala kot bivanje v votlini globoko pod zemljo; v vlagi, hladu in ob medli svetlobi neznatne svetilke.

Onostranstvo si predstavljaj kot cvetoč travnik sredi junija, obsijan s čudovito sončno svetlobo, poln bujnega zelenja.

Če bi ljudje v votlini vedeli, kaj se dogaja zunaj votline, bi seveda vse svoje napore usmerjali v to, kako bi se čim hitreje osvobodili votline in se pojavili v sončnem junijskem travniku. Na kratko, vsi ljudje bi razmišljali le o tem, kako čim hitreje priti iz luknje na svetlo.

Ali si predstavljaš, kako bi bilo življenje na Zemlji, če bi ljudje v potankosti poznali onostranstvo?

Bilo bi prav zanimivo. Ljudje bi komaj čakali, da zbolijo in umrejo ter si tako priskrbijo pravico za pot v onostranstvo. Nihče ne bi šel k zdravniku. Sedaj zelo nevarna pljučnica pa bi bila najbolj zaželeno bolezen, po kateri bi vsi brepeneli, ker bi ljudem obljubljala po nekaj dneh smrt in prehod v onostranstvo.

Če imamo ljudje poslanstvo na Zemlji, je zelo nesmiselno ljudem razlagati, kaj bo v onostranstvu. V času življenja ni naš namen, da razmišljamo o onostranstvu, ampak se posvetimo izpolnjevanju tuzemskega poslanstva.

Vedenje o onostranstvu bi bilo v času življenja za nas ne le nepomembno, ampak celo moteče.

Res je. Ko človek spozna, naj se na Zemlji ne obremenjuje preveč z onostranstvom, ampak naj predvsem poskrbi za izpolnitev tuzemskega poslanstva, je že na dobri poti, da ne bo delal nesmislov in neumnosti.

Kaj pa tisti, ki že tukaj na Zemlji »vse vedo« o onostranstvu?

Mislím, da jih ni veliko. Če si onostranstvo res lahko ponazoriva z izhodom iz podzemne votline na čudovit junijski travnik, potem si vsi tisti, ki »vse vedo«, zelo želijo umreti in se osvoboditi temne in hladne »votline«.

Koliko takšnih poznaš, ki si iskreno želijo svoje smrti?

Prepričal si me, da tudi tisti, ki veliko govorijo o onostranstvu, nimajo nazorne predstave o njem.

To, da nam ni dana jasna predstava o onostranstvu, pa naju ne sme zavesti do napačnih sklepov. Naše skromne predstave ne pomenijo, da onostranstvo ne obstaja. Onostranstvo navsezadnje ni odvisno od naših predstav in je, kakršno je.

Kaj naj si torej misliva o onostranstvu?

Predvsem to, da je v času življenja na Zemlji najino poslanstvo ustvarjalnost na Zemlji. Sveto pismo nama obljublja onostranstvo, ki pa v tem trenutku za naju še ni pomembno. S tem se bova ukvarjala, ko bova in če bova izpolnila tuzemsko poslanstvo.

Kako, da ni pomembno? Kaj pa plačilo in kazen, ki sta nam obljubljena bodisi v nebesih ali v peklu?

Ves čas govoriva, da nama na plačilo ali kazen ni treba čakati do onostranstva, ampak sva ga na podoben način deležna tudi tukaj na Zemlji. Rekla sva, da sva za vsa pozitivna dejanja sprotno nagrajevana s srečo, za negativna pa s pogubo. Mogoče se ves proces v onostranstvu le nadaljuje.

Poguba je najbrž preveč kruta beseda.

Mogoče za naju, ki naju ne bremenijo hude pregrehe. Pred nekaj dnevi sem srečal znanca v hudih duševnih mukah. Že v mladosti se je sprl s starši in z njimi prekinil vse vezi. Ko je bil pred nekaj leti oče na smrtni postelji, ga je ta znanec obiskal. Oče se ga je neizmerno razveselil in mu ponudil roko sprave, ki pa jo je sin zavrnil. Ko se

pogovarjam s tem človekom, vsakih nekaj minut privre na dan ta njegova bolečina in o tem prične govoriti. Takoj ko začne govoriti, spozna, da mu ne morem pomagati, zato konča misel z besedo »pa pustimo to«. In ta: »pa pustimo to« se ponavlja in ponavlja v nedogled.

Njemu se je torej pekel začel že na tem svetu?

Ljudje pogosto zmotno mislimo, da bodo prišli v nebesa "ponižani in razžaljeni" in da jim bo v onostranstvu poplačana tuzemska krivica. Nekdo, ki trpi peklenške muke zaradi stalnih sporov in sovraštva do soseda, bo te muke odnesel s seboj. Nič lepega ga ne čaka v onostranstvu, čeprav zase pričakuje nebesa, za soseda pa seveda pekel.

Dva soseda, ki pa sta bila prijatelja in sta že na tem svetu veseljačila in v veselju skupaj preživljala popoldneve in vikende, pa bosta svoje veselje prenesla v onostranstvo.

Kot vidiš, bodo prišli v nebesa tisti, ki se veselijo že na Zemlji. Tiste, ki tukaj pestujejo svojo jezo, sovraštvo in užaljenost pa najbrž tudi v onostranstvu čaka pekel.